

248 Philos.

CURSUS
METAPHY-
SICUS
METHODICUS

PER TABELLAS, VARIAS
QUÆSTIONES atque REGULAS
DISPOSITUS & EMEN-
DATIOR

Nunc quartâ vice redditus,

à

KILIANO RUDRAUFFIO.

Olim Eth. post Log. & Met. demum

THEOLOGIÆ PROF. GIESSENO.

GIESSÆ-HASSORUM,

Typis & Impensis HENNINGI MÜLLERI,

ANNO MDCCII.

CURSUS METAPHYSICI METHODICI
DISPUTATIO I.

CAP. I.

DE NATURA ET CONSTITUTIONE METAPHYSICÆ.

De Natura & Constitutione Metaphysicæ notanda sunt TRIA.

I.
NOMEN
ubi note-
tur.

1. *Eymologia*, quod dicitur *ἡ τῶν μετὰ τὰ φυσικά*, *sepra* naturalia, quia continet superiora & sublimiora naturalibus, vel *post* naturalia, quia *post* Physicam est inventa; *μετὰ* n. & *sepra* & *post* significat.
 - Impropria & honoraria*, ut quando vocatur *Philosophia prima*, *scientia transmundana*, *Scientiarum Regina*, *Princeps*, *scientia honoratissima*, *Scientiarum complexus* &c. vel
 - Propria*, quando dicitur *scientia universalis*, *ὀλολογία*, *Theologia naturalis*, *Sapientia*, quæ tamen non est *Metaph. Genus*, sed saltem *synonymum*. Verè enim *Metaphysicæ* conditiones sapientiæ conveniunt. Quæ sunt seqq.
 1. *Omnia scire*: sc. *confuse* non distinctè, *in universali*, non *specificè*, *realiter*, non *intentionaliter* aut *instrumentaliter*.
 2. *Versari circa difficilima*: i. e. *remotissima* à sensibus, quæ nobis sunt *difficillima*.
 3. *Certissima demonstratione uti*, circa *certissimum* objectum è principii ad æquatis *evidenter* aliquid inferre.
 4. *Addocendum esse aptiorem*, *realiter* & *objectivè*, non *instrumentaliter* & *ratione modi*.
 5. *Maximè propter se appeti*, propter eorum, quæ tradit, *summam dignitatem*.
2. *Synonymia*.
Synonyma
a. sunt vel
 6. *Reliquis disciplinis dominari*, non *practico* sed *Theorico* imperio.

II.

Definitio. Est a. *Metaphysica scientia*, que *contemplatur ens*, quatenus *ens*, & ea, quæ *enti per se insunt*, i. e. *secundum prædicata re & ratione à materia & motu Physico abstracta*.

Genus est *scientia*: *sumitur* a. vel *latissime pro omni noticia* & *mentis habitus* vel *strictè pro habitu conclusionum specialium in eis principii specialibus*, vel *late & medio modo*, *pro habitu*, *aruento* *qualescunque conclusiones sive generales ex principii generalibus*, sive *spatiales ex specialibus*. *Et ita hic accipitur*. β *Differentia sumitur ab Objecto*, *cujus materiale est Ens reale*; *formale seu modus considerandi*, *quatenus Ens*, ut *Id quatenus specificativè rectius quàm reduplicativè exponitur*; *quia hic specificat seu determinat modum considerandi*. γ *Non quæcumque enti conveniunt*, *huc pertinent*, sed *in quantum re & ratione à materia sunt abstracta*. *Re*, ut *non statim de se & necessariò exponant materiale*, *in quo sint*: *Ratione*, *ut licet alias in materiali existant*, *tamen modo immateriali considerantur & ratione à materia prescindunt*.

III.
Divisio
partes e-
jus duæ
sunt.

- 1. *Generalis seu communis*, quæ agit de ente in genere, ejusque principii & affectionibus generalibus.
- 2. *Particularis*, quæ descendit ad entis species, quousque illa sub abstractione seu modo considerandi contineri possunt, sc. *de substantiâ & accidente*, *de substantiâ increata & creata spirituali*.

DE NATURA ENTIS, PRINCIPII & AFFECTIIONIBUS IN GENERE.

In scientia vel demonstr. Met. occur. TRIA : Object. Princip. & affectiones, unde

I. De natura Entis ubi notetur.

1. *Acceptio*, quæ varia est, potissimum autem

Accipitur 1. *latissime*, pro omni, quod fundare potest veritatem propositionis, atque sic *privaciones & negationes* entia sunt, quæ prædicantur mediante verbo substantivo *Est*. Et sic non est ens, quod falsum est.

2. *Late* pro ente nominaliter accepto, sc. omni eo, quod potest esse, five actu sit, five non sit.

3. *Strictè*, pro ente participialiter accepto, five ente actuali.

4. *Strictius* pro subjecto vel ente per modum stantis sese habente in oppositum adjacentis, sicut *substantia est ens, & accidens non ens. Ita modus quoq. vocatur non ens.*

2. *Definitio*, Ens est, cui non repugnat esse in rerum natura. *Vel*, est res natuta in se ita comparata, ut quando cunque supponitur esse, nihil habeat repugnantia. *Vulgo*, quod habet essentiam. *Vel*, cui esse aliquid convenit.

3. *Synonyma*, quæ sunt *res & aliquid*, eodem sensu accepta.

4. *Opposita*, quæ sunt *nihil & non Ens*.

* *Nihilum a. purum hic intelligitur, quod est impossibile vel nihilum positionis, quod neque ponit, neque aliquid ponere potest. Non a. nihilum vel substantia vel existentia. Adeoque To nihil hic non est idem ac nullam ens aut nulla res: sed purè non ens.*

II. De Principiis not.

1. *Quid?* Resp. Principium est ratio, per quam affectio vel proprietas quædam de ente demonstrari potest, sicut ipsa entis ratio essentialis est id, per quod probatur bonitas &c.

2. *Quotplex?* } vel *incomplexum*, quod est ratio quædam simplex, ut dictum exemplum.

Resp. } vel *complexum*, quod est integra propositio, ut *impossibile est idem simul esse & non esse.*

III. De Affectionibus vel Attributis entis not.

1. *Quid?* Affectio Entis est proprietas a enti verè conveniens, cumque β eo ita convertibilis, ut tamen γ non sit de ejus essentia, sed eam tanquam radicem sequatur.

* *Verè & re ipsa convenit ante mentis operationem, unde affectiones entis sunt reales: licet realiter ab ente non distincta. β Convertitur & recipitur cum ente, sive simpliciter, sive sub disjunctione, γ Non est vel ipsa essentia vel de essentia, sed ad essentiam sequitur, adeoque ad conceptum secundum pertinet, non primum, quem sequitur vel à parte rei vel modo concipiendi nostro.*

2. *Quotplex?* } *Simplex*, quæ ita enti adæquatè inest, ut simpliciter cum eo recipitur vel proceditur, ut sunt *unum, verum, bonum.*

Resp. Est } *Conjuncta*, quæ sub disjunctione cum ente recipitur, illudque cum opposita dividit, ut *esse actus vel potentia &c.*

Q. Q.

Q. 1. *An deus & existat Metaphysica à reliquis disciplina distincta?* A. Datur enim in illa distinctum & proprium objectum, dantur principia & affectiones distincta, ut in th. th. habetur, quæ tria distincta, faciunt scientiam distinctam. Estque illa non nominalis aut vocabularis scientia, sicut quandoque nobilissima hæc disciplina ab imperitis, vel non absque insigni & turpi injuria vapulat, vel non aliter ac onomasticon in præ tractatur. Verum disciplina est maxime realis & omni cognitione dignissima, vid. *Excellentiss. Dn. B. Antecessoris Disp. de Veritat. pr. philos. contra Amesium.*

Q. 2. *An rectius ὀνολογία vel ὀνοσοφία dicatur, quam Metaphysica?* Equidem perinde esset, quocumque nomine convenienti appellaretur: Cur autem rectius ὀνολογία, quam Metaphysica vocetur, assequi non possumus. Neque verum est, quod semper disciplina à speciali objecto nomen habeat, sicut nec Physica dicitur φυσικολογία.

Q. 3. *An objectum adequatum sit ens reale, & per se?* A. Quia huic per se primò affectiones entis conveniunt & ad hoc omnia referri possunt, quæ in Metaphysica directè sunt tractanda. Substantia est inadæquatum objectum & attributionis. DEUS a. perfectionis. Ens rationis non est per se scibile. Neque ens per accidens & per aggregationem, quia multum est, non unum per se sub scientiam cadit. Hinc ens in tanta latitudine objectum Metaphysices non erit, ut simul comprehendat ens vel rationis vel per accidens.

Q. 4. *An ens, dum objectum dicitur Metaphysica, quatenus ens, supponatur suppositione simpliciter, an personaliter?* A. Posterius. Quia admittit descensum ad inferiora, sc. ad species entis, quæ sunt substantia & accidens. Quod autem taliter accipitur, personaliter, non simpliciter, supponitur, ut in *Disput. nestr. Tabell. Logic. IX. exposuimus.*

Q. 5. *An ὀνοσοφία intelligibile latius pateat, quam ens reale?* A. Quia ὀνοσοφία & ens rationis quoque dici possunt intelligibilia, cum 1. possunt esse objectum disceptus aut disputationis. 2. Contradictionis. Quod autem tale est, intelligibile erit. Sicut ὀνοσοφία intelligibile non male quibusdam dividitur in aliquid & nihil, ut vid. *Clanberg. in element. Philos. in 8. p. 182. Contr. Kyper. Schuler &c.*

Q. 6. *An abstractio Metaphysica rectè dicatur à materia secundum rem & rationem?* A. Abstractio secundum rationem tantum est vel à materia singulari, vel à materia communi sensibili. Illa dicitur *Physica*, hæc *Mathematica*. Quæ autem est secundum rem & rationem, quæ non solum non consideratur materia, sed & à parte rei non statim involvitur materia, Metaphysica est: eaque duplex, vel secundum essentiam aut repugnantiam quæ ita negat materia, ut hoc modo abstractis repugnet esse in materia, sicut spiritus sunt à materia abstracti. Vel per & secundum indifferentiam, quæ & permissiva vocatur, quæ abstracta sunt ea, quibus equidem non repugnat inveniri in materia,

teria, in conceptu tamen suo formali non involvunt materiam, adeoque ita sunt abstracta, ut non statim a parte ree exponant materiam, atque sic transcendunt sunt abstracta, v.g. *unum, verum, bonum* &c.

Q. 7. *An res, ens, & aliquid sint synonyma?* A. Quia conveniunt in sensu. Per ens autem intelligitur omne, quod est extra nihil, sive litratio entis, sive ipsum ens. Et per rem omne id, quod est aliquid reale, non vel *latius*, quodcunque intelligibile, vel *strictius*, saltem res, personæ aut actioni contradistincta.

Q. 8. *An entis datur principium?* N. Non datur entis in communi principium aliquod essendi & incomplexum, de quo est *questio*. Licet entis particularis datur incomplexum, vel entis ut sic complexum. Non datur, quia ente nihil est prius aut superius, omne autem principium est superius. Deinde 2. si entis daretur principium, etiam Dei daretur principium, quod enim *enti convenit ut sic, convenit omnibus sub ente contentis*.

REGULÆ ET EFFATA.

1. *Impossibile est, etiam supernaturaliter, idem simul, eodem respectu & modo, esse & non esse.* Hoc omnium primum est principium, quod naturâ notum & per aliud non probandum, etiam ubique applicandum.
2. *Quodlibet est, vel non est.* Medium non datur inter illa prima contradictoria.
3. *Essentia rerum secundum esse possibile, objectivum aut definitivum, & quoad prædicata essentialia, sunt æterna.*
4. *Essentia rerum Metaphysicè & formaliter acceptæ in suis definitionibus, sunt sicut numeri, ratione indivisibilitatis, neque addi quid, neque demi sibi patientes.*
5. *Non entis, nominaliter accepti, nulla est scientia, nulla sunt qualitates, nulla prædicata, & realia, ß positiva, γ intrinsicè denominantia, δ vel extrinsicè denominantia à sensibus externis, itemque ε privativa intrinsicè denominantium.*
* Possunt esse prædicata α ficta & intentionalia: ß Negativa. γ Extrinsicè denominantia ab actibus intellectus & sensus interni. Itemque privativa sed rursus extrinsicè denominantium ab actibus intellectus, imaginationis, appetitus &c.; v.g. *mons aureus est cognitus, est incognitus, non desideratus, est subiectum* &c.
7. *Esse est prius, naturâ quam operari vel tale quid esse.*
8. *Quod enti convenit ut sic, in suppositione personali, secundum naturam, convenit omni sub ente contento.*
9. *Entia non sunt multiplicanda præter manifestam necessitatem.* Equus dicitur Ochami; vel novacula Metaphysica, cujus usu & exercitio multa præscinduntur vana.

Inter simplices affectiones, quæ bene disjunguntur, prima est UNITAS, ubi

1. Ac-
ceptio
Est e-
nim
uni-
tas.

- 1. *Numerica singularis* aut *materialis*, quæ unum singulare constituitur, ut *unitas Pauli*.
- 2. *Universalis*, à qua unum universale denominatur, ut *unitas generica* vel *specificæ*, quæ quædam sunt unum vel genere, ut *homo & bestia*, vel *specie*, ut *Petrus & Paulus*.
- 3. *Formalis* vel *essentiæ*, quæ unitas in se consideratur & ratione essentiæ, præcisè ut est cuique propria, neque sub ratione universalis, neque sub ratione singularis, à qua utrâque ratione differt, ut est, *unitas humana naturæ aut sic*.
- 4. *Quantitativa*, quæ est principium numeri & rebus quantis solum convenit.
- 5. *Entitativa* seu *transcendens*, quæ rationem entis præcisè sequitur. Accipiturque vel absolute vel relative: *Relative* unum dicitur *Idem* & opponitur diverso. *Absolute* dicitur indivisum, ut hoc in loco.

2. *Definitio*. Unitas transcendens est α indivisio β essentiæ in ente. Et unum est *ens* in se & sua essentiæ indivisum, ut *homo unus est, quia in se & sua essentiæ non est divisus*.

* α Indivisio & indivisum dicitur, non indivisibile vel indivisibilitas, quia compositum, quod est divisibile, nihilominus est indivisum & unum & ratione essentiæ hic considerata unitas non tollitur per divisionem accidentalem, quando quid ratione temporis aut loci, v. g. divisum dicitur, ut *Christus* licet in mille distinctis locis vel temporibus realissimè præsens sit, tamen unus manet in essentiæ.

3. *Divisio*. Est unitas vel *per se*, vel *per accidens*: vel *realis* vel *rationis*: vel *simplex* vel *composita*: vel *universalis* vel *singularis*, ut seq.

Quid? Resp. Dicitur nexus vel modus, quo plura inter sese sunt conjuncta & copulata. Et unitum, quod ex pluribus, in quæ est divisibile, conjunctum est. Ipse actus uniendo dicitur unitio.

Unitio alia dicitur *verbalis & notionalis*, alia *realis* inter extrema realia realiter unita.

4. Co-
gnatia.
Co-
gnatum
est u-
nio,
ubi.

2. Alia *essentiæ*, alia *accidentalis*, alia *suppositivæ*, alia *personalis*, alia *spiritualis*, alia *sacramentalis*, alia etiam *artificialis*, prout unum seu terminus ϵ *omni*os, variat.

3. Alia *externa*, quæ fit per contactum forinsecum aut nudam *contiguam*. Alia *interna* per inexistentiæ & *exurgentem*, aut permeationem.

4. Alia *propria*, quæ verè quædam unimur. Alia *impropria*, quando nuda saltem *æteris* seu habitudo inter unibilia intercedit, ut v. g. inter conjuges, quæ *socialis*: & inter amicos, quæ *moralis* dicitur.

1. *Quid?* Resp. *Communio* vel *communicatio* dicitur modus, quo id quod est hujus, propter unionem fit alterius, adeoque plurimum, sive quoad nudam possessionem, sive simul quoad usurpationem & operationem communem.

3.
con-
se-
quens.

quod est
com-
muni-
ubi

2. Quo-
tuplex
Resp.
vel

Realis, est inter subjecta realiter distincta, & de aliquo communi participatione ut est vel
Intellectualis, (quæ alias quoque καὶ μεθεξῆς dicitur) quæ sit inter subjecta realiter non distincta, ut species participat naturam & definitionem generis.

- 1. ἢ μεταβασιν, secundum transgressionem ad aliud subjectum priori deserto.
- 2. καὶ ἀλλοποίησιν, secund. productionem vel affectionem alterius similis.
- 3. ἢ ἕξιν, quoad usurpationem communem.
- 4. καὶ συνδυασιν seu καὶ ἕνωσιν, secund. conjunctionem aut unionem.

5. *Opposito*, Oppositum est *Malum*, quod in se est divisum, quale non datur in ente, sed eniibus.

II. Aff. simplex est Veritas, ubi

1. Ac-
ceptio
Est ve-
ritas.

- 1. *Cognitionis*, (seu *cognoscens, intellectualis vel conformativa*) quæ est conformitas iudicii cum objecto cognito.
- 2. *Significationis*, in *significando*, & *representando*, quæ est in vocibus & conceptibus res verè significantibus.
- 3. *Rei, entitativa, objectiva*, in *essendo*, transcendens, ut huius est loci, incomplexa & in actu signato.
- 2. *Definitio*. Veritas transcendens est convenientia essentia enti inesse debita, Et verum ens cui convenit essentia, ei inesse debita, ut *aurum est verum, cui auri essentia convenit*.
- 3. *Oppositum est Falsum*, cui non convenit essentia ei inesse debita. Quale non datur, in re ipsa sed saltem apparenter, & in intellectu falso apprehendente & iudicante, ut aurichalcum falsum est aurum, quod putatur verum.

Tert. aff. simpl. est. Bonitas, ubi

1. Am-
bigui-
tas.
Est n.

- 1. Bonitas alia vera, alia apparens & ficta.
- 2. Alia *theorica*, sive naturalis sive transcendens & supra naturalis. Alia *practica* seu moralis.
- 3. Alia *per essentiam* & simplicissima, alia *per participationem* & secundum quid.
- 4. Alia *absoluta* & *in se*, alia *respectiva* & *alteri*.
- 5. Alia est *honestæ*, alia *utilis*, alia *jucunda*. Hoc in loco *transcendens* consideranda

2. *Quidditas*. Est a. bonitas transcendens ipsa rei inesse debita perfectio. Et bonum ens, cui perfectio rei inesse debita convenit.
* Est a. ratio formalis perfectio, non accidentalis aut integralis, quæ substantialis dicitur, sed essentialis: quæ omni ente convenit.

3. Op-
positum.
quod
est
malum.
ubi

- 1. *Quid?* *Malum* est id, quod caret perfectione sibi inesse debita. *Malitia* a. ipsa debita istius perfectionis carentia.
Sicut a. falsum non est in rebus, sed dicitur saltem de iis denominatione extinsecâ, ita quoque malum non est in rebus, sed quicquid est bonum est.
- 2. *Quo-
tuplex*
Est n.
vel
- Culpa* & *virpe*, quod est difformitas à lege & *oppositum honestatis*.
Idque rursus est vel *originale* vel *habitante* vel *actuale*.
- vel
Pœna & *grave* seu *molestum*, quod est supplicium propter malum culpæ inflictum, & opponitur *jucundo*.

Q. Q.

Q. 1. *An ens dividatur in unum & multa?* N. Unitati opponitur multitudo, sicut enti non ens, sed ens ipsum ita non dividitur, *ens enim & unum sunt una natura* 4. Met. 2. t. 3. adeoque omne ens unum est. Nisi per *malum* intelligi velis *compositum* aut *ens per accidens*, de quibus div. in seqq.

Q. 2. *Quid enti addat unum? Et an indivisio, quæ est ratio formalis, sit quid positivum, an negativum?* Resp. *distincte* 1. *Unum enti non addit entitatem realiter distinctam*, quia alias illa entitas rursus haberet unitatem suam & sic in posset in infinitum, ut nihil dicam, quod & in Deo talis addenda esset entitas, & entia multiplicarentur. 2. *Unitas enti superaddit conceptum indivisionis*, quo ens unum concipitur in se & essentia sua indivisum, quæ indivisio unitatis est ratio formalis. Ratio a. formalis est conceptus objectivus quidditativus de re quæ talis est. 3. *Conceptus iste indivisionis ratione vocis negativus est, ratione a. rei positivus.* Contradictorie enim oppositorum alterum est positivum, alterum negativum; sed divisio cui opponitur indivisio (vel non divisio) est quid negativum, est enim formalis carentia unitatis & conjunctionis, seu negatio atque remotio unius ab alio. E. indivisio est quid positivum. Et quomodo, si esset negatio, positiva entis affectio ab ipsa entitate realiter indistincta, dici posset? Cum apud omnes certum sit, negationem ab ente realiter differre. Quapropter 4. *Illud, quod indivisio dicit, est ipsa entitas adæquate & per ordinem ad divisionem, quam negat, concepta, quæ si concipitur per modum non repugnantæ, entis nomen habet, si sub ratione indivisionis, unitatis vel unius.*

Q. 3. *An divisio ab alio sit de ratione formali unitatis, aut ad minimum ejus proprium consequens?* N. utrumque. Quod enim alicujus formale est, aut ejus proprium simpliciter & in 4. modo, illud cum eo reciprocatur; at *divisio ab alio non reciprocatur cum uno*; siquidem 1. *non omni uni* convenit, non convenit v. g. formæ informanti, quæ non est divisa à materia. 2. *non soli*, quia convenit enti per accidens adeoque multo, reciprocatio itaque locum hic non habet. Male E. unum definitur, *ens divisum in se & divisum seu distinctum ab alio*. Sic enim multum definiendum esset *divisum in se & indivisum seu indistinctum ab alio*, quod absurdum.

Q. 4. *An veritatis ratio formalis sit conformitas rei cum intellectu, sive divino sive humano?* Resp. Veritatis ratio formalis consistit in convenientia essentiæ enti inesse debite, adeoque 1. *non dicit accidens reale*, omni enim accidente remoto ens adhuc verum erit. 2. *non est relatio rationis*, siquidem enti convenit veritas ante mentis operationem. 3. *non est formaliter negatio*, quia ab ente reipsa non differt, atque ejus positiva affectio est. 4. *Non est nuda extrinseca denominatio*, affectio enim vel proprietas entis enti convenit intrinsecè & ei verè inest. *Neque 5. consistit formaliter in illa intellectuali conformitate*, ut tamen apud omnes ferè definiri solet, quia eâ datur aliquid prius in vero, & ideo conforme quid est cum intellectu vel idea

rei in intellectu, quia ei convenit essentia rei inesse debita, causa itaque conformitatis est illa convenientia & præcisâ omni illa conformitate, res adhuc concipitur vera, quod veritatis rationi formali repugnat, quæ sola rem formaliter veram constituit, eaque nihil dari debet prius, rem per prius formaliter veram denominans. Ut nihil dicamus de rationibus aliis.

Q 5. An bonitatis ratio formalis sit appetibitas seu convenientia in ordine ad alterum? Appetibilitas & convenientia sunt bonitatis non formale & causa, sed effectus, ideo enim est quid appetibile & alteri conveniens, quia bonum est, non contra.

Q 6. An omne malum dicat formaliter privationem boni? A. 1. ex definitione mali 2. ab absurdo, si enim esset quid positivum, non esset malum sed bonum, quia O. ens positivum bonum est.

Q 7. An mali detur efficiens, an tantum deficiens? Resp. O. causa mali est deficiens, non tamen non efficiens, quia nihil fit absque effectione. Malum ergo dum fit, per effectionem vel actionem fit, adeoque per efficientem, si non per se, tamen per accidens.

Q 8. An detur summum malum? Resp. Aut Qu. est de ente, cui summa malitia adheret, & res claret exemplo peccati in Sp. S. & aliorum ex praxi, de quo in Inst. Eth. d. 2. q. 10. Aut Qu. de ente in se summe malo, sicut datur ens in se summe bonum, æque independens, ex sensu Manichæorum, & negatur, tum, quia omne ens bonum, quia non nisi unum datur independens.

AXIOMATA & EFFATA.

1. Omne ens reale & per se est unum, verum, bonum.
2. Unitas vera & propria, realis & adequata, realem & mutuam importat unitorum præsentiam.
3. Unionem, veram, essentialem & suppositivam, seu personalem, sequitur communicatio, sicut causam effectus.
4. Verum vero consonat, negativè, i. e. non contrariatur. Adeoque unius rei una est veritas.
5. Quod in una disciplina est verum, in altera non potest esse falsum, eodem respectu.
6. Ab objecto, non subiecto, à rerum conformitate, non hominum autoritate, veritas dependet sermonis.
7. Antiquissimum, si cætera erunt paria, & necessariis requisitis hand destitutum, quodque verissimum est.
8. Omne bonum, sive verum sive apparens, est appetibile, sub ratione bonitatis. & V. V.
9. O. bonum est communicativum sui, & quo majus est bonum, eo magis est communicativum, ad intra & extra.
10. Bonum per se, præstantius est eo, quod est per accidens aut propter aliud.
11. Summe bonum omnium bonorum causa est.
12. Nullum malum culpa est à causa universali, deficere nescia, sed particulari.

13. Hæc sunt omnia in prima Collegii præcepta labor, nisi...
 non sufficit esse, utrum de bono non est videndum
 quis dicat, sed quid dicat.
 necesse est quæ quæ ipse, non non reperit et auctoritate
 personæ.

Huc pertinet de Toto & partibus, ubi

Vel
 Rationis,
 ubi rursus

1. Quid? Resp. Simplex ens est, quod caret compositione. Et simplicitas compositionis negatio. Ita vulgo & quoad nos. Vel, simplex est ens, quod per propriam essentiae suae actualitatem omni partium compositione caret. Et simplicitas, talis entis actualitas, per quam partium compositio respuitur, ut DEUS, angelus &c.

2. Quomplex? Est vel
 Simpliciter tale, quod omnino omnem compositionem respuit, ut Deus.
 Secundum quod & in certo genere, quod hoc vel illud compositionis realis genus excludit, sed non omne, ut angelus, & anima nostra excludunt composit: ex materia & forma.

1. Quid? Resp. Totum est, quod continet partes, ut sint unum. Et pars est, quae cum aliis totum constituit.
 Omne totum requirit partes proprie dictas & ad minimum duas. 2. Partes unitas unione reali ut sint unum.

1. Essentiale, ubi

2. In-tegrale ubi

3. Quo-tuplex? Resp. Est vel

1. Quid? Resp. Rationis compositio fit ex terminis licet realibus, tamen ratione saltem distinctis. Dicitur Metaphysica seu Logica.

1. Quid? Resp. Est totum, cuius partes, ut actus & potentia, intrinsece constituunt unam essentiam.

2. Quomplex? Est vel Physicum: vel Metaphysicum, cuius partes ratione differunt, ut species constat genere & differentia?

1. Quid? Resp. Tot. integ. (quantitativum & materiale) quod constat partibus quantitativis & materialibus integrantibus, ut homo constans capite, collo, brachiis, &c.

2. Quo-tuplex? Est vel Similare, cuius partes sunt ejusdem naturae & essentiae, (ut, aqua, aurum, lapis &c.)
 vel Dissimilare, cuius partes (quarum aliae principales, aliae minus principales) sunt naturae diversae, ut oculum constat humoribus, nervis, musculis &c.

3. Oppositum, quod sc. ratione perfecti ei opponitur, dicitur multum, in quo ratione totius, requiritur, ut sit 1. quantum, adeoque in partes divisibile. 2. dissimilare. 3. continuum, 4. manens secundum substantiam, 5. quod remanet, sit majus parte ablata. Ratione autem partis ablatae requiritur, 1. ut ablata non sit pars principalis, 2. non interna, non 3. quae possit remanere.

3. *Universale*, quod continet & sub se vel actu vel y aptitudine partes subjectivas, ut *genus continet species, species individua*.
- * Hoc non est propriè totum. Quia 1. partes in se non continet, 2. quia tale non est compositum ex partibus constitutum, sed potius est constituens, v. g. *homo & bestia, quæ partes dicuntur subjectivæ animalis, animal non constituent, nec Petrus, Paulus & alia individua constituent hominem*.
4. *Numerale*, quod est numerus continens plura numerata, ut *duodenarius continens XII. Apostolos*.
- * Neque hoc totum propriè totum est, non solum quia est ens per accidens, sed quia destituitur reali partium unione.
5. *Potestativum*, quod actu continet plures potentias realiter diversas, *quale putatur anima continens potentiam volendi, intelligendi &c.*
- * Hoc totum nullum est. Vel 1. quia non habet partes, anima enim nostra indivisibilis est. Vel 2. quia si tales partes realiter differrent & essent accidentia, quod tamen utrumque falsum est, esset ens per accidens. Vel 3. quia ad aliud referri potest, vel *ad integrale*, partes realiter, vel *ad perfectionale*, si ratione differunt.
6. *Perfectionale*, quod habet summam perfectionem, ut *Dens*, vel saltem completam in suo genere, ut *angelus, punctum &c.*
- * Neque hoc totum esse potest, quia destituitur partibus propriè dictis.
- Quot modis variat totum, tot modis & partes; Nam & partes sunt aliæ *essentiales*, aliæ *integrales* &c. ubi sc. partes adduci possunt.

Q. Q.

- Q. 1. *An scientia agere possit de ente per accidens?* Resp. Potest 1. *in actu signato*, non exercito. 2. *per digressionem* & indirectè; non directè. 3. *sub ratione unitatis* & quatenus unionem habet, non sub ratione multitudinis & quatenus est multum seu ens per accidens.
- Q. 2. *An divisio entis per se & per accidens, sit univoca?* N. contr. Fr. d. Abr. pag. 11. Quia divisum, quod est ens; vel unum, uni simpliciter convenit & per se, alteri autem secundum quid & ratione conceptus nostri, qui ens per accidens, quod in se verè multum est, ad unitatem contrahit & ut unum ens concipit.
- Q. 3. *An propria cum subjectis suis constituant ens per accidens?* De propriis realiter cum subjecto identificatis, nego. De realiter distinctis, quæ verè sunt accidentia adeoque ex alio genere, concedo.
- Q. 4. *An Christus sit unum per se, an verò per accidens?* A. prius, quia ad integrum Christum, totam personam compositam, totum *ὁπισάθεον*, utraque natura requiritur, sicut partes aliàs requiruntur ad totum, quarum una sese habet ut perficiens; altera, ut perficienda.

- Q. 5. *An habitus disciplinarii sint entia per accidens?* Scotistarum quidem opinio hoc habet, ut Thomam hic sequendum esse putamus, ita ut sicut virtus moralis præcisè sumpta non habet, nisi quæ ad essentialiam & integritatem pertinent, ita quoque virtus intellectualis, ex definitione entis per se; Adeoque utraque est propriè dicta qualitatis species.
- Q. 6. *An Christus possit dici compositus ex utraque natura?* A. Quia in eo duæ naturæ sunt unitæ, ut incarnatus utraq; constet. Non tamen 1. ut illa unio sit essentialis, aut 2. ante unionem & assumptionem carnis altera natura, divina sc. non fuerit persona, tanquam ad eum modum, quo de neutra parte essentiali aliàs ante unionem dici potest, quod sit persona. Vel 3. quasi tertium inferendum sit ab utraque natura distinctum. Agnoscì enim oportet unionem & compositionem mysticam & admirabiliter singulariorem.
- Q. 7. *An simplicitas formaliter consistat in negatione?* N. Quoad nos quidem ita explicari solet & potest. Interim, quia est positiva & essentialis entis affectio, atque summus unitatis gradus, re ipsa positivum est, non negatio.
- Q. 8. *An totum à partibus simul sumtis & unitis realiter differat?* N. Quia neutrum à parte rei aliquid includit, quod non includat alterum.

AXIOMATA & EFFATA.

1. O. quod constat ex rebus (*realiter*) diversorum prædicamentorum, est ens per accidens. *Sed non contra.*
2. O. quod constat ex duobus entibus *eminè* & *simpliciter* completis, est ens per accidens. *Non contra.*
3. Simplicitas dicit perfectionem, & quò quid (in incorporeis substantiis) est simplicius, eò est perfectius.
4. Compositio *realis* imperfectionis vocabulum est; *non vitiositas.*
5. Simplicitatem evertit compositio, *non distinctio.*
6. Omne totum (*proprie dictum*) *quantitate virtutis*, est majus, quâlibet sui parte. *Etsi totum integrale quoad quantitatem molis.*
7. Pars est prior, *ratione generationis*, suo toto. Totum autem prius, *ratione intentionis*.
8. Nulla pars prædicatur de toto, *proprie dicto*, nec totum de parte.
9. Ubi totum est, *proprie dictum*, ibi omnes partes sunt, *essentiales & integrales principales.*
10. Quod *ratione rei & prædicatorum materialium*, est totius, illud est partis, & V. V. *si non simpliciter, tamen secundum eam partem.*
11. Quod non est alicujus partis, id neque totius est, *quoad materialia*, & V. V. Quod *nullo modo* est totius &c.
12. Totum & partes sunt ejusdem prædicamenti. *Illud si est proprie dictum, per se, hæc reductivè.*

CURS. METAPH. DISP. IV. CAP. I.
DE SINGULARI ET UNIVERSALI.

Ratione unitatis Tertio Ens est, vel

Singulare, ubi

I. **Accipitur** { *Absolute & simpliciter* pro individuo, ut quando hoc in loco opponitur Universali.
vel
Respective & secundum quid, pro minus communi, sicut inductio est à singularibus, & opponitur magis communi.

II. **Definitio.** Singulare est Ens, quod ratione essentialis non est commune multis, vel, non divisibile in plura adæquatè talia, quale est ipsum, ut *Deus, Petrus &c.*

* *Non ratione essentialis, licet si commune ratione vocis, vel indivisibile ratione accidentium, temporis, loci &c. β Adæquatè, ut & partes totum plane adæquent, quod non fit, quando lapis comminuitur, non enim partes ejus scorsim sumta bipedales sunt, quando totum est bipedale.*

Universale, ubi

I. **Accipitur** { *Ante rem seu ante multa*, quod universale Platonicum, vel quandoque Metaphysicum dici consuevit.
i. **Est** { *In re, seu in multis*, quod vocant universalis materiale, vel Physicum.
Post rem seu post multa, quod formale vocant, seu Logicum & intentionale.
In Prædicando, quod vel *complexum*, ut Enunciatio Universalis, vel *incomplexum*, ut prædicabile.
2. *In Causando*, quod est causa universalis, ut *Deus*.
In Significando vel representando, ut vox plura significans, v. g. *homo*, vel signum plura representans.

II. **Definitio.** Universale est ens, quod ratione entitatis est divisibile in plura adæquatè talia, quale est ipsum, ut *homo, angelus, sol, luna.*

CAP. II. DE EODEM ET DIVERSO.

Ratione unitatis & multitudinis Ens est vel

Idem, ubi

1. **Quid?** Resp. Est ens à se aliòve indistinctum. Et *Idemitas* entis à se aliòve indistinctio.

2. **Quomplex?** Resp. { *vel secundum rem*, cum non re sed intellectu saltem nostro distinguuntur quedam, ut *Deus & justitia ejus*.
vel *secundum rationem*, cum neque re neque conceptu distinguuntur, ut *ens & gladius*. (distinctio.)

Vel ubi seqq.

1. **Quid?** Resp. Est ens à se aliòve distinctum, & *diversitas* entis à se aliòve distinctio.

Diversitas, ubi seqq.

2. **Quomplex?** Resp. **Diversitas quoque est vel**

Quæ { *Realitate dicta*, quæ rebus citra mentis operationem convenit, ut *homo & brutum* distinguuntur.
vel
Realis specialiter dicta, five realis major, eaque, vel
Positiva, inter rem & rem, ut inter *hominem & colorem*.
vel
Negativa, inter ens & non ens, vel non ens & non ens, ut inter *oculum & scimitram*, vel *hanc & Cerberum*.

Rationis, sive Ratiocinantis, quæ nullum habet fundamentum in re, ut inter *Tullium & Cicero-nem, Felem & Cattum &c.* sive *Ratiocinata,* quæ habet fundamentum in re, sc. diversitatem operationum, respectuum, negationum &c. ut inter *hominem & animal.*

Modalis, sive realis minor, quæ est inter rem & ejus modum β specialiter dictum, ut inter *accidens & inhiarentiam* actualem, vel inter duos modos γ unius rei, ut inter *Petri sessionem & presentiam.*
 * α *Ejus, non alterius rei, quæ distinctio esset realis specialiter.* β *Latè enim affectiones Entis sunt modi.* Strictè a. *modus est talis determinatio, rem inafficiens & determinans, ut nec concipi, nec per absolutam Dei potentiam esse possit, nisi actu eam afficiat, ut dicitur, sessio Petri.* γ *Non diversarum, quæ distinctio strictè realis esset.*

Indicia distinctionis realis, uti sunt 1. supposita diversa & quæ in iis naturaliter sunt, nisi illa diversa supposita sint unita. Diversæ & non subordinatæ essentialiter, v. g. *humana & bestia.* 3. Separabilia vel de facto separata. 4. Causa & propriè effectus. 5. In diversis adæquatis locis & temporibus separatis naturaliter existentia. Non supernaturaliter.

* Spuria sunt, ubi 1. diversa predicamenta 2. Diversa operatio. 3. Diversa definitio. 4. Constituens & constitutum intrinsicè, 5. Indifferens & determinatum. 7. Corruptibile & incorruptibile, materiale & immateriale &c.

4. *Varia diversitatis genera, sunt enim*

1.	{	Simpliciter diversa, ut sunt	{	Generis, sive generalissimo, ut quæ in diversis predicamentis sunt: sive subalterno, ut homo & hæc bestia, vel arbor.
vel	{	Deus & creatura.	{	Specie, quorum non est eadem differentia specifica, quæ aliàs dicuntur essentialiter differre: ut homo & bestia, Petrus & Bucephalus.
	{	Per additam differentiam, vel quæ differunt	{	Numero, ut individua ejusdem speciei.
	{	Sine pugna, ut Petrus & Paulus, homo & animal.	{	
	{	Cum pugna, sive præcisè pugnent, ut opposita strictè dicta, vel relative vel contrarie, vel privative, vel contradictorie opposita.	{	
	{	De quibus in Logic. post præd.	{	
	{	Sive præcisè non pugnent, ut disparata, vid. quoque in Log. Tab. VII.	{	
3.	{	Cum ordine, ordinata, ut sunt prius & posterius, simul, antecedens,	{	
vel	{	consequens & connexæ.	{	
	{	Sine ordine, inordinata, ut duo rustici.	{	
4.	{	Ratione quantitatis, ut sunt æqualia & inæqualia,	{	
vel	{	Ratione qualitatis, ut sunt similia & dissimilia.	{	

Q. Q.

Q. 1. *An singulare sit prorsus incommunicabile?* D. Est incommunicabile ratione quidditatis & ut quod, multis, ut inferioribus specie vel numero distinctis & ratione rei per terminum singularem significatæ, multiplicandis. Licet ratione causalitatis & ut quo multis aliquando inesse non repugnet, sicut ita Pater essentiam communicat filio, & instrumentum commune est pluribus effectibus.

Q. 2. *An Deus sit ens singulare?* A. Quia ratione essentiae pluribus ita non convenit, ut plura in re significata existant, quod aliàs in universali requiritur, ut sit multiplicabile.

Q. 3. *An Universale sit ante omnem mentis nostræ operationem in rerum natura?* D. Si natura Universalis consideratur absolute, in se, præcisè & materialiter, pro re quæ est apta inveniri & esse in multis, ut v. g. præcisè natura humana; Aff. Si consideratur relative, formaliter & in ordine ad multa, extra quæ tamen collocatus quatenus sc. natura à parte rei in multis est divisa, beneficio autem rationis ita ab illis multis inferioribus est abstracta, ut tanquam una repræsentetur, de quibus multis, ad quæ simul refertur & habitudinem dicit, prædicabilis conceipitur; non est, per communem sententiam, ante mentis operationem in rerum natura, quia ante eam dicto modo concepta neque est una, neque æqualiter respicit inferiora, ut prædicabilis, siquidem ab illis nondum est liberata; sed ante mentis operationem per individuantes condiciones in illis verè divisa; Duo tamen illa quæ mens nostra tali naturæ confert, requirit Universale in sensu Aristotelico posteriori, vel ut est formaliter universale, sc. unitatem & communicabilitatem essendi in multis, quæ simul respicit & quidem æqualiter. Si itaque priori modo consideratur. Aff. Quæstio sine controversia. Si posteriori: negatur, ex dictâ ratione, quia tale esse ei affingitur, quale extra fictionem nullum obtinet, de quo alibi plura. Afferit tamen illud speciatim Antoniorius, ut & Acutissimus Dn. Stablius in discurs. sup. Tab. Metaph. quem sequuntur alii discipuli plures, quanquam verè alio sensu. confer. Corn. Log. p. 79. Eustach. à S. P. Log. p. 29.

Q. 4. *Per quam mentis operationem fiat universale, ut universale, i. e. ut sit unum aptum in multis?* Resp. Universale ut universale, potest rursus considerari, vel præcisè intra suam universalitatem, vel simul cum relatione vel habitudine ad inferiora. Illo modo fit per actum intellectus præcisivum seu operationem abstractivam præcisivam simplicem, hoc a. modo per operationem abstractivam non simplicem solam sed & comparativam, Vid. beat. Dn. Antecess. nostri Coll. Publ.

Q. 5. *An detur distinctio media inter realem & rationis?* N. Si realis intelligitur generaliter & late dicta, nulla admittitur, sicut omne ens, quod positivum est, vel reale vel rationis est, Soncinas l. 7. q. 36. p. 380. Nam 1. modalis, quam Suarez tradit p. 124. sub illa reali continetur & contradistinguitur saltem reali majori

2. *Formalis*, pro qua *Becanus* pugnat, valde ambigua est, ut in sua latitudine & incerta descriptione mox realis, mox rationis dici possit: 3. Quæ est *natura rei*, quam commendat *Fonseca*. p. 395. & dicit eam distingui, quæcumque distinguuntur præcisâ omni operatione intellectus, complectens sub se *modalem, formalem & potentialem*, quæ est partium integrantium, rursus sub reali comprehenditur 4. *Essentialis* nec non *includens & inclusi*, pro diversitate exemplorum: nunc ad realem, nunc ad rationis pertinet, nisi essentialis in rigore accipiatur, ubi semper realis est. 5. *Virtualis*, latè dicta, rationis ratiocinatæ distinctio est, strictè dicta seu virtualis major, quâ uni entitati indivisibili verè & realiter conveniunt prædicata contradictoria, etiam ad rationis pertinet. *Corn. Log.* p. 117. *Quicquid* p. 761 *Met. Slov.* 262.

Q. 6. *An, quæcumque, realiter differunt, possint separari?* Resp. In divinis non procedere, manifestum est, *Baren. Met.* p. 407 In rebus creatis non procedit, si respicitur potentia naturalis, exemplo subjecti & naturalis proprietatis. Procedit, si supernaturalis & absoluta Dei potentia intercedit, ad minimum quando differunt strictè ut res & res, quia nulla potest ostendi repugnantia. *Exc. Dn. Ebelii de Separat. propr. arg.* I. d. 1. & *Aphor.* p. 298. *Jac. Mart. Pralect.* p. 39.

Reg. & effata.

1. *Omne quod existit, verè, immediatè, per se extra intellectum, singulare est.*
2. *Singularium, corruptibilem & in actu exercito nulla est scientia proprie dicta.*
3. *Quæ conveniunt vel identificantur in uno tertio, singulari & incommunicabili inter se conveniunt.*
4. *Quæ realiter eadem sunt, eorum uno communicato vel multiplicato secundam rem, naturaliter & nisi specialis obset repugnantia, communicantur vel multiplicantur & alterum, communicatione vel mediata vel immediata.*
5. *A privatione, Logica & totali, naturaliter non datur immediatus regressus ad eundem numero habitum.*
6. *Disparata substantialia naturaliter substantivè, aut accidentaliter essentialiter, non possunt simul predicari vel de eodem, vel de se invicem Nec completa possunt eisdem inesse simul.*
7. *Quæ eadem sunt, re & ratione, formaliter & materialiter, eandem habent definitionem.*
8. *Nemo est sibi equalis, eo respectu & sensu, quo identificatur.*

CURS. METAPH. DISPUTATIO V.
 DE INFINITO & FINITO: PERFECTO & IMPERF. COMPLETO & INCOMPLETO.
 CAP. I DE INFINITO & FINITO.

Inter immediatas entis disjunctas affectiones vel divisiones, prima esse potest, quæ ens aliud est infinitum, aliud finitum, ubi

- 1. Nomen, ubi occurrit**
- Tum** Accipitur infinitum 1. pro eo, quod non admittit transitum & divisionem, ut punctum est infinitum, quia non potest accipere fines.
- Sequendo** 2. Pro eo, ad cuius finem difficulter pervenitur, sicut infiniti dicuntur labores, infinita maris profunditas.
- qui vocatur** 3. Pro eo, cui semper potest fieri accessio, ut ad finem nunquam perveniri possit, ut numerus dicitur infinitus.
- * Quæ omnes acceptiones sunt secundum quantitatem dicta & hic aliena.
4. Pro eo, quod dicitur infinitum (ita & finitum) secundum essentiam. Quod sequitur deinde infinitum vel finitum virtute, duratione, presentia, ut dicitur infra de Deo.
- 2. Definitio.** Infinitum est ens, quod α simpliciter & β de se caret terminis vel finibus essentia, ut solus Deus est infinitus. Finitum contra est ens, quod simpliciter & de se habet terminos essentia, ut angelus, homo, bestia &c.
- * dicitur α simpliciter, ita ut 1. neq; actu habeas terminos neq; habere aut admittere possit 2. neq; saltem secundum quid vel à parte ante vel à parte post tantum sit infinitum, sed simpliciter, ut neq; à parte ante neq; à parte post, essentia terminis determinatur. β de se & in sua natura, non saltem secundum conceptum nostrum.
- 3. Divisio vel distinctio.** Infinitum est vel
1. à parte ante & à parte post, quod neque principium neque finem habet, aut habere potest, ut huius loci. Adeoque ab omni parte. vel
2. ab altera parte tantum, sc. à parte post, quod quidem habet principium, sed non finem, ut angelus.
- * Ita & finitum ab omni parte est, quod & principium & finem habet. Ab altera parte autem, quod dum habet principium, non habet finem, quod coincidit cum infinito ex altera parte.
- 4. Aequivalentia.** Sunt n. materiales sc. æquipollentes seqq. Divis.
1. **Qua** Aliud est Ens à se, quod esse suum habet sine alterius influxu causali, ut Deus.
2. **Qua** Aliud Ens ab alio, quod esse suum habet per alterius influxum causalem, ut creatura quæcumq; (creationem, ut Deus.
3. **Qua** Aliud increatum, quod neque habet esse, neque habere potest per Aliud est creatum, quod per creationem esse habet, aut habere potest, ut homo, angelus &c. (esse receptum ab alio.
4. **Qua** Aliud ens per essentiam, quod ita est, ut vi essentia suæ non habeat Aliud per participationem, quod neque habet, neque habere potest, nisi esse ab alio receptum vel communicatum. (effectivam.
5. **Qua** Aliud independens, quod non habet esse ab alio per dependentiam Aliud dependens, quod per dependentiam effectivam aut influxum causalem habet ab alio. (esse.
6. **Qua** Aliud pure necessarium, quod ita esse habet, ut neque potuerit non Aliud contingens, quod ita esse habet, ut possit vel potuerit non esse.

CAP. III. DE COMPLETO & INCOMPLETO.

Tertio, quæ ens est vel compl. vel incompl. ubi

1. *Nomen*. Completum hic non accipitur *participialiter*, quod à complete quodam effectivè est completum. Sed *nominaliter*.
2. *Quid?* Completum est, quod habet essentiam in se terminatam, non v. ad alterius intrinsecum complementum suâ naturâ ordinatam, ut *angelus, homo, equus, lapis, coelum* & omne totum. *Incompletum*, quod non habet essentiam in se terminatam, sed ad alterius constitutionem tuâ naturâ ordinatam, ut *materia & forma* & quæcunque pars.

3. *Quotplex?*
Resp. Est
vel

Physicum, quod à parte rei & ante mentis nostræ operationem habet essentiam in se terminatam, vel ad alterius constitutionem ordinatam, ut pars integralis vel essentialis est incompletum *Physicum*, totum essentialis vel integrale completum *Physicum*.
vel *Metaphysicum*, quod tale est quoad nostrum tantum conceptum, ut *genus* v. g. *animal*, quatenus est pars speciei & *differentia specifica*, incompleta sunt; *genus*, quatenus ea, quæ in specie sunt, simul complectitur, completum *Metaphysicum* est.

Q. Q.

1. *An divisio entis in finitum & infinitum sit adequata & immediata?* A. Si intelligatur de ente, non prout substat cuique præcisionis statui, sed prout est à parte rei in rerum natura. Quia membra dividendi opponuntur per terminos contradictorios, ad quos referri possunt, sc. per *habere terminos essentia & non habere*. Ita & relationes divinæ, prout à parte rei considerantur, ad hanc divisionem, sicut nec aliæ divisiones entis ad quemcunque præcisionis statum sunt trahendæ, non pertinent.
2. *Qualis sit hæc divisio in fin. & inf.* Resp. 1. *Non est æquivoca*, quia dividuntur utriusque membro dividendi non tantum secundum nomen sed & secundum rem ipsam seu definitionem convenit. Sed 2. *Est univoca*, si univocum latè accipitur, prout opponitur tantum æquivoco, ut in antepredicamentis ex ratione modo dicta. Non a. 3. *est univoca* strictè dicta, quia definitio entis non ex æquo utriusque membro convenit, sed inæqualiter per prius & posterius, sc. finito per dependentiam ab infinito. Quæ autem divisio ita sese habet, non est univoca strictè accepta, sed *anloga*.
3. *An plura possint esse infinita?* N. Quod enim est essentia infinitum, est etiam infinitum potentia, sed non potest dari potentia infinitum aliud, quam unum quod existit, si enim aliud esset, illud aut omnia, adeoque & hoc, quod existit, sibi subicere & destruere posset, si hoc, non esset infinitum. Si illud, hoc quod existit infinitum non esset amplius infinitum, quod utrumque est absurdum.
4. *An Deus possit dici ens à se positive?* N. Est à se *negative*, quatenus non est ab alio. *Non positive*, aliàs: esset sui causa per causalem influxum, quod omninò absurdum.
5. *An Filius Dei possit dici dependens à Patre?* N. Quod enim dependentia effectiva, de qua sermo est, ab alio dependet, non Deus est, sed creatura.

Q. 3

Q. 6.

- Q. 6. *An quod naturâ est circumscriptum, possit actu fieri incircumscriptum?* A. 1. *propter defectum repugnantiæ.* Potest 1. manere essentialis aptitudo & habitudo, qua circumscribi quid potest terminis suis, licet actu aliter contingat; Sicut multa rebus contingere possunt per accidens & ab extrinseco, quæ ipsis naturâ suâ non conveniunt, ut ferro convenit natatio in aquis. 2. *Ab exemplorum evidentia.* Testatur Scriptura, corpus Christi esse, ubicunque administratur S. Cæna, imò esse omninò liberatum à locali continentia & actuali terminorum limitatione, ut omnipræsens sit & ubique, quod ei non à natura sua, secundum quam circumscribi est aptum, convenit, sed quia in personam & λόγῳ immensam & incircumscriptam est assumptum, ut ibi sit, ubi λόγῳ est. Item, camelum ingens animal per foramen transire acûs, quod fieri non posset, nisi careret actuali quantitativa circumscriptione.
- Q. 7. *An mutilum differat ab imperfecto?* A. 1. *respectu oppositi.* Illud opponitur toti integrali, hoc perfecto. 2. *respectu subjecti;* imperfectum latius est, quàm mutilum. Mutilum enim solum in quanto habet locum & materiali. Sed imperfectum etiam in spiritali.
- Q. 8. *An λόγῳ sit ens incompletum, quia ordinatus ad complendum Θεῶν & N.* Non enim est ordinatus sua natura. Non ut pars.
- Q. 9. *An accidentia sint entia completa?* A. Sunt enim directe in prædicamentis. Sunt genera, species & individua.
- Q. 10. *An genera sint entia completa?* A. Quia & hæc sunt per se in prædicamentis, quod autem tale est, ens completum est.

AXIOMATA ET EFFATA.

1. *Finitum non est activè & acquirendo vel capacitate Physicâ & comprehensionis capacissimum, est autem passivè, recipienda, & capacitate receptionis supernaturali.*
2. *Finitum ad infinitum, & contrâ, nulla est proportio propriè dicta & Mathematicæ commensurationis. Est a. analogica, quæ est habitudo unius ad aliud vel ratione communis conceptus, a. tributorum & effectuum, vel ratione causalitatis aliæ.*
3. *Infinitum nec fieri, nec augeri, nec finiri potest.* caret enim omni termino.
4. *Includens, quod præter inclusum actu continet perfectionem aliam, quovis incluso est perfectius.*
5. *Natura semper intendit perfectissimum & declinat noxium.*
6. *Incompletum est novæ imperfectionis.* Non quidem absolutè, sed comparatè.
7. *Incompletum in subsistendo, quoad subsistentiam specialem, ultimam & incommunicabilem, potest esse completum in essendo, ut contingit in carne Christi.*

CURS. METAPH. DISSERTATIO VI.
DE POTENTIA ET ACTU.

Ens IV. est actu vel potentia, utrumq; consideratur vel in Abstracto vel Concreto. In abstracto occurrunt actus & potentia.

I. *Acceptio.* Potentia hic non est prædicamentalis; Neque idem est ac licentia seu jus; Sed sumitur transcendenter & latius.

Atque actus vel respective consideratur, prout habitudinem dicit ad potentiam quam actuat, unde actus ad aliud dicitur; vel absolute, quatenus potentiam negat, vel ab ea præscindit & abstrahit, adeò ut & ipsi DEO hoc nomen tribui possit, ut sequetur.

II. *Definitio.* Potentia est id, quod per aliquid actuatur, ut materia est potentia forma, quia per formam actuatur. Vel, est ratio & conditio entis, secundum quam ens potest actuari aut actum habere.

Actus autem est, quod aliquid actuat. Sen, est ratio & conditio entis, quâ potest aliquid actuare & potentiam in actum deducere, ut forma actus est materia, faciens ut materia habeat actum.

I. *Acceptio.* Libertas hic non accipitur ut opponitur servituti, ut ap. JCtos alia persona est libera, alia serva. Neque 2. ut opponitur coactioni. Sed ut opponitur necessitati & dicit indifferentiam.

2. *Definitio.* Libera seu rationalis potentia est, quæ indifferentis est ad utrumque oppositorum i. e. potest positis omnibus ad agendum requisitis, agere & non agere, agere hoc vel illud, adeoque plane diversa aut contraria.

Rationalis per essentiam, ut est voluntas in homine.

3. *Divisio.* vel Est vel Per participationem, ut appetitus sensitivus sequens voluntatem.

Naturalis seu irrationalis, quæ tantum unius est oppositorum, adeoque positis omnibus ad agendum requisitis neque potest non agere, neque agere diversa.

Ordinata, quæ agit respiciendo certum ordinem aut institutum, ut iudex puniens secundum legem.

2. Absoluta, quæ agit vel agere potest, non habitâ ratione ordinis aut instituti, ut iudex furem dimittens.

Objectiva, quæ est aptitudo vel non repugnantia rei non existentis ad hoc ut existat, in angelus ante creationem erat in potentia objectiva.

Libe-
rative;
Ratio-
nalis,
ubi

Activa, quæ est principium aliquid agendi; Quæque rursus

III. Divi-
siones
poten-
tia.
Quæ
vel

<p>Aut <i>Passiva</i>, quæ est principium patien- di vel recipien- di aliquid, ut potentia materia recipiendi formã.</p>	<p><i>Naturalis</i>, quæ actum recipit secundum naturalem pro- pensionem, ut <i>potentia ferri motum deorsum</i>. Vel <i>Violenta</i>, quæ actum recipit contra naturæ inclinatio- nem, ut <i>potentia ferri motum sursum</i>. Vel <i>Neutra</i>, quæ indifferenter sese habens, nec contra nec secundum inclinationem recipit actum, ut <i>potentia</i> <i>intelligendi in ordine ad hoc vel illud cognoscendum</i>.</p>
<p>Est hæc vel</p>	<p><i>Naturalis</i>, quæ viribus naturæ cum generali Dei concursu tra- duci potest ad actum, ut <i>è nucleo naturaliter fit arbor</i>. vel 1. <i>Obedientialis</i>, quæ res per specialem Dei concursum potest habe- re actum supernaturalem, ut <i>homo clarã Dei visionem</i>. <i>Propinqua</i>, cui immediatè, non interveniente actu alio, con- venit actus, ut <i>lignum asciatum & preparatum est in potentia</i> <i>proxima, ut ex eo fiat domus</i>. vel 2. <i>Remota</i>, cui immediatè non convenit actus sed interveniente actu alio, ut <i>lignum rude, ut ex eo fiat mensa</i>. 3. <i>Universalis</i>, quæ æquè plures diversos actus respicit, sive effi- ciendo sive recipiendo. Ut <i>potentia Dei plures creaturarum</i> <i>effectus, itemque potentia materia prima in ordine ad diversas re-</i> <i>cipiendas formas</i>. vel <i>Particularis</i>, quæ ad unum actum determinata est, ut <i>potentia loco-</i> <i>motiva ad motum localem</i>.</p>
<p>Divisio- nes actus. Est n.</p>	<p><i>Purus</i>, qui excludit omnem potentiam passivam, ut DEUS, qui nullum a- ctum recipere potest, adeoque neque pati potest, neque est in potentia objectiva. vel 1. <i>Non purus</i>, qui non est alienus ab omni passione, sed aliquid potentia passivæ admixtum habet, ut <i>angelus, homo, &c.</i> <i>Primus</i>, qui est ipsa forma, sive substantialis sive accidentalis, à qua est ope- ratio, ut <i>voluntas, potentia videndi seu visus, calor &c.</i> Vel 2. <i>Secundus</i>, qui est formæ opera- tio sive activa sive passiva, ut <i>volunt, visio, calefactio</i>. Estque <i>Naturalis</i>, qui potest attingi à principio creato; ut <i>calefactio</i>. vel <i>Supernaturalis</i>, qui non potest attingi à principio creato, sive secundum en- titatem & substantiam, ut <i>unio hypo-</i> <i>stasica</i>. Sive secundum modum, ut <i>restitutio visus in caco</i>.</p>

actus purus est potentia
 actus secundus est ipse actus vel operatio, vel applicatio illius potentie

Sicut dicitur in 1^a 2^a q. 1. ubi dicitur quod ens est
 definitio
 Sicut exercitio ab eo, nam in 2^a 2^a q. 1. ubi dicitur quod
 in appropinquatione ad definitionem
 dicitur in 1^a 2^a q. 1. ubi dicitur quod ens est potentia.

Ens non est, nisi dicitur in actu existens.
 Ens potentia est, nisi dicitur in actu existens.

3. **Signatus**, est natura & essentia alicujus rei, vel conceptus quidditativus
 aut ratio formalis in se, ut *definitio substantia*, vel *ratio* vel
Exercitus, est res naturæ, vel rationi formali alicujus rei substrata, cui
 talis conceptus, & quod ad eum pertinet, applicatur, ut *homo est substantia*
in actu exercito.

{ **Essentia** vel *quidditatis*, qui est ipsa essentia, prout in definitione explicatur
 vel

1. **Existentia**, quo quid extra causas dicitur. Et nihil aliud est, quam ipsa *existentia*
 seu *actus eminentivus*. Et cum existentia alia sit *substantialis*, etiam *actus*
 existentia vel est proprius *accidentium*, qui solet vocari *inexistentia*. Vel
 proprius *substantiarum*, qui *substantia* vocatur. De quo *sub existentia* & *sub-*
stantia suo loco.

{ **Formalis**, qui potentia subjectivæ & receptivæ, quam perficit, respondet, ut
forma informans, sive *substantialis* sive *accidentalis ejusque operatio seu actus se-*
cundus, ut anima, calor, calefactio &c.

2. vel
Eminentivus, secundum quem res dicitur extra causas, opponitur potentia obje-
 ctivæ & nihil aliud est, quam ipsa *existentia*. De qua *Disp. seq.*

In **CONCRETO** tantum explicandum est, quid sit *Ens actu vel potentia*.

Ens actu est, quod habet esse extra causas, vel, quod actu in rerum natura existit, ut
 non lateat in potentia objectiva, ut *Deus, angelus existens*.

Ens potentia est, quod est in potentia objectiva, vel, quod adhuc latet in causis, à
 quibus esse accipere potest.

Q. Q.

Q. 1. **An potentia objectiva sit realis, atque ab activa & passiva realiter distincta?** A. **Utrum-**
que: Realis est, quia rebus ipsis convenit nemine cogitante. Est enim potentia objectiva
 nihil aliud, quam aptitudo quædam ad existendum, quæ rei possibili non repugnat
 existere; quæ aptitudo rebus possibilibus non à mente nostra confertur, quasi ideò
 illa dicatur rei alicui convenire, quia ita à mente nostra concipitur, sed nemine
 concipiente, de se & ratione essentia suæ potest esse apta ut existat, quodcumque
 reliqua, quæ ad existentiam requiruntur, ponuntur. *Realiter quoque ab utraque potentia, activa*
& passiva, distinguuntur, ad minimum *negative*, quandoquidem hæc utraque existit in
 rerum natura, illam existentiam negat & dicit rem nondum esse. Quæ verò distinguuntur
 secundum esse & non esse, realiter distinguuntur.

Q. 2. **An Potentia, quæ res nata est obedire artifici, etiam possit dici obediencialis?** N. Potentia
 enim obediencialis dicitur solum respectu concursus vel actus divini specialis,
 quando res apta est, vel ei non repugnat, habere vel recipere actum super-
 naturalem per specialem DEI concursum, aut quando quid aptum est obe-
 dire

dire artificiali, sicut lignum per actum factibile est statua aut mensa, non traducitur in actum per specialem sed generalem Dei concursum, indeq; talis potentia rectius sub naturali, quam obedientiali comprehenditur.

Q. 3. *An divisio entis in actum & potentiam, solius entis creati sit?* N. Quia increatum sub altero membro rectè continetur.

Q. 4. *An ens potentia sit verum & reale ens, adeoq; divisio in actum & potentiam non nominalis sed realis?* A. Non quidem in acceptione entis latissima, neq; in stricta vel strictissima, de quibus *Dispositio*. 3. Sed lata, quâ ens accipitur nominaliter. Si participialiter accipiendum foret, res cæret controversiâ. Resp. 1. *ens potentia non est purum nihilum*, quia est possibile; purum nihilum autem quod ap. *Vazquez* sum & alios in & ex *Thom.* non ens essentialiter dicitur; nihil aliud est, quàm quod involvit repugnantiam, *vid. ipse T. 2. in Thom. pag. 355.* omnino nihil aut impossibile, impossibile autem est improdubabile. Neque est *nihilum positionis*, quia aptum est aliquid ponere. 2. *Non est figmentum aut ens rationis*, quia verè & de se aliquid est in potentia objectiva præter omnem mentis operationem, ut q. 1. dictum. Relinquitur E. 3. *verum & reale ens esse*, quod in se & intrinsicè suam realitatem habet. Cui vero enti 1. convenit definitio entis nominaliter accepti. 2. Affectiones entis reales, unum, verum, bonum; 3. directè collocatur in prædicamento; & 4. fit objectum realis potentia, sc. divina & ejusdem præscientia, nec non realis disciplina, quod autem tale est, ens reale negari non potest. *Dispositio special. de ente in potent. Colleg. nostræ Philo-Theosophicæ.*

AXIOMATA & EFFATA.

1. *Ens actuale præstantius & nobilius est potentiali, in actum & perfectionem traducendo.*
2. *A posse (potentia) ad esse, in affirmativis non valet consequentia. Valet a. ab esse ad posse.*
3. *Potentia, quæ in tota specie ad nullum omnino actum deducitur, cum deduci debet & potest, frustranea est.*
4. *Cuiuslibet potentia respondet suus actus,* Activæ actio, passivæ receptio.*
5. *Potentia activæ creatæ respondet passiva, in quam agat. Et passiva respondet activæ, live creatæ, sive increatæ.*
6. *Actus entitativus & potentia objectiva sunt in eodem prædicamento.*
7. *Potentia naturalis agit pro ultimo posse. Tantum quantum potest.*
8. *Potentia naturalis non potest non agere, aut suspendere actionem.*
9. *Potentia non excedit naturaliter suum objectum adæquatum. Nec objectum suam potentiam.*
10. *Qui potest majus, potest etiam minus, in subordinatis.*
11. *Unus entis actualis unus est actus primus, completus & ejusdem generis.*

DE EXISTENTIA, DURAT. & ALICUBIETATE.

CAP. I. DE EXISTENTIA.

In Existencia occurrunt præsertim Duo.

I. Quid? Resp. a. Existencia est actus, secundum quem res γ est extra d. causas.
 1. *Creata & dependens. Substantialis, totalis & completa.*

II. Quo-plex? Resp. i. ratione subjecti, est

1. *Increata & independens. Accidentalis, sive absoluta sive respectiva, partialis & incompleta &c. sicut ipsum ens, quod existit, variari & tot modis dividi potest.*

2. *Ultimata, quæ est existencia totius compositi. Quibusdam dicitur ultimum rei complementum vel subsistentia personalis. vel Non ultimata, quæ est existencia partium. Vel aliis, existencia naturæ personali contradistincta.*

2. Ratione modi, vel

Signata, quæ est conceptus existentiæ quidditativus in se, tanquam indifferens ad exerceri & non exerceri, rem extra causas vel actu constituens vel constituere saltem potens. Dicitur etiam existencia aptitudinalis, possibilis & prima. vel Exercita, quæ rem de facto in mundo extra causas ponit. Dicitur actualis & secunda, quæ, dum simpliciter de existentiâ sermo est, potissimum intelligitur.

CAP. II. DE DURATIONE.

In Duratione II. quoque notantur.

I. Quid? Resp. Usu Philosophico hodierno, Duratio est permanentia vel perseverantia rei positiva in existendo.
 * Dico, Usu Phil. Quia vulgo & secundum primam rei impositionem, durare est cum mora & temporis tractu persistere, ut in instanti aut primo momento res non dicatur durare, quæ tamen dicitur in acceptione presentis. Ubi omne ens actu in rerum natura existens quancumque concipitur in permanens, in existendo non desinens aut deficiens, etiam in primo statim momento dicitur durare, sicut vocatur existere, quando concipitur extra causas.

II. Quo-plex? Resp. vel

Increata, quæ est duratio prorsus indefectibilis & interminabilis, i. e. sine termino. Quæ dicitur aternitas, omnem variationem, mutationem aut successionem excludens, & soli DEO convenit.

Avum, duratio ex se habens initium, sed carens fine, ut est duratio angeli in se spectata & qualis essentia angelica debetur.

Tempus, duratio undique terminabilis, i. e. ex se initium & finem habens, qualis est duratio corporis.

Res ultimata est, quam in se habet alio est, res in se
 Res non ultimata, unde habet in se alio est
 Res signata est definitio existentiæ
 Res exercita, quæ revera existit.

CAP. III. DE ALICUBIETATE.

In Alicubietate vel modo adessendi Tria.

- I. *Acceptio*, Accipitur
1. *Stricte* vel pro loco determinato, partiali & particulari, vel pro loco Physico, sicut DEUS ab *Augustino* & aliis negatur esse alicubi.
 2. *Late* & generaliter pro omni & quocumque adessendi modo cujuscunque rei presentis. Ut hoc loco.
- II. *Descriptio*. Alicubietas vel esse alicubi est presentia rei in spatio. Vel modus secundum quem res dicitur esse alicubi presentis.
- * Presentia intelligitur realis, non imaginaria aut ficta. Et spatium indifferenter sumuntur sive repletum sit, sive non repletum corpore alio. Modus late dictus, sicut de existentia dictum.

III. *Divisio*. Modus adessendi vel

Increatus, seu repletivus, interminabilis, secundum quem res immutabiliter presentis est in omnibus spatiis, ita ut non possit presentiam suam denegare ulli spatio. *Qua presentia repletiva soli Deo convenit.*

Tò replere vel repletivum non accipitur proprie & physice, quasi Deus omnia loca repleat, sicut vinum replet cambas, sed improprie, Metaphorice & spiritualiter. Dicitur immutabiliter, si enim creatura esset ubique, tamen non in omni ubi esset, ut possit non esse, sicque mutabiliter. Dicitur in omnibus spatiis, sc. & realibus & imaginariis. Dei enim presentia non potest restringi & tantum ad realia terminari.

Definitivus, presentia rei in spatio determinato impartibilis, i. e. ubi aliquid presentiam habet non extensam per spatii partes, sed ubique totam & indivisibilem, ut sit ratione essentiae suae totum in toto & totum in qualibet parte spatii, ut angelus & anima rationalis presentes sunt.

Circumscriptivus, presentia rei in spatio determinato partibilis, i. e. ubi ita quid presentis est, ut ex se & sua natura possit ab aliquo ambiente contineri, qualis est presentia corporis.

Q. Q.

Q. I. An datur possibilis seu signata existentia? A. Quia quod potest existere ante actualem existentiam possibilem habet seu aptitudinalem. Neque necesse est exercitium trahere ad rationem formalem existentiae ut sic. Si datur operatio & inherencia possibilis, cur non existentia? conf. Mendoz. disp. VIII. Met. q. 20. 21. Slevogt. p. 143.

- Q. 2. *An existentia in se sit accidens? N. contra Avicennam. Quia utrique & substantia & accidenti est communis.*
- Q. 3. *An omne, quod existit, habeat propriam existentiam? A. D. Quodcunque immediatè & per se existit in rerum natura, ut habeat propriam suam actualem essentiam ab aliis distinctam, id etiam habet propriam existentiam, utpote 1. Substantia. 2. Accidentia. 3. Totum. 4. Partes proprie dicta. 5. Modi, v. g. inhærentia actualis. 6. Singularia. Etiam ipsa natura humana in Christo, quæ sicut propriam & distinctam habet actualem essentiam, quæ creata & finita est, ita quoque propriam habet existentiam, licet non propriam substantiam aut personalitatem. Universalia autem cum prout in singularibus existunt, neque ab illis distinctam habeant actualem essentiam, distinctam quoque existentiam non obtinent.*
- Q. 4. *An existentia ab essentia actuali ejusdem entis creati actu existentis realiter differat? N. Quia nullum indicium realis distinctionis adduci potest, sed omninò à parte rei existentia nihil aliud est, quàm actualis vel extra causas posita essentia.*
- Q. 5. *An existentia possit ab essentia actuali separari? N. Quia idem à seipso separari non potest.*
- Q. 6. *An ratio formalis durationis sit coexistentia ad aliud? vel etiam mensura? N. utrumq;. Equidem durationes solemus describere in ordine ad motum cœli, adeoque per coexistentiam illius quasi duratio nostra sit applicatio motus cœlestis ad nos, v. g. dicitur quid durasse annum, i. e. coexistisse annuæ cœli revolutioni. At cum duratio Metaph. sit interna & positiva entis actualis affectio, ei vere conveniens, omni alio extrinseco remoto, ratio formalis ejus in tali extrinseca denominatione consistere nequit. *Neg. mensura est*, aliàs vel mensuraret aliud, vel ipsa mensurabilis esset si passivè explicaretur. *Non illud*, quia omni alio remoto, ens aliquod existens tenet suam durationem. *Non hoc*, quia aliàs & Deus esset mensurabilis, quod absurdum.*
- Q. 7. *An duratio realiter differat ab existentia? N. 1. Nullum certum vestigium extat realis distinctionis. 2. Quia aliàs & in Deo differrent realiter, & per consequens Deus ex illis realiter componeretur, quod imperfectionem in Deo inferret.*
- Q. 8. *An eternitas admittat præteritum & futurum adeoque veram successionem, variationem & mutationem? N. contra Socinianos. Sicut enim ipsa DEI essentia non admittit vel prius vel posterius, vel præteritum vel futurum &c. ita nec eternitas, quæ à parte rei ab essentia DEI non differt. Calov. Tom. 2. L. L. p. 426.*
- Q. 9. *An ratio formalis alicubiæ sit consistat in denominatione extrinseca? In operatione? In statu? N. Non enim 1. in denominatione extrinseca, quasi id, quod dicitur esse alicubi, sit circumscriptum aut circumdatum ab alio, cui sit præsens, quia omni alio extrinseco remoto adhuc ens aliquod alicubi. 2. Non in operatione.*

in operatione vel actione transeunte, quæ vel planè potest abesse & variari, non variata aut ablata alicubietate, vel si adest, tamen non denominatur esse alicubi, sicut id quod operatur, ei operatio in quo vel actio transiens recipitur, non statim dicitur adesse præsens, ut exemplo solis calefacientis constat. 3. Non in spatio, siquidem aliud est ipsum spatium vel capacitas aliquid recipiendi, aliud est modus adessendi in spatio.

Q. 10. *An DEI præsentia sese extendat ad spatia imaginaria? A.* Contra Socinianos, Remonstrantes, Scholasticos quosdam & alios. 1. Quia DEI præsentia est immensa, immutabilis & interminabilis, quæ non patitur se ad spatia tantum mundana terminari. 2. Quia extra mundum in istis spatiis imaginariis verè & præsentissimè aliquid operari potest, E. vel ante operationem istam vel ibi fit, & sic habetur intentum. Vel demum operaturus sese illuc confert, & sic ejus præsentia mutabilis, quod absurdum & impium.

Q. 11. *Ad quem modum adessendi referenda sit præsentia Corporis Christi in S. Cæna?*
 Resp. Cum modus ille adessendi abstrusior sit, quàm ut dignè concipi aut explicari possit, maxime variant Dd. & omnes mysticum confitentur. Confitentur quoque 1. non esse repletivum, qui soli essentialiter D E O convenit. 2. Non esse proprium definitivum, qui solis spiritibus essentialiter convenit. *Morisani Diss. V. Phys. q. 4.* dicit, neque definitivè neque repletivè, neque circumscriptivè Christum adesse in cæna, sed specialiter, supernaturaliter & sacramentaliter. Quod quidem non improbamus, existimamus tamen præsentiam Christi in S. C. ex se & suâ natura spectatam posse dici circumscriptivam, quia omne verum corpus talem essentialiter postulat. Esse autem actu illam definitivè similem, quia nihilominus indivisibiliter & impartibiliter adest, ut actu partem non habeat extra partem in ordine ad situm vel locum extensam.

REGULÆ ET EFFATA.

1. *Quicquid per se & immediate est in rerum natura, propria existentia existit.*
2. *Quicquid existit, durat, duratione vel creata vel increata.*
3. *Aeternum præter DEUM nihil est, æternitate propriè sumtâ & ab intrinseco.*
4. *Quicquid æternum est, ab æterno est.* Sed non statim æternitatem ab intrinseco & essentialiter habet, quod ab æterno dicitur. Aeternum enim ab intrinseco, & esse ab æterno, non ponunt se mutuo, sicut esse ab æterno & æternum ab extrinseco.
5. *In æternitate nihil prius, nihil posterius.*
6. *Præsentia realis excludit distantiam & propinquitatem ponit localem, latè dictam.*
7. *Quod est immensum, necessario est ubique.* Sed non contra, quod est ubique, necessario est immensum.

DE NECESSARIO & CONT. PERMANENTE & SUCCESSIVO. ABSTRACTO & CONCRETO &c.

CAP. I.

DE NECESSARIO ET CONTINGENTE.

Est V. Ens aliud Necessarium, aliud Contingens. In Necessario Notetur

- I. *Acceptio*. Quæ 1. est *communis*, quando utrumque & Necessarium & Contingens, vel dicitur tale in *causando*, vel in *predicando*, vel in *essendo*, quod ultimum hujus est loci.
- 2. *Specialis*, quando necessarium ex *Hispanso* quadruplex est. *Expedientia* five *utilitatis*, sicut equus est necessarius ad iter. 2. *Indigentia* vel *sustentationis*, ut cibus animali necessarius ad sustentandam vitam. 3. *Violentia* vel *coactionis*, sicut reus ad supplicium trahitur coactus. 4. *Essentia* vel *immutabilitatis*, ut in definitione. Quadruplex hæc significatio V. V. exhibetur:

Utile, perpetuum, sustentans & violentum.

Quatuor expresse vox denotat illa necesse.

II. *Definitio*. Necessarium est, cujus essentia est immutabilis, ut DEUS.

III. <i>Divisio</i> . Necessitas est 1.	Incomplexa & existentia, quæ est unius rei, vel per se & simpliciter spectatæ; eadem vel	} <i>Simpliciter talis</i> , quando ens nullo modo est mutabile, quale est solus Deus.

Utraque est vel

} *Absoluta*, quæ res simpliciter absque omni suppositione est necessaria, ita ut ejus oppositum includat contradictionem, ut *Deus*, *Deus æternus*, *homo est animal*.

} *Suppositionis seu hypothetica*, quæ res in se contingens ex aliqua circumstantia seu suppositione fit necessaria, ut *homo*, *homo si currit*, *mercurius*.

In Contingenti occurrunt

Consequentiis, quando res ita ad coherendum sunt determinatae, ut non possint non coherere, salva earum natura, ut *Deus justus, homo animal, si homo est animal, sentit.*

Complexa est vel *Consequentiis*, quando ita simpliciter res non coherent, sed posita priori antecedente, altera consequens dicitur necessaria, ut *homo necessario existens in conclavi*, posita vi eundem ibi detinente. *Si homo currit, movetur.*

* In rebus illa dicitur natura vel essentialis. Haec accidentalis. In argumentatione illa materialis, haec formalis vocatur. Alias & illa dicitur simplex, haec secundum quid.

Externa si-
ve ratione
Vel
Interna,
quae itidem
vel est ratio-
ne

Efficientis, quando posita efficiente, effectus non potest non poni, quorum pertinet *violen- tia & coactio.* five
Ratione finis, qua necessarium quid est ad finem obtinendum. *Sive simpliciter, sive ad bene esse.*

Materia, cum ex materia quid necessarium est, ut *corpus necessario est quantum, quia constat materia. ferra necessario dura, quia constat ferro.* vel
Ratione forma, quando propter formam alicui quid necessarium est, ut *homini propter animam rationalem necessario convenit rationalitas, vel etiam risibilitas.*

I. *Quidditas*. Ens contingens est, cujus essentia est mutabilis, ut *homo.*

1. *Incomplexa & existentia*, caque etiam vel simpliciter talis, vel secundum quid, ut supra in necessario; vel *complexa & cohesionis*, ut *homo doctus.*

II. *Diversitas*. Est n. contingencia.

2. *Ratione causa*, quando posita causa vel raro vel non semper sequitur effectus, ut *inventio thesauri.* vel
Ratione subjecti, quando subjecto aliquid contingenter accedit, ut *eclipsis luna.*

3. *Extrinsicca*, quando agenti a vi validiori extrinsecca, qua in agendo impeditur, aliquid contingit, *qualis in omnem creaturam potest cadere, sed non in Deum.* vel
Intrinsicca, quae est voluntatis libertas, five in DEO five in creatura.

4. Quae vel raro aliquid fit, ut *homo nascitur biceps*, vel *ut plurimum*, ut *homo nascitur uno capite.* Quae utraque contingencia alias inaequalis dicitur, vel *indifferenter & aequaliter* ad utramque contradictionis partem, ut *lectio, ambulatio &c.* Quae est contingencia aequalis vel ad utrumlibet.

CAP. II.

DE PERMANENTE ET SUCCESSIVO.

Ens 6. aliud est Perman. aliud Succ. ubi

- I. *Definitio.* Ens *permanens* est, quod habet esse suum non in fluxu, sed simul, ut *homo, arbor, & omnia præter tempus & motum.*
- Successivum* contra, quod esse suum non habet simul, sed in fluxu, quo cessante & negato, cessat & negatur res ipsa, ut *tempus & noctes.*
- Requisita entis successivi sunt 1. *habere præteritum & futurum.* 2. *habere partes copulatas per præsens.* 3. *copulationem esse successivam, non momentaneam.* 4. *Atque continuam ratione temporis, non discretam.*
- II. *Divisio.*
 - Permanens } *Simpliciter tale, quod esse suum ita simul habet, ut nulla vi amittere possit, ut solus DEUS.*
 - est } vel
 - } *Secundum quid, quod esse habet modo amissibili, sive deinde esse illud natura, sive ad arbitrium causæ primæ amittat, perinde est.*

CAP. III.

DE ABSTRACTO ET CONCRETO.

Ens 7. aliud est Abstractum, aliud Concretum, ubi

- I. *Quid?* *Abstractum* est, quod modum habet significandi simplicem, & tantum formam significat. *Concretum* contra, quod modum habet significandi compositum & formam cum formato significat, ut in *Logico diximus.*
- II. *Quotuplex?* Resp. 1. *Alia abstractio est realis, quæ est ante mentis meæ operationem; Estque vel immaterialium, ut in Deo, Angelis & in anima nostra, vel materialium, ut homo assumtus à loyæ abstractus est à supposito proprio.*
- Alia rationis, quæ fit per mentis operationem.*
 - Estque vel
 - Sensitiva, quâ sensus proprium suum objectum apprehendit, dimissis reliquis sicut visus abstrahit colorem.*
 - Resp. 2. *Alia est*
 - Intellectiva, quâ intellectus aliquid cognoscit non cognito alitero.*
- Positiva, quæ fit cum positione contrarii, ut ab Æthiops mente abstractio nigredinem, eique attribuo albedinem.*
- vel
- Privativa, quæ non fit cum positione contrarii, sive talis abstractio fiat per primam mentis operationem, quæ dicitur *præcisiva*, sive per secundam, quæ *negativa* vocatur, perinde est.*

E

Resp. Alia

Resp. 3. } *Metaphysica*, quæ dicitur abstractio à materia secundum rem & rationem.

Alia } *Physica*, quæ est à materia singulari secundum rationem tantum.
 & *Mathematica*, quæ est à ab omni materia sensibili, & singulari & communi, secundum rationem q. 6. disp. 1.

* Variat quoque ratione subjecti, ubi alia à subjecto; alia à supposito dicitur. Idem ratione subjecti, quia abstractum aliud substantiale; aliud absolutum, aliud relativum &c. vocatur, quæ divisiones cum ex terminis clareant, brevitatis studio cum alias omittuntur.

CAP. IV.

DE MATERIALI & IMMATERIALI.

8. vel Materiale vel Immat. ubi

I. *Acceptio*. Non hic accipitur materiale 1. pro communi conceptu, ut opponatur *formali*. Non 2. pro eo, quod capax est mutationis, ut opponatur *immutabili*. Non 3. pro eo, quod constat ex materia crassa, ut opponatur *vel nullam vel subtiliorem habenti materiam*. Neque 4. strictè pro eo, quod constat ex materia & forma, sed 5. prout opponitur immateriali.

II. *Definitio*. *Materiale* est, quod à materia commercio non est liberum, sed vel ipsa materia est, vel ab ea in fieri, esse, & operari dependet, ut *homo, lapis, equus &c.*
 Contrà, *Immateriale* est, quod nec ipsa est materia, nec dicto modo ab ea dependet, ut *DEUS, Angelus & anima rationalis.*

CAP. V.

DE NATURALI & NON NATURALI.

9. vel naturale vel non naturale, ubi

I. *Quid? Naturale*, quod hic *solum non naturali* opponitur, est id, quod effectivè suum esse habet à natura, tanquam proximo & immediato principio naturaliter & ordinariè operante, ut *Solem moveri, ferrum tendere deorsum &c.*

Non naturale est, quod esse suum vel plane non habet à natura, sed saltem non ab ea ut à principio proximo & immediato naturaliter & ordinariè operante, sed vel repugnanter vel non convenienter & satis congruè nature, ut *Solem stare Jos. X. lapid. m. ferri sursum, lignum volare &c.*

* *Naturale* hic absolute describitur, ut sese habet respectu sui. Aliàs quoque naturale quid respectu alterius dicitur, quod vel constitutivum, vel consecutivum, vel subiectivum vel perfectivum vel transitivum dicitur. Per naturam potest intelligi vel natura naturans, quæ est *DEUS*, vel natura naturata, modo ordinariè operetur. *Non naturale* sub se complectitur supernaturale, artificiale & violentum. De quo in explicatione.

Q. Q.

- Q. 1. *An detur contingentia in essendo?* A. Quia datur libertas in operando.
- Q. 2. *An, si DEUS ageret ex necessitate naturæ, adhuc daretur contingentia?* Resp. D. Si non aliter ageret, quàm nunc, A. Si quàm posset, fortissimè & vehementissimè. N.
- Q. 3. *Quæ sint entia successiva?* Resp. Tantum motus propriè sumtus accidentalis & tempus Physicum.
- Q. 4. *An diviso in naturale & non naturale sit adequata?* A. Quia per terminos contradictorios opponuntur.
- Q. 5. *An abstracta Metaphysica generum, specierum & differentiarum de se invicem possint predicari?* A. de sensu identico ex reg. 8. parte posteriori. De sensu formali Neg.

AXIOMATA & EFFATA.

1. *Præscientia divina non infert tanquam causæ rebus absolutam necessitatem, sed infallibilitatem.* Nam.
2. *A Necessitate ad causalitatem N. V. C.*
3. *Ad rei necessitatem non sufficit causa remota necessaria.* Quia à proxima & necessitas & contingentia dependet.
4. *Contingentis, in actu exercito & quod est tale ratione causæ, non est scientia, creata.*
5. *Ars imitatur naturam,* 1. Formando simile exemplari suo. 2. Agendo ab imperfectiori & in materiam præsuppositam habilem. 3. Deficiendo ex defectu vel abundantia materiæ. & 4. Agendo sine deliberatione.
6. *Vitium artificis secundum se non imputetur arti.*
7. *De quo propriè dicitur concretum, ei inest abstractum.* Et cui, modo accidentali non essentiali inest & satis intensè, extensè & protensè convenit abstractum, de eo quoque dicitur concretum.
8. *Quandocumque abstractum de abstracto predicatur, etiam concretum predicatur de concreto.* Et V. V. *Quandocumque concretum accidentale (de substantiali, vid. q. V.) predicatur, quidditative de concreto, etiam abstr. predicatur de abstracto.*

CURS. METAPH. DISPUTATIO IX.
DE ABS. & RESP. PRINC. & PRINCIPIATO, CAUSA & CAUSATO.
CAP. I. DE ABSOLUTO ET RESPECTIVO.

Ens 10us est Absolutum vel Respectivum, Ubi

I. *Acceptio.* Accipitur absolutum ut opponitur vel *dependenti* & determinato, & idem est ac independens. vel 2. *composito* & idem est ac simplex, vel 3. *mixto*, & idem est ac purum. vel 4. *inchoato* & idem est ac consummatum. vel 5. *conditionato*, *hypothetico* aut *suppositionis*, 6. vel *comparativo*, vel 7. *respectivo* in genere, ut hoc in loco.

II. *Definitio.* Ens absolutum est, quod non habet respectum ad aliud, ut *homo*. Respectivum, quod habet respectum ad aliud, ut *Pater*.

1. *Absolutum a subjecto*, vel inhaesionis vel denominationis, ut *substantia est absoluta, sed non accidens*.

III. *Absolutum distinctio.* Est n. 2. *Absolutum a termino*, ut omnia, praeter relata praedicamentalia, absoluta sunt.

3. *Absolutum a causa*, sive ab *omni* & quacunque, ut solus Deus est absolutus. Vel ab *hac* vel *illa* in specie, ut Angelus est absolutus a causa interna, sed non externa.

4. *Absolutum ab objecto*, quod aliud tanquam objectum non respicit, ut *quantitas, figura* &c.

IV. *Respectivum Divisio.* Est id vel *Praedicamentale*, cuius totum esse est ad aliud, tanquam terminum, referri, ut *pater referitur ad filium* & *contra*. vel *Non praedicamentale* seu *transcendens*, cuius totum esse non est pure ad aliud, tanquam ad terminum, referri, sed quod praeter respectum ad aliud, simul aliud munus exercet, vel *causa*, vel *subjecti, potentia* &c. ut *scientia respicit scibile tanquam objectum*, quod intellectui representatur & ab eodem cognoscitur.

* Hoc non praedicamentale potest dici vel *incoatum* vel *creatum*. Creatum rursus vel *indeterminatum*, quod ad certum praedicamentum non restringitur, vel *determinatum*, quod, esse ad praedicamentum relationis non pertineat, in alio genere ponitur. De quo alibi vel in *explicatione*.

CAP. II. DE PRINCIPIO ET PRINCIPIATO.

Ens 11us est vel Princ. Vel Principiat. Ubi

I. *Acceptio.* Accipitur vel 1. *Strictissime* pro supremo principio, quod est solus Deus. 2. *Strictius* pro causa efficiente vel materiali in specie. 3. *Strictè* pro principio causali.

4. *Latissime* pro quocunque initio aut principio, sive successione, sive numeri, sive dignitatis, sive alio dicatur respectu, ut *vid. Disp. Coll. Philo-Theof. p. 3.*

5. *Latè* & medio modo, pro eo primo, a quo aliquid procedit quocunque modo. Ut hoc in loco.

II. *Definitio.* *Principium* est, quod alio, ad quod habitudinem dicit vel connexionem, prius est, ut *Pater filio, causa effectus*. & *Principiatum*, quod alio, ad quod habitudinem dicit, est posterius, ut *filius patris, effectus causa*.

- III. *Divisio*. Est 1. } *Complexum*, quod est integra propositio. De quo *Tabell. I.* & non est
 vel } *Incomplexum*, quod est ens simplex, unde vel aliquid est vel cogno-
 scitur.
 2. vel } *Frendi*, unde procedit aliquod, quocunque modo, in fieri, ut *architectus*,
 ut *adificetur actu domus*.
 } *Essendi*, unde procedit aliquod in facto, quando jam res est facta, ut
 } *corium ad esse calcei*. vel
 } *Cognoscendi*, unde procedit esse cognitum, vel quod confert aliquid ut
 } res cognoscatur, ut *ex effectu cognoscitur causa*.
 3. vel } *Physicum*, ut sunt 4. causæ rigorosè dictæ. vel
 } *Metaphysicum* seu *Logicum*, quod est quæcunque ratio constitutiva, ut
 } *genus & differentia speciei*.
 4. vel } *Personale*, ut *Pater cælestis est principium Filii*. vel
 } *Essentiale*, ut *Creator principium creaturæ*.
 } *Quod*, est ipsum totum compositum, subjectum vel suppositum, quod
 } rationem principii habet, ut *homo est principium quod liberali-*
 } *tatis, intellectivis &c.* vel
 5. } *Quo*, est pars, natura, forma, instrumentum vel ratio, quâ mediante
 } aliquod subjectum principium dicitur, ut *anima vel voluntas princi-*
 } *pii quo*.
 6. } *Causale*, est vera causa influens esse in aliud. vel
 } *Non causale*, est principium non influens esse in aliud, ut *Pater in*
 } *divinis*.

CAP. III. DE CAUSA ET CAUSATO.

Ensi 12. Causa vel Causatum. Ubi

- I. *Acceptio*. 1. *latissime* pro principio. 2. *strictè* vel pro causa efficiente, vel pro fine. 3.
Medio modo, ut hic.
 II. *Definitio*. Causa est principium influens esse in aliud: vel, quod per exercitium
 potentia suæ alteri largitur esse. Et *Causatum*, quod per verum influxum ab
 alio dependet.
 III. *Divisio*. Est 1. } *Realis*, quæ reali & *Physico* influxu mediante potentia reali influit in esse-
 } *rum*, ut *efficiens, materia & forma*.
 vel }
 vel } *Intentionalis*, quæ intentionaliter, seu fluxu intentionali influit, ut
 } *finis*.
 2. vel } *Externa*, quæ essentiam effecti non ingreditur, ut *efficiens & finis*.
 } *Internas*, quæ essentiam effecti ingreditur, ut *materia & forma*.

Q. Q.

- Q. 1. *Qualis respectus constituat ens respectivum ?* Resp. Respectus quicumque realis indifferentesuntus, sive transcendens sit, sive prædicamentalis.
- Q. 2. *An omne principium sit prius principiato ?* A. 1. quia ponit esse primum respectu alius, quod tale primum esse non habet. 2. Quia ab alio, ad quod habitudinem dicit, semper infertur & supponitur. 3. Quia datur ordo inter principium & principiatum secundum quem illud præcedit.
- Q. 3. *An Pater in Divinis possit dici principium & Filius principiaturus ?* A. Pater enim est principium sine principio. Filius principium de principio, Spirit. S. principium de utroque. Pater est principium Filii per generationem. Pater & Filius principium Spiritus S. per spirationem. Id quod claret ex applicatis definitionibus principii & principiati. Quanquam *Banesius & alii* de Filio principiato hoc sentiant, posse id quidem dici *secundum rem, modum autem loquendi* apud Patres non esse receptum. *Disp. cit. Coll. Philo-Theos.*
- Q. 4. *An Pater & Filius rectius unum, quam duo dicantur principia respectu Spir. S. ?* A. Quia una est spiratio per & propter quam rationem habent principii.
- Q. 5. *An P. F. & Spir. S. sint quidem unum principium quo, tria autem principia qua, respectu creaturarum, adeoque tres Creatores ?* Cum nomen numerale Phylis & propriè dictis causis ejusdem ordinis simpliciter additum, multiplicare solet principium quod & quo, adeoque & agens & causalitatem seu causandi rationem, *plura principia etiam ut qua* creaturarum non placent. Sicut enim plures non dicuntur omnipotentes, licet pluribus omnipotentia conveniat, ita nec plures Creatores, quanquam & creatio pariter tribuatur pluribus.
- Q. 6. *An Pater sit principium totius Deitatis ?* N. Aliàs esset principium sui, & 2. tota Deitas esset vel genita vel spirata, quia Pater non est principium ad intra nisi vel per generationem vel per spirationem. Quando tamen quandoque illa locutio fuit adhibita, ita explicari consuevit: Pater est principium Filii & Sp. S. in quibus tota est Deitas.
- Q. 7. *Quomodo principium & causa differant ?* Resp. Ut latius & angustius. O. causa est principium, sed non contrà.
- Q. 8. *An rò influere sit causalitas causa in genere ?* A. Quia eo posito ponitur causa, & cessante cessat. Influere autem hîc idem est ac alteri esse communicare vel largiri.

- Q. 9. *An conditio sine qua non sit vera causa?* N. Quia, si vel late accipiatur pro omni eo, sine quo quidem effectus non est, ad eundem tamen vel ejus causalitatem exercendam non est necessarium. Sive stricte pro eo, quod ad effectum obtinendum ita est necessarium, ut non possit vel exerceri causalitas vel produci effectus. Tamen semper destituitur ratione formali causæ, sc. influxu, ut nihil ad effectum per verum influxum conferat.
- Q. 10. *An, sine quo effectus non contingit, id omne sit effectui vel causalitati necessarium?* N. Sine nocte enim non contingit dies, neque tamen illa huic est necessaria.
- Q. 11. *An instrumentum sit causa à reliquis distincta?* N. Quia ei convenit causæ efficientis causalitas, quæ est actio, etiam vera efficientis species erit.
- Q. 12. *An causa exemplaris sit distincta causa?* N. Dum enim causa exemplaris agens intellectuale dirigit, disponit, actuat & perficit, causæ efficienti quodammodo virtutem agendi conferendo principium evadit operandi, quod autem tale, ad causam efficientem pertinet.

AXIOMATA ET EFFATA.

1. *Absolutum est prius prioritate vel reali vel rationis, respectivo.*
2. *O. Principium quo presupponit principium quod.*
3. *Idem principium quod, potest esse principium quo, diversa habitudine.*
4. *Nihil est causa sui ipsius positiva simpliciter in eodem esse.*
5. *Positâ causâ in actu causandi ponitur effectus vel in fieri & esse imperfecto, vel in facto & esse absoluto. Et posito effecto ponitur causa, quoad esse absolutum, non relativum.*
6. *Negatâ causâ negatur effectus & vice versâ; quoad esse relativum.*
7. *Vitiositas effectus non semper supponit vitiositatem causæ, semper autem imperfectionem.*
8. *Causa quæcunque est prior naturâ suo effectui, secundum esse absolutum.*
9. *Qualis causa univoca, talis est effectus, quoad essentialia, non accidentalia.*
10. *Causa interna comprehensivè, finalis quâ causa, & efficiens principalis, non est deterior suo effectui.*
11. *Causa causa particulariter causam determinans, est causa causæ.*

CURS: METAPH. DISPUT. X.
DE CAUSA EFFICIENTE.

I. Quid? Est causa externa, à qua per veram actionem dependet effectus.

* Genus est causa externa. Reliqua verba differentiam exhibent. à qua dicitur proprium efficientis, sicut ex qua materia: Per quam, forma: propter quam, finis. Actio vera realis & Physica est causalitas eff. & potentia activa ipsa ejus cauſandi ratio.

Ex parte causa, quando id, quod veræ causæ accidit, dicitur causa.

Ut Musicus pingit, & Crus medetur &c.

Vel Ex parte effectus,

quando vera causa etiam illius dicitur causa, quod sese jungit aut unit effectui per se, sive conjunctione necessariâ, ut quando movens columnam, movet lapidem supra columnam positum. Sive casuali & raro contingenti, ut fodiens invenit thesaurum. Sive plane fictitiâ & putitiâ, ut ingrediens domum causa diceretur terræ motus. Est autem & hæc

Vel ratione influxus tantum, quæ solet vocari causa per accidens in genere verum vel Physica, quæ in effectum non influit, sive eum intendat sive non intendat, ut removens valvas est causa illuminati conclavis.

Vel ratione intentionis tantum, moralis seu in genere morum, quæ quidem influit in effectum, sed præter intentionem, ut effectum talem non intenderit, ut feram occisurum occidit hominem.

Vel ratione intentionis & influxus simul, quæ neque influit neque intendit, ita tamen sese habet, ut ei effectus tribuatur, ut peregrè mittens servum, à latronibus occisum, causa homicidii vocaretur.

Physica, quæ verè & realiter influit, ut homo loquitur.

vel

Moralis, quæ non influit verè, ita tamen sese gerit in genere morum, ut ei effectus secundum prudentum æstimationem imputeretur, ut Nauta per absentiam sit causa naufragii. Ita 1. mandando, consulendo, suadendo, adhortando &c. 2. Consentiendo, permettendo. 3. Applicando virtutem agendi ad passiva, recipiendo, participando &c. Ut habent versiculi: Jussio, consilium, consensus, palpo, recursus; Participans, mutans, non obstant, non manifestans. Accedit causa per modum meriti & intercessionis moralis.

Principalis, quæ influit in effectum virtute non ignobiliori, quam ad effectum requiritur, ut latro interficit hominem.

vel

Instrumentalis, quæ influit virtute ignobiliori, & à principali elevata, ut Culter vel gladius interficit. Instrumentum est vel conjunctum, ut calamus &c. vel separatum, ut globulus emissus.

In Efficiente occurrunt

II.

Quo-
tu-
plex?
Resp.
Est
vel

Per se, à quâ directe, ratione proprii sui influxus, effectus dependet. vel Per accidens, à qua secus. Est que vel

2.
vel

3.
vel

4. *Univoca*, quæ producit effectum ejusdem speciei aut similis naturæ, ut *homo generat hominem*.
5. *Equivoca*, quæ producit effectum diversæ speciei, ut *DEUS creaturam*.
5. *Prima*, quæ ab omni causâ alia independentè agit, ut *solus DEUS*.
5. *Secunda*, quæ agit dependentè, ut *creatura*; licet agat principaliter.
6. *Universalis*, quæ indeterminate & eodem modo agendi plures effectus simul producit, ut *DEUS sol.*
6. *Particularis*, quæ eodem tempore & modo unius speciei effectum determinatè producit, ut *homo*.
7. *Procreans*, quæ dat primum esse, sive immediate ut *causa per emanationem*, sive mediate, mediante alio accidente, ut *causa per transmutationem*, perinde erit.
7. vel
7. *Conservans*, quæ dat esse continuum, seu rem procreatam conservat. *Utriusque causæ est DEUS*.
7. *Proxima & immediata*, quæ immediate influit, nullâ causâ aliâ ejusdem generis interveniente, ut *ignis proxime calefacit ollam*; immediatione suppositi & immediatione virtutis.
8. vel
8. *Remota & mediata*, quæ mediate influit, aliâ causâ ejusdem generis interveniente, ut *ignis calefacit aquam in olla*; mediante olla, *mediatione suppositi*, vel mediante calore ollæ, *mediatione virtutis*.
9. *Totalis* vel *solitaria*, à qua totus effectus solitariè dependet; non concurrentibus causis aliis ejusdem generis & ordinis, ut *homo loquitur*. *Equus trahit currum*.
9. vel
9. *Partialis*, vel *socia* à qua ita solitariè effectus non est, sed concurrentibus causis ejusdem generis & ordinis aliis; ut 4. vel 6. *equi trahunt currum*.
10. *Naturalis*, quæ agit necessariò, potentiâ irrationali, ut *ignis urit*.
10. *Libera*, quæ agit liberè, potentiâ rationali, ut *homo loquitur*.
11. *Externa*, quæ producit effectum extra se, ut *ignis calorem in aqua*. *DEUS mundum extra se*.
11. *Interna*, quæ producit effectum in seipsa, (non in alio subjecto) ut *intellectus in se intellectionem*.
12. *Subordinate* sunt plures causæ ejusdem generis, quarum una dependet ab alia, hæc alia autem non vicissim ab illa. Sive *essentialiter* sua subordinate, quando dependens ex sua natura non potest non dependere in causando, ut sunt *DEUS & creatura*. Sive *accidentaliter*, ubi dependens quidem aliàs ab altera dependet, sed nunc non in causando, ut *pater & filius*.
12. *Non subordinate*, quarum una ab alia non dependet, ut *duo loquentes*, *scribentes* &c.

Q. Q.

Q. 1. *An causandi ratio, vel potentia activa efficientis, semper sit accidens realiter distinctum ab efficiente? N.* Cum enim immediate sine accidente agere sit perfectionis, eaque perfectio accidentibus competat, sicut calor immediate agit vel calefacit, non potest denegari perfectissimo agenti. Sed nec reliquis substantiis creatis omnibus negari potest; Nulla enim ostendi hic potest necessitas multiplicandi entia.

Q. 2. *An agens & efficiens sint unum? A.* Efficiens quidam latius patere dicunt quam agens, quia accidentia non agant sed efficiant. Sed calor agit. Calor est accidens E. agit.

Q. 3. *An influxus sit causalitas efficiens, non actio? N.* Influxus generaliter sumtus est causalitas causæ ut sic. Specialiter sumtus ita non potest dici effie. causalitas, ut non sit actio, ab actione enim agens formaliter dicitur agens, & causa efficiens actu secundo constituitur efficiens. Atque omnia incommoda, quæ actioni obverti solent, etiam de influxu dici possunt. Si ergo actio non esset, neque influxus esset causalitas.

Q. 4. *An causa per accidens sit vera causa? D.* Aqua verè dependet effectus, per verum realem influxum causalem & est causa ex parte causæ; ratione suppositi. Sed non, quæ est ratione formæ, nisi quando formam dimisit ipsius subjectum à forma denominatum intelligas. A qua autem ut tali non dependet verè effectus, non est causa vera, sicut illa, quæ est ex parte effectus. *vid. Coll. Phil. Theosoph. Diss. de hac mat. q. 3.*

Q. 5. *An DEUS possit dici causa peccati per accidens? Resp.* Quia 1. causa quædam per accidens verè agit, & causa vera dici potest. (2) Non omnis causa peccati per accidens immunis est ab omni errore, labe & imperfectione. (3) suspecta vox est nomen *causa*, cum inferri soleat, causam per accidens esse nihilominus causam, cui attribuitur effectus saltem per aliud & non per se. Item agenti rationali effectum per accidens tribui præter scientiam ejus, quod de DEO dicere, absurdum est. Merito, piè & cautè hanc phrasin abstinendum, putamus.

Q. 6. *An causa moralis sit vera & propriè dicta causa? N. D.* Quia ut talis in genere rerum verè non influit in effectum, licet consulendo, mandando, &c. causam veram ad agendum inclinet, flectat, pertrahat, perducatur & moveatur, indeque impulsiva dici soleat. Neque tamen desinit esse causa in genere morum, ubi, quia inclinando, pertrahendo & movendo causam ita sese gerit, ut effectus ei imputari possit, hanc ratione in esse quodam causandi constituitur, ut effectus licet non secundum entitatem, tamen secundum moralitatem, quæ capax est laudis vel vituperii, à tali dependeat causa.

- Q. 7. *An Caro Christi possit proprie dici instrumentum & locus in operibus omnipotentia?* N. Quia non agit virtute ignobiliori, agendo virtute divinâ sibi in unione verè & realiter communicatâ, ut suam possit dicere virtutem, suam potentiam.
- Q. 8. *An Filius DEI possit dici instrumentum Patris* N. Virtus enim Patris activa vel creativa est virtus Filii.
- Q. 9. *An dicitur instrumentum separatum in operando?* A. Quia nihil repugnat, instrumentum extra causam principalem constitutum, verè in effectum influere.
- Q. 10. *An causa emanativa sit vera causa?* A. Conferat enim suo effectui per emanationem esse primum & continuum.
- Q. 11. *An Tres Personae Divinae sint creationis causa sociæ?* N. Quia neque distinctâ aut diversâ agunt potentiâ, neque distinctâ causalitate, sed eâdem prorsus.
- Q. 12. *An plures causa totales ejusdem generis & ordinis possint concurrere ad eundem effectum?* In genere morum conceditur. Negatur in genere rerum.

AXIOMATA & EFFATA.

1. *Omnis actio est propter finem.* Vel primæ vel secundæ causæ respectu.
2. *O. causa efficiens agit.* Quia agere est efficere; si est influere, etiam alia causa agit.
3. *Inter agens & ptiens debet esse contactus.* (O. actio fit per contactum) corporeus vel spiritualis & virtualis.
4. *Quicquid essentialiter & necessario est in effectu, præexistit vel formaliter vel eminenter & virtualiter in causa principali.*
5. *Idem effectus est principalis & instrumentalis causæ.* Licet ab utraque diversimodè dependeat.
6. *Causa instrumentalis principalem limitat,* secundum esse effectus bene vel malè.
7. *Causa secunda verè agit,* etsi non nisi mota & dependenter à prima.
8. *Causa universalis nihil efficit sine particulari,* à qua effectus esse hujus vel illius speciei obtinet.
9. *Cujus omnes cause, principales & instrumentales, universales sunt, id ipsum universale est.*
10. *Idem agens naturale, quatenus idem, eodem prorsus modo sese per omnia habens, semper agit idem.*

CURSUS METAPH. DISP. XL
DE CAUSA FINALI.

In Causa Finali precipue exponenda Quinq.

I. *Aequivocatio* Accipitur aliquando pro extremo vel quocunque rei termino, ut linea punctum ultimum est finis ejus & ita contradistinguitur principio. Dicitur finis terminationis. Hic est causa finalis, vel finis causalitatis.

II. *Definitio*. Finis est causa externa, quæ per cognitionem & desiderium bonitatis suæ agens movet ad sui consecutionem. Vulgò, *cujus gratia res est*. Phrasi rû *cujus* latè acceptâ, ut idem sit ac *propter*.

* *Ratio causandi* est bonitas, sive vera sive apparens. *Causalitas* est ipsa motio, inclinatio seu excitatio, *quam præcedit objecti boni tanquam motivi*, apprehensio seu cognitio. *Quæ causalitatis conditio sine qua non est.*

III. *Quotuplex* sit effectus vel causa finis. Resp. Est vel

Externus, qui est res, (vel operatio) quæ fit propter finem ut <i>medicæ, medicamenta v. g. sanitatis.</i>	vel	Internus, qui est actus propter finem sive sit <i>imperatus & alius facultatis, ut intellectus, sensus &c.</i> Sive elicitus isque vel circa media, ut <i>electio</i> , vel circa finem <i>acquirendum aut acquisitum, ut amor, inventio &c.</i>
--	-----	--

IV. *Quotuplex* agens propter finem? Resp. Quadruplex

1. agens intellectuale increatum, ut DEUS. 2. agens intellectuale creatum ut <i>Angeli & homo.</i> 3. agens cognitione sensitivâ, ut <i>brutia.</i> 4. agens naturale expers omnis cognitionis, ut <i>planta & res inanimatae.</i>	}
---	---

V. *Quotuplex* finis? Resp. II

Finis <i>cujus</i> , est ille cujus efficiendi vel acquirendi gratiâ tantum res est, vel, quem præcisè efficiens intendit assequi: <i>alio</i> prolixius ita: Cujus efficiendi vel acquirendi gratiâ aliquid fit, ut non simul sit subjectum, cui expetitur, ut <i>sanitas respectu medicus vel ambulantis.</i>	}

1. } Finis cuius est vel *obtinendus* five *acquirendus* *sanitas*, qui dum existit, obtineri vel applicari intenditur *ut deus, ager.*
 vel
2. } *Efficiendus*, qui intenditur, ut quia non existit, efficiatur vel fiat, ut *eruditio, sanitas &c.*
 Qui efficiendus rursus distingui solet, & *alius est operatio*, quam vel sequitur opus aliud, ut *edificationem* sequitur domus, vel non sequitur, *ut finis est actio virtutis, vel visio respectu oculi.* Alius autem est *ipsum opus*, seu res facta, *ut sanitas, domus &c.*
3. } *Principalis*, qui principaliter & primario ab efficiente intenditur, ut *sanitas.*
 vel
4. } *Minus principalis*, qui secundario intenditur, ut *pecunia*, vel aliud, quod a Medico intenditur, sicut talis finis maxime variari potest.
Externus, qui non producitur ab intendente per se, *ut equitatio respectu ejus, qui frans conficit.*
 vel
4. } *Internus*, qui ab intendente producitur, *ut frans factio respectu ejusdem.*
Externus etiam dicitur respectu disciplinae vel artis, quia extra eam obtinetur. Et
5. } *Internus*, qui intra, ut *Logica finis externus dicitur orationis veritas. Internus syllogismus.*
5. } *Objectivus*, qui est objectum, cuius gratia aliquid agitur, *ut finis ultimus hominis dicitur DEUS, qui est objectum beatifica visionis.*
 vel
6. } *Formalis*, qui est actio circa illud objectum *ut visio Dei beatifica.*
Ultimus & summus, ob quem reliqui appetuntur, ipse propter nullum, *ut in Logica veritas, in Medicina sanitas.* Estque vel simpliciter *summus* five ultimus, cuius gratia in universum sunt omnia, *ut DEUS vel gloria divina.* Vel in certo genere, ut praedicta exempla in genere actionum Logicalium vel Medicinalium.
 vel
6. } *Intermedius & sub ordinatus*, qui ordinatur ad alium, *ut in Logica est syllogismus. In Medicina expulsio praevorum humorum.*

Q. Q.

- Q. 1. *An finis sit vera realis causa?* Affirmarunt haecenus Dd. communiter contra Stoicos. Et etiamnum asserendum erit idem contra quosdam recentiores. Quia verè influit in effectum, ad cuius productionem per veram influentiam suam tanquam principium causale confert, agens sc. verè movendo, ad agendum excitando, invitando, extimulando & provocando, quæ vera extimulatio seu excitatio veram & realem quandam causalitatem constituit, distinctam quidem à causalitate efficientis, ut ita non agat sicut agit efficiens, non tamen omninò nullam, non imaginariam, non fictam; movet ita agens, sicut objectum movere potest, influxu quodam intentionali, dum enim bonum cognitum intenditur, desideratur & expetitur, intentionalis dicitur, vera tamen & realis sub diviso realis causæ contenta, quando causa alia externa, alia interna dicitur. Neque obest, quòd dicatur finis movere metaphoricè. Hæc enim phrasin non tollitur causalitatis realitas, innuitur saltem causalitatis hujus vera & realis diversitas, & discrimen ponitur inter efficientis & finis motionem seu causalitatem, quòd illius actio & motio, v. g. quando ignis movet aquam, longè nobilior & notabilior, indeque longè majori jure realis sit, quàm hujus, quæ non tanquam actu præexistens attingat effectum per potentiam realem activam, effectivam aut productivam, sed saltem excitativam, agens alliciendo, ut in actum prorumpat, quæ motio & actio dum comparatur actioni vel motioni agentis, & imitatur quodammodo physicam illam actionem, metaphorica dici consuevit, ut tamen aliàs per se & absolutè realis esse non cesset, indeque realis causalitas maneat, quæ non item metaphorica dicitur, quando motio dicitur metaphorica. Plura alibi.
- Q. 2. *An finis sit causa moralis?* N. In multis equidem conveniunt moralis & finalis causa. Differunt tamen, ut non nisi finis intendatur, moralis, ut talis, non item.
- Q. 3. *An causandi ratio sit tantum bona?* A. Tantum bonum sive verum sive apparens, nunquam malum quàm malum, conveniens & appetibile est voluntati, eamque movere aut allicere potest. *Nam nemo intendens ad malum operatur.* Scholasticorum habet regula.
- Q. 4. *An causalitas finis consistat in voluntatis actione seu motione, quæ fertur in bonum cognitum?* A. Tum enim finis rationem habet causæ & in esse causæ actu secundo & formaliter constituitur, quando movet & inclinatur agens ad agendum ex injecto sui desiderio & amore. Quæ voluntatis actio non

non est consideranda, ut est ab ipso appetitu tanquam causa efficiente, ubi potius est causalitas efficientis, sed ut est ab objecto, tanquam bono & convenienti cognito, quo movetur.

Q. 5. *An finis moveat secundum esse reale, an vero secundum esse intelligibile?* A. prius. Quia non intenditur secundum esse cognitum aut intelligibile, ut saltem cognosceretur & existeret in mente aut conceptu, sed secundum esse reale, ut actu existeret, qui non existit, quo esse reali obtento tandem appetitus sedatur & expletur.

AXIOMATA ET EFFATA.

1. *O. finis est bonum quid.* Si non verum, tamen apparens, & *bonum potest esse finis.* Unde finis & bonum reciprocantur & idem dicuntur.
2. *Qui vult finem, voluntate efficaci non solum complacentiæ, vult etiam media, ad finem ordinata, hæc vel illa indeterminatè.*
3. *Unius rei unus est finis, summus, ultimus & principalis seu primarius.*
4. *Unius rei plures possunt esse fines, subordinati, diversaque habitudine & tempore.*
5. *Finis est præstantior mediis, propter finem adhibendis & quâ talibus.*
6. *Finis dat mediis bonitatem & amabilitatem.* Ideo enim pro bonis habentur & amantur, quia ad finem consequendum apta sunt.
7. *Finis est primum in intentione & ultimum in executione.* Hinc finis mediis est prior & posterior. Et quocumque finis (objective, non subjective, præcisè & simpliciter, non intra certum ordinem & hypothesein intentus) est posterior in executione, eo est prior in intentione. & contra.
8. *Fine completè acquisito cessat omnis actio ad finem acquirendum.*
9. *Actiones distinguuntur finibus. Cujus finis est bonus, id ipsum est bonum, si & media fuerint talia.*
10. *Propter quod, tanquam causam per se, proximam & univocam, itemque adæquatam & cum reflexione effectus super causam, unumquodque tale est, illud magis tale est.* Si non ratione intentionis, tamen immediationis, aut alio modo.

DE MATERIA ET FORMA.

CAP. I.

DE MATERIA.

In Materia occurrunt TRIA potissimum.

- I. *Acceptio*
1. *Latissime & improprie* pro quacunque potentia passiva aut percipibili, quâ quicquid talem habet, materiale vocatur, & ita genus materia dici solet, sed *Metaphysica*, quæ & spiritibus & accidentibus convenit.
2. *Late*, pro *subjecto* vel *objecto*, sicut alia dicitur materia *in qua, circa quam, & ex qua*.
3. *Stricte* pro *materia crassa*, quo sensu ea, quorum materia subtilis est, spiritualia vocantur, ut *spiritus vitales & animales, inæquæ species sensibiles & alia*.
4. *Medio modo* pro materia interna, quæ dicitur *ex qua*, ut nunc.
- II. *Definitio*. Materia est causa interna, quæ recipiendo formam constituit compositum.
- * *Causandi* ejus ratio est *potentia receptiva seu passiva, ab ipsa materia realiter non distincta*. Causalitas est respectu effectus in fieri, *passio vel receptio formæ*. Respectu effecti in facto esse, est *ratio vel forma substantivo*. Effectus *ejus vel causatum adæquatam*, ut quod & *primatum est* compositum. Inadæquatam ut quo & *secundarius*, forma materialis.
- III. *Divisio*.
- I. *Communiter*.
- Vel est Vel
- Prima*, ex qua omne corpus naturale constat, ipsa ex nulla materia alia, *vel*, est cuiusque rei *subjectum*, ex quo infuso aliquid fit & in quod ultimo resolvitur.
- Secunda*, quæ constat aliâ priori, ut *aurum materia stanni*. *Lignum mensa*.
2. *Necessaria*, sine qua compositum fieri non potest, ut *farina panis*. Dicitur *adequata*.
- Arbitraria, non necessaria*, ex qua ita fit compositum, ut etiam fieri possit ex alia; ut *aurum poculi*. Dicitur *inadæquata*.
3. *Permanens, seu immanens*, quæ essentialiter non mutata constituit compositum, ut *aurum poculi aurei*.
- Transiens*, quæ essentialiter mutata rem constituit, ut *ex ovo fit pullus, ex semine homo &c.*
4. *Propinqua seu immediata*, ex qua proximè, non interveniente materiâ aliâ, constituitur materiatum, ut *ex carne generatur vermis*. *Ex pane fit chylus*.
- Remota*, ex qua interveniente materiâ aliâ, constituitur compositum, ut *panis est materia sanguinis*.

Sensibilis, (sensilis) est materia habens qualitates sensibiles, ut *as lignum* & quæque mobilis materia.

Intelligibilis, est quantitas vel magnitudo. *Alius*, eadẽ materia, quæ sensibilis, sed considerata absque qualitatibus sensibilibus.

5. Alio sensu materia *sensibilis* est materia singularis, & *intelligibilis* materia communis seu universalis.

Item materia *sensibilis* dicitur, quæ corporibus convenit. *Intelligibilis* improprie, quæ etiam spiritibus competit.

CAP. II.
DE FORMA.

In FORMA occurrunt

I. *Homonymia*. Accipitur variis modis, *latissime*, vel pro quacunque *essentia*, *natura* aut *quidditate*, quando cuique sua tribuitur forma & per formale suum ab alio distinguitur. Vel quocunque termino alteri denominationem conferente, & sic *formæ accidentales* formæ sunt, item *differentiæ*, quæ formæ sunt *Metaphysicæ*. *Latè* pro quocunque considerandi speciali, sicut inde *objectum* dicitur *formale*. Strictè pro causa *exemplari*, pro *forma* vel *figura externa*, pro *assistente*, pro *materiali* &c. *Medio modo* pro causa interna, quæ forma *Physica* dicitur.

II. *Synonymia* Dicitur *επιπέχεια* *actus*, quia materiam actuat. Dicitur *species*, quia compositum in certa specie constituit, seu quia speciosum materiæ est ornamentum.

III. *Quidditas*. Forma est causa interna, quæ informando materiam constituit compositum. *Communiter*: Quæ dat esse rei.

* Ratio causandi *eius* est *potentia informandi* seu *actuandi* ab ipsa *forma*. *essentia realiter non distincta*. *Causalitas* est *informatio* sive *uno ex parte formæ*. *Effectus* vel *causatum primum* est *compositum*. *Secundarium* materia & *actuata* vel *informata*.

IV. *Species* Est *Forma Metaphysica* seu *Logica*, quæ est *differentia rei*, vel *totius compositi essentia*, unde & *Totum* dici solet.

seu i. } vel
Diversas } *Physica*, quæ est verè proprie dicta forma & hujus potissimum loci. Dicitur etiam *Partis*.

2. } *Externa*, quæ est *exemplar*, i. e. *idea artificis*, juxta quam producit opus. Seu *externa rei effigies*, quæ non est hujus loci.

3. } *Interna*, sive *substantialis*, uti *physica*, sive *accidentalis*, quæ accidens est & cum *subjecto* tanquam materia, constituit ens per accidens.

3. } *Assistens* est *externum* movens aut dirigens, ut *nauta forma est navis*. Quæ hic *aliena*.

Informans, quæ informat & veram cum materia unionem habet.

4. } *Totalis*, est forma omnes partes informans, ut *anima*.
 } *Partialis*, quæ unâ partē totius heterogenei informat, ut *forma cordis*.
 5. } *Generica*, quæ dat esse genericum, ut *anima sensitiva*.
 } *Specifica*, quæ dat esse specificum, ut *anima rationalis*.
 } *Numerica*, quæ dat esse singulare, ut *hæc anima rationalis*.
 } *Materialis*, quæ immunis non est à materiæ commercio, sed ab ea de-
 } pendet in fieri, esse & operari, ut *sunt omnes formæ Physicæ, præter*
 } *rationalem*.
 6. } vel
 } *Immaterialis*, quæ est immunis & dicto modo à materia non dependet,
 } ut *anima rationalis*.

Q. Q.

- Q. 1. *An detur materia in rerum natura existens substantialis?* A. Omne enim corpus naturale est compositum ex materia & forma, & compositum quidem per se. Datur ergo materia, quæ non est accidens, ens constituens per se, non per accidens. Deinde datur subjectum transmutationis substantialis, aut tale est in mundo & substantia est. Unde rectè *Aristoteles*: Substantia est vel materia vel forma vel utraque compositum.
- Q. 2. *An materia à priori dependeat à formâ & existentia formæ existat?* N. Materia enim naturâ prior est forma. Et existit propriâ existentia, sicut proprium esse actuale habet ab esse formæ realiter distinctum, unde pereunte formâ, non perit materia. Dependet quidem à formâ *secundum esse respectivum, non autem absolutum*.
- Q. 3. *An forma materialis possit dici effectus materiæ secundariæ?* A. Quia forma materialis, hoc ipso quod è potentia materiæ deducitur, atque ab ea dependet in esse, fieri & operari, accipit suum esse à materia, ut in rerum natura existere possit propriâ suâ existentia, ut id dicitur effectus causæ efficientis, quod ab ejus potentia activa dependet, ita effectus materiæ est, quod à materiæ potentia dependet, nam sicut efficiens per activam, ita materia per passivam influit potentiam.
- Q. 4. *An materia ratio causandi sit accidens realiter à materia distinctum?* N. Quia 1. nulla ostendi potest ratio satis prægnans multiplicandi entia. *Secundo* sequerentur varia absurda, si diceretur accidens, scilicet compositum per se fieret per accidens, si ejus constitutionem ingrederetur potentia, quæ esset accidens. Ut nihil dicam de progressu in infinitum, qui ex tali sententia sequeretur. Unde sicut potentia informandi in forma non est accidens, ita nec potentia recipiendi in materia, est enim utriusque par ratio.
- Q. 5. *An detur forma substantiales aliæ, quàm forma hominis?* A. Nam 1. in aliis compositis dantur operationes & actiones non solum accidentales sed & substantiales, quæ non nisi à principio actuali, radicali & interno substantiali provenire possunt. Illud autem non est materia, quæ non agit, sed patitur, unde

unde ablata illa forma, cessant omnes actiones. 2. Nisi esset illud principium internum substantiale, totum compositum esset non per se sed per accidens. 3. Periret distinctio substantialis, vel essentialis, quæ res seu composita à se invicem distinguuntur & tum non nisi accidentaliter distinguerentur. Unde sicut in homine materia informatur forma substantiali, quæ est principium operationum humanarum, ita quoque in bestia & in aliis rebus forma est quid substantiale.

- Q. 6. *An forma substantialis sit ipsa totius compositi essentia, idque ex mente Aristotelis?* N. Arist. 7. Met. 10. t. 34. aliud dicit esse materiam, aliud formam, aliud totum compositum. Neque pars alteri parti realiter condistincta potest esse tota compositi essentia, totalis compositi perfectio. Aliàs neque totum esset majus suâ parte.
- Q. 7. *An forma informet materiam ejusque respectu dicatur forma, an verò compositi sit forma?* Resp. Licet suo modo utrumque dici soleat. Propriè tamen magis est materiæ forma, quæ tanquam informis actuatur & informatur, & in eam hoc sine introducitur.
- Q. 8. *An potentia informandi vel actuandi ab essentia forma realiter distinguatur?* N. ut in q. 4.
- Q. 9. *An divisio forma in genericam & specificam sit generis in suas species?* N. Quia una eademque à parte rei forma & genericum & specificum esse conferre potest, indeque nulla evidens multiplicandi necessitas.

Reg. & Effata.

1. *Ex nihilo negativè, i. e. non ente nihil fit naturaliter.*
2. *Materia pura est potentia passiva, non actus formalis.*
3. *Materia non est sine forma, licet à forma realiter diversa.*
4. *Materia prima est ingenerabilis & incorruptibilis.*
5. *Materia prima in se est informis, potest tamen plures formas recipere.*
6. *Materia appetit formam. Appetitu naturali & insito.*
7. *Forma dat esse rei specificum & distingui à priori. Et quò nobilior est, eò nobilium dat esse.*
8. *Quicquid est, per suam formam est. Secundùm esse specificum, completum & ultimum.*
9. *Forma immaterialis est indivisibilis, in partès vel in gradus diversos intentionis. Materialem autem, sicut ad extensionem materiæ extenditur, ita quoque dividi necesse est.*
10. *Unius rei unica est forma, essentialis, specifica & totalis.*

DE SUBJ. & ADJUNCTO: SIGNO, MENSURA & NORMA &c

CAP. I. DE SUBJECTO & ADJUNCTO:

I. Descriptio. Subjectum est ens respectivum, cui aliquid, quod est extra essentiam ejus adjungitur, ut homo.

Adjunctum, ens resp., quod alteri extra essentiam adjungitur, ut doctrina homini.

* Extra essentiam dicitur omne id, quod extra primum rei conceptum est, sive sit substantia, ut anima corporis est adjunctum & in resurrectione corpus animæ, sive accidens: sive a parte rei distinctum, sive idem cum eo, cui dicitur adjungi, sicut affectiones entis, & attributa DEI, adjuncta dicuntur entis & DEI. Extra primum autem conceptum sunt omnia, quæcumque ad essentia constitutionem aut integritatem non pertinent.

De Subjecto & Adjuncto notanda erunt

II. De visio. Est Subje- ctum	Inter- num. Aut Exter- num.	Inhærens, cui adjunctum inhæret, tanquam accidens, ut doctrina subjectum est homo.
		Inexistens, cui inest vel in quo intus existit adjunctum, sed non ut accidens, ut ens affectionum suarum subj. est, ferrum ignis, corpus anima.
		Adhærens, quod adjunctum recipit ad se, ut homo vestem.
		Occupatum, quod æquè latè patens nec excedit adjunctum, nec ab eo exceditur, sicut Metaph. obj. est ens reale & per se. Quod rursus constare suo materiali ab initio Disp. I. vidimus.
		Inadequatum seu pariale, quod cum adjuncto æquè latè non patet, ut elementa objectum sunt Physicæ, Substantia Metaphysicæ.

Denominatio, ut quod, ultimum, mediantum, id est compositum, quod ab adjuncto denominatur, ut homo doctrina.

2. Est Informatio, ut quo, primum, immediatum, id quod est pars, vel quæcunque ratio compositi, quæ mediante adjunctum recipitur, ut anima doctrina vel virtus est subjectum.

Proprium, cui uni, soli, omni & semper convenit adjunctum, ut homo capacitatis disciplina est subj.

3. Est Commune, cui uni, soli, omni & semper, adjunctum non convenit, ut homo albedinis.
* Huc refer. 4. modos proprii, de quibus aliis in prædicabilibus, ut quantum tantum hujus sit loci.

4. Est Adjuncti separabilis, quando adjunctum à subjecto re ipsa naturaliter separari potest, ut à pariete albedo.

Adjuncti inseparabilis, quando adjunctum ita separari non potest, ut aqua humiditatis est subjectum.

* Tot modis & Adjunctum variatur. Unde aliud est internum, aliud externum, internum vel inhærens vel inexistens; externum, vel adhærens vel occupatum: Rursus aliud proprium, aliud commune, aliud separabile, aliud inseparabile &c. quo ex dictis nota sunt.

DE SIGNO ET SIGNATO.

- I. *Ambiguitas.* Accipitur vel *Theologicè* pro miraculo aut prodigio. Vel *Politice* pro vexillo militari. Vel *Astronomicè* pro sidere cœlesti. Ut XII. dicuntur signa Zodiaci. Vel *Metaphysicè* & generaliter, ut respicit suum signatum.
- II. *Quidditas.* *Signum* est ens respectivum potentia cognoscitivæ aliquid representans, ut *fumus ignem.* *Signatum* est ens resp. quod per signum potentia cognoscitivæ representatur, ut *ignis per fumum.*
- III. *Divisiones.*
- I. Est *Materiale seu instrumentale*, quod prius cognitum ducit in cognitionem signati, ut *fumus, hedera &c.*
 - Est *Formale*, quod prius non cognitum deducit in cognitionem signati, ut *species, v.g. species coloris in oculo &c.*
 - 2. Est *Naturale*, quod suâ naturâ significat, ut *fumus.*
 - Est *Arbitrarium*, quod significat ex arbitrio instituentis seu imponentis, ut *hedera, iris.*
 - 3. Est *Manifestativum*, quod manifestat tantum, ut *voces manifestant conceptus, sonus campanæ lectionem.*
 - Est *Suppositivum simul*, quod manifestat & simul pro signato ponitur, ut *voces pro rebus ponuntur.*
 - 4. Est *Theoricum*, purè significativum, quod solum significat, ut *fumus ignem.*
 - Est *Practicum*, simul exhibitivum, quod simul rem efficit, exhibet & obsignat, ut *baptismus regenerationem.*
 - 5. Est *Rememorativum*, quod est rei præteritæ, ut *S. Cæna est signum passionis Christi.*
 - Est *Demonstrativum*, quod est rei præsentis, ut *S. Cæna signum præsentia Christi.*
 - Est *Prognosticon*, quod est rei futuræ, qualia sunt in *Astronomia & Medicina frequentia.*
 - 6. Est *Notificans*, quod rem ignotam notificat, ut *fumus.* Dicitur aliàs *Nota*, de qua jam.
 - Est *Commonefaciens*, quod rei cognitæ memoriam conservat, ut *imago absentis amici.*
 - Est *Obsignans*, quod rem confirmat & certificat, ut *Sacramenta sunt signa gratiæ divinae.*
 - 7. Est *Necessarium*, *παραμνηλον*, quò posito necessariò ponitur signatum, ut *fumus.*
 - Est *Contingens*, *εἰσός*, quò posito, signatum non necessariò ponitur, ut *multiloquium mendacis signum est.*
- IV. *Annexa seu Affinitas*, sunt *T R I A*: *Nota, Imago & Typus.* Quid *Nota* sit, ex divisione signi 6. habetur. *Proprietates* ejus sunt 1. *Convenire notato.* 2. *Notatum certè ostendere.* 3. *Ei soli, omni & semper convenire adeoq. esse propriam,* & 4. *Notato esse notioram.*

De Signo & Signato notanda sunt

In *Imagine* duo occurrunt : 1. *Quid ? Resp.* Imago est id, quod ad alicujus similitudinem procedit, vel exprimitur, ut *statua est imago Caesaris*. Id cui simile est & in cujus similitudinem exprimitur, *exemplar* vocatur, & *imaginis correlatum*.

2. *Quotuplex ?* } *Essentialis*, quæ infert similitudinem in essentia, sive numerica sive specifica identitatis, illa dicitur, *καθ' ὁμοιωσιν*, ut *Filius Dei Patris est imago*. Hæc *καθ' ὁμοιωσιν* seu *ὁμοιωσιν*, ut *filius hominis patris sui imago est*.

vel

Accidentalis, quæ infert similitudinem solum in representando, ut *homo est imago DEI, statua viri*.

Resp. 1. *Est* } *Equalitatis vel perfecta*, cui nihil deest eorum, quæ habet exemplar, ita *Filius DEI imago est Patris*.
 } *Imitationis vel imperfecta*, quæ quædam habet, quæ exemplari sunt similia, sic *homo factus imago DEI*.

* *Dicitur etiam aliud representationis, de quo in explicacione.*
 * *Ratione rerum, quæ sunt imagines, alia dicitur creata & temporalis, alia increata & æterna : Alia substantialis, alia accidentalis : Alia corporea, alia incorporea &c. Quæ cum ex ipsis rebus denominationem habeant, specialiozem explicacionem non exigunt.*

Typus est signum externum, rem occultam ex simili quodam adumbrans & describens, ut *Simson est typus Christi*. Id quod representatur, dicitur *ἀντίτυπον* vel *ἀντίτυπον*.
Regulæ ejus notabiliores sunt : Typi ad antitypum applicatio fiat accommodata. Plus sapo est in typo, quam in antitypo & contrariè. Plura Glass. Philol. sac. q. 314.

CAP. III.

DE MENSURA ET MENSURATO.

De Mensura & Mens. not.

1. *Quid ? Est id, quo quantitas rei cognoscitur, (quantitas vel molis vel perfectionis) ut ulna panni*. Id cujus quantitas cognoscitur, dicitur *mensuratum*. Quod semper est *finitum & quantum*.

2. *Quotuplex ?* } 1. *Molis*, quæ propriam quantitatem mensurat, ut *ulna*.
 } vel
 } *Perfectionis*, quæ analogicam mensurat, ut *homo est mensura bruti*.

2. *Adequata*, quæ à quantitate mensurati non exceditur, ut *pes ligni pedalis*. Vel *inadequata*, quæ exceditur, ut *pes ligni bipedalis mensura est*.

3. *Interna*, quæ est ipsius rei essentia vel intrinseca quantitas, per quam certificamur de propria ejus magnitudine, ut per *extensionem Petri*, *quantus sit Petrus*. Vel *externa*, quæ extra rei essentiam est, cujus quantitatem mensurat, ut *ulna panni*.

CAP. IV.

DE NORMA ET NORMATO.

Unum tene, sc. *Quid sit*. Resp. *Norma* est mensura rectitudinem & veritatem rei dijudicans, ut *Scriptura fidei & morum*, *Logica Syllogismorum*: Id cujus rectitudo investigatur & dijudicatur, dicitur *Normatum*, ut *fides Scriptura*, *Syllogismus Logica*.

Q. Q.

- Q. 1. *An caro sit adjunctum τῆ λόγῃ?* A. ex definitione.
- Q. 2. *An propria possint separari?* A. Quia verè non repugnat.
- Q. 3. *An propria possint communicari?* A. Ex ejusdem repugnantiae defectu.
- Q. 4. *An omne signum sit externum & visibile?* N. Datur enim formale, quod est internum.
- Q. 5. *An omnis norma debeat esse continua & adequata?* ND.

AXIOMATA & EFFATA.

1. *Quicquid enim in actu, vel completo vel incompleto, constituto advenit, est adjunctum.*
2. *Subjectum est prius, vel naturâ vel nobis, adjuncto.*
3. *Proprium nec fit commune, nec alterius proprium, licet fiat communicatum.*
4. *Signum formaliter neque de rei signata est essentia, neque de ea in casu recto predicari potest.*
5. *Mensura sit certa, indivisibilis, mensurato proportionata eoque notior, quâ talis.*
6. *Norma quâ talis, sit certa, indivisibilis, proportionata & normato, quod mensurat, notior.*

QUÆ EST PARTIS SPECIALIS PRIMA,
DE SUBSTANTIA IN GENERE.

Sequitur Pars Specialis Metaphysicæ, sub divisione entis in substantiam & accidentis.
 Omne enim ens vel substantia est vel accidentis. De substantia notanda sunt

- I. NOMEN } ubi Duo
1. *Etyologia.* Dicitur substantia à *substando*, quia substat accidentibus, vel quasi accidentibus, adeoque quibuscunque prædicatis extra essentialibus, quo sensu & DEUS substat dicitur prædicatis suis denominativis, quanquam denominatio non semper fiat ab eo, quod omnibus est commune, cum possit fieri à potiori, sicut non semper fit ab essentialibus.
 2. *Homonymia.* Accipitur vel *late* sive pro *omni ente*, quo sensu *Augustinus* ait; quod nulla substantia est, ne est quidem: Sive pro *quacunque essentia*, ut in antepredic. Sive pro *quocunque subjecto*, quod suas affectiones habet, quo sensu *Aristot.* quantitatem vocat substantiam. Vel strictius pro *supposito*, uti secundum Græcos substantia dicitur *ὑποκειμένη*. Vel medio modo & *strictè*, ut hoc in loco.
- II. QUID SIT? Resp. Substantia est ens per se subsistens. Vel *negativè*, non existens in alio, tanquam subjecto inhaesionis, quod ad sui naturalem sustentationem requirat. *Brevius*, alteri non inhaerens.

* *Definitam est substantia ut sic & transcendenter accepta, neque infinita vel finita, neque completa vel incompleta &c. Non predicamentalis, quæ requirit esse finitum & completum. Generis locum tenet ens. Differentiæ tò per se subsistere, quæ vox hic latine accipitur, quàm infra in membro V. ubi soli supposito convenit, hic omni substantiæ, & nihil aliud est quàm vis illa vel virtus natura substantialis, quæ non inhaeret alio, cui inhaereat, vel à quo subjectivè & naturaliter sustentatur, ut esse possit in veram natura. Sicut negativè quo ad nos explicari solet, ut tamen à parte rei ejus ratio formalis sit & maneat verè positiva.*

- III. Proprietates ut sunt
1. *Non esse in subjecto*, inhaesionis sc. licet possit esse in subjecto prædicationis vel in existentia.
 2. *Non habere contrarium* sc. per se & contrarium propriè & perfectè dictum, licet habere possit *late* dictum, *disparatum* sc. vel ratione etiam qualitatum, adeoque *per aliud*.

3. *Non recipere magis & minus, per se & ratione sui. magis & minus absolute & strictè dictum.*
4. *Subsistere contraria, successive tanquam subjectum quod & ultimum, ita ut substantia numero eadem maneat. Quæ tamen proprietates non sunt omnes quarti modi.*

IV. QUOTUPLEX? Resp. Est 1. vel *forma* vel *materia* vel *compositum* 7. *Metaph.*

1. } *Spiritus (immaterialis & incorporea,) five infinitus, ut DEUS, five finitus, isque rursus vel completus, ut Angelus, vel incompletus, ut anima. De quibus in seqq. Dissert.*
2. } *Vel Corpus, substantia materialis, quæ non est expers materiæ, sed latè vel materia est vel à materia dependet, vel, qua constat ex materia & forma, tanquam partibus essentialibus Physicis.*
3. } *Completa, quæ non habet esse terminatum ad aliud, ut homo, vide ens completum.*
3. } *Incompleta, quæ habet esse terminatum ad aliud, ut pars hominis, vid. ens incompletum.*
4. } *Prima, quæ nec in subjecto inhes. est, nec de subjecto predic. dicitur, ut substantia singularis; Petrus, Paulus &c.*
4. } *Secunda, quæ in subjecto inhes. non est, de subjecto a. predic. dicitur, ut subst. communis, homo, animal.*

V. SPECIALIA *substantia prima* NOMINA pro vario ejus & multiplici statu. Vocatur.

1. *Singulare & individuum, quia in alia inferiora non est divisibilis, neque eis communicabilis.*
2. *Hoc aliquid significans, ut dicitur, aliquid sc. singulare, completum & substantiale.*
3. *Suppositum, quod est substantia completa incommunicabiliter subsistens. Vel, ab omni alia independentè subsistens, independentià actuali & aptitudinali.*
- * *Suppositum accipitur vel concretivè & materialiter, ubi est substantia &c. Vel abstractivè & formaliter, ubi à posteriori concipitur per incommunicabilem subsistentiam, à priori per negationem duplicis*

duplicis dependentia, actualis & aptitudinalis, quæ suppositum ita in se habet esse ultimo terminatum, ut quatenus tale, neque actu possit dependere vel terminari & sustentari ab alio, cum quo unitur, neque dicat inclinationem & naturalem propensionem ad dependentiam talem. Dum dicitur 1. substantia, excluditur accidens, quæ non tam suppositum, quam appositum est. 2. completa, excluduntur partes, etiam ipsa anima separata, quæ in statu separationis esse incompletum retinet & ad unionem cum corpore propendet. 3. Incomm. vel independenter subl. excluduntur universalia & essentia divina, ut sic, ut & humana natura, illa enim communicabilitatem, hæc dependentiam habet.

4. Persona, quæ est suppositum intelligens, ut Gabriel, Michael, Petrus &c.

* Cum enim suppositum aliud sit increatum, aliud creatum, O. increatum est persona. Creatum, rursus vel vivens vel non vivens, vivens vel intelligens, intelligens vel humanum vel angelicum, Omne intelligens persona est, ut suppositum & persona non differant, nisi materialiter.

5. Hypostasis substantia, quæ nihil aliud est, quam persona vel suppositum, Neque enim hæc fictitias aliquando, essentiam notat, unde Latini Patres vel timide vel plane non dixerunt tres hypostases in divinis cum Græcis.

* Hypostasis latine substantia dicitur ὑποστάσις à subsistendo & frequentius abstractivè capitur præ ultimo subsistendi complemento. Sic persona & suppositum frequentius concretivè pro ipsa natura, ultimo terminata & independenter subsistente.

Q. Q.

Q. 1. An Metaphysica possit descendere ad species emis? A. De illis, quæ sub abstractione Metaphysica considerari possunt, ut sunt substantiæ spirituales, quas ut Metaphysicus explicet, nihil repugnabit.

Q. 2. An adequatè ens dividatur in substantiam & accidens? A. Opponuntur enim ita, ut ad terminos contradictorios referri possint, qualia opposita omne medium excludunt.

Q. 3. *An divisio entis in Substantiam & Accidens sit univoca?* AD. Si univocum accipitur latè, ut in antepred. concedo, *Sin strictius*, ubi analogum mediat, nego. Tum enim analogum est, quod secundum rem & rationem non ex æquo communicatur inferioribus, sed per prius & posterius seu per dependentiam unius ab altero, jam autem accidens in essendo dependet à substantia, & mediante substantiâ entis rationem obtinet, unde & entis ens appellatur, hâc E. ratione analogia obtinet. Et licet illa dependentia & inæqualitas in ipso præciso entis conceptu non deprehendatur, quod neque in analogo necesse est, sicut nec in univoci præciso conceptu deprehenditur æqualitas, sufficit, quod inveniatur in ejus ad inferiora habitudine & comparatione. *vid. similis q. Disp. V. q. 2.*

Q. 4. *An per divisum intelligatur ens predicamentale?* N. Aliàs excluderetur tum DEUS tum anima separata, ut nihil dicam de aliis.

Q. 5. *An substantia sit prima res? Vel, quicquid rem primam intrinsecè constituit? Vel, quod primò propter se à natura intenditur?* N. contra *Arriagam, Oviedum & alios recentiores*, qui relictâ communi descriptione substantiæ & accidentis ita describunt, ut modò dictum, substantiam, sicut per oppositum accidens, *quod nec prima res sit, nec primam rem intrinsecè constituat & à natura intendatur propter aliud.* Quibus descriptionibus potius discriminantur compositum & partes componentes, quàm substantia & accidens. Compositum enim non tam constituit, quàm constituitur. Et cujus rei primæ ipsa Dei essentia erit intrinsecè constitutiva? A qua natura intenta? Quam tamen si substantiam negaverint, nobilissimam substantiam & id quod maxime substantia est, negabunt. Quid dicemus de natura humana in Christo propter aliud creata & primò intenta à natura naturante, an accidens erit? An partes, quia sunt propter aliud, formæ sc. substantiales, ad accidentium classes abibunt? Relictis igitur hisce inadæquatis substantiæ & accidentis descriptionibus, communem tuebimur in th. th. descriptam. Neque movemur illis difficultatibus, quibus premi videtur, cum varios errores supponant, unde facile liberari possunt.

Q. 6. *An suppositum & natura idem sint?* Resp. In substantia prima duo inveniuntur, *natura singularis*, ratione essentia quidem seu in esse speciei & intrinsecò, & quoad actum primum *completa*, ratione autem specialis subsistentiæ & quoad actum ultimum per suppositivitatem seu subsistentiam *completa*; & *suppositum*, ultimum illud naturæ, ut vocatur, complementum, quod in creatis à natura differt *realiter*, in divinis *ratione*.

Q. 7. *An substantia sit genus suppositi?* N. Suppositum enim formaliter & abstractivè seu naturæ contradistinctè, indirectè est in prædicamento substantiæ.

tiā. Deinde 2. realiter differt à substantia, quæ autem ita sese habent, illorum unus substantia dici non potest.

Q. 8. *An formale suppositi natura singulari creata addat quid positivum, an negativum?* Resp. Nomināles nihil addi à parte rei censent. Thomista pro positivo pugnant, Scotista pro negativo, qui existimant, præter necessitatem adduci positivum, cum ad rationem totius suppositi sufficiat naturæ singulari completæ negatio duplicis dependentiæ actualis & aptitudinalis. Quæstio autem non est vel de increato supposito. Vel de distinctione reali. Vel de modo concipiendi nostro. Vel de complemento intrinseco ratione substantiæ; Sed de eo, per quod formaliter in esse suppositi constituatur. Resp. Quousque nobis necessitas entia multiplicandi non fuerit ostensa, Scotistarum partes defendemus. Plura in explicatione.

Q. 9. *Quæ differant suppositum & persona?* Resp. In formali conveniunt. In subjectis seu materia differunt, dum non omne suppositum vocatur persona, sed tantum intelligens, differunt ut latius & angustius, ignobilius & nobilius.

Q. 10. *An per Custodiam in definitione suppositi addatur Tò singulare?* A. Quia; ubi est incommunicabiliter subsistens, ibi est esse singulare, ut Tò incommunicabile supponat & inferat singulare.

AXIOMATA ET EFFATA.

1. *Substantia per se, primò & immediatè, non occurrit in sensu.*
2. *Omnis substantia prima & completa subsistit, subsistentiæ vel propriæ, vel alienæ.*
3. *Substantia creata, indifferens est ad proprium vel alienum suppositum, non repugnat ab alio dependere, & sibi relicta potest ex se independentè subsistere.*
4. *O. persona est suppositum. O. suppositum est substantia. Sed non contra: Neque tot sunt substantiæ, quot sunt personæ, nisi in creatis.*
5. *Actiones & passiones sunt suppositorum, sc. in concreto, tanquam principiorum ut quod & ultimè denominatorum.*
6. *Essentiæ, adæquatè & secundum totam rationem communicant, communicantur per sona.*

CURSUS METAPH. DISP. XV.

QUÆ EST PART. SPEC. SECUNDA DE DEO.

DEUS consideratur 1. ratione existentia. 2. ratione essentia, seu quoad prædicata quiddam. 3. Quoad deas minatus intrinsecè. 4. Quoad denominationes extrinsecè, relatè ad creaturas.

I. *An sit & detur Deus?* A. A cognitione & existentia creaturarum assurgimus ad cognitionem & existentiam Creatoris, argumentantes ita: *Si datur ens factum, datur etiam non factum. Sed prius est.* E. Consequentia est firma, nisi admittendus sit progressus in infinitum. Accedit communis omnium consensus & testimonia conscientia nostræ, cui ipse Deus sui existentia cognitionem inscripsit.

II. *Quid sit?* Resp. Est spiritus simpliciter independens.

* *Describitur per conceptum communem & proprium. Communi dicitur spiritus, loco generis. Proprio dicitur simpliciter independens, quia independentia nostro concipiendi modo est prima Dei conceptus, i. e. ratio illa constitutiva, qua DEUS in esse DEI constituitur, quæque reliquorum attributorum omnium, quasi radix, origo & principium est. Si est spiritus, supponitur substantia & quidem incorporea & invisibilis. Si substantia, erit ens, si ens, ut unum, verum, bonum, &c. Ens, substantia, spiritus, in & independentia, prædicata sunt quiddamiva & synonymica.*

III. *Quæ sit intrinsecè & absolute?* Resp. Infinitus, immutabilis, simplex, intelligens, volens & omnia potens.

1. *Attributum est infinitas.* Quæ est vel 1. ratione essentia & essentialium perfectionum, quæ ejus essentia essentialisque perfectiones non possunt certis limitibus circumscribi, quia independens est. Vel 2. ratione durationis, quæ neque principium neque finem admittit & æternus dicitur. Sicut enim sese habet in essendo independenter, ita quoque in durando. Vel 3. ratione presentia, quæ nullo loco vel spatio terminari potest & immensus dicitur. Quod enim independens, infinitum & summè perfectum est, id immensus est. Vel 4. ratione potentia, quæ nihil ei est impossibile, de quo infra.

2. *Immutabilitas,* quæ sicut in essentia & essentialibus perfectionibus, ita quoque quoad locum, scientiam & voluntatem mutari non potest. Quod enim à nullo alio dependet, quodque omnium est perfectissimum & simplicissimum, quod æternum & infinitum est, illud neque à parte ante, neque à parte post, neque ab intrinsecò, neque ab extrinsecò principio, mutationem admittere potest, adeoque simpliciter immutabile est.

3. *Simplicitas,* quæ ab omni reali partium unione vel compositione immunis est. Quia à nullo alio dependet, & tanquam actus purissimus omnem potentialitatem passivam excludit.

4. I. ill-

4. Intellectus in quo per modum habitus consideratur scientia, utraq; supponit vitam. Occurrunt autem hic

1. *Objectum*, quod est omne scibile; cognoscit se & omnia alia, presentia, praterita & futura, etiam non futura, non entia, entia rationis &c. dicitur *omniscientia*.
2. *Modus*, cognoscit, non per discursum, per compositionem & divisionem, per species, aut per experimenta, qui modi agendi imperfectionem inferunt. Sed *nullo actu intuitivo, immutabiliter & perfectissime omnia*.
3. *Species*

Est	1.	}	<i>Simplex</i> , quâ pure & nudè objectum cognoscitur, ita & mala. <i>DEUS intelligit.</i>
			<i>Approbationis</i> , quâ simul res cognita approbatur, ita bonum intelligit.
	2.	}	<i>Visionis</i> ; quâ DEUS cognoscit res sub certa temporis differentia, quæ ratione futurorum dicitur <i>prescientia</i> seu <i>previsto</i> .
			<i>Simplicis intelligentia</i> , quâ cognoscit res ut pure possibiles.
	3.	}	<i>Theorica</i> , quâ res cognoscitur sine operatione aut decreto res producendi, ita fertur <i>circa possibilia</i> .
			<i>Practica</i> , quæ cum decreto voluntatis rem producendi est conjuncta.

5. Voluntas, ubi

1. *Objectum*, quod est omne verè bonum sive increatum sive creatum.
2. *Modus*, vult se & suam bonitatem, nec non creaturas quoad esse possibile, *necessario & immutabiliter*. Creaturas autem quoad esse actuale, *Voluntate efficaci, libere*.
3. *Virtutes*, quæ in ejus voluntate per modum habitus concipiuntur, sunt *justitia, misericordia, veracitas &c.*
4. *Species*

Est	1.	}	<i>Arcana</i> , quam DEUS non revelavit, dicitur <i>beneplaciti, abscondita & imperscrutabilis</i> .
			<i>Revelata</i> , quam revelavit, dicitur etiam <i>signi</i> , quia per signa revelatur, qualia sunt: <i>precipit, ac prohibet, permittit, consulit, implet.</i>
	2.	}	<i>Absoluta</i> , quâ DEUS simpliciter aliquid vult sine conditione, & si efficaciter vult, dicitur <i>efficax</i> .
			<i>Conditionata</i> , quâ DEUS sub conditione aliquid vult, dicitur aliàs <i>inefficax</i> , quanquam inadæquate.
	3.	}	<i>Antecedens</i> , quâ aliquid vult, nullâ habitâ ratione circumstantiarum.
			<i>Consequens</i> , quâ vult aliquid habitâ ratione circumstantiarum.

6. *Potentia* ubi.
1. *Quid?* Resp. Est principium operativum illimitatum, quo Deus formaliter potens dicitur facere omnia, quæcunque sunt possibilis & nullam continent imperfectionem.
 2. *Objectum.* Est omne id, quod est possibile, nullam sc. includens vel repugnantiam vel impuritatem.
 3. *Species.*
 1. *Ordinaria*, quæ servat ordinem causarum secundarum & leges constitutas.
 2. *Extraordinaria*, quæ non servat vel ordinem illum vel leges.
 3. *Ordinata*, quæ dicitur posse cum ordine ad attributum aliud, ut *pios potest salvare*.
 4. *Absoluta*, quæ potest aliquid sine respectu ad attributum aliud, ita *omnes homines potest salvare*.

- IV. *Qualis sit relatè ad creaturas?* Resp. Creator, Conservator & Gubernator, seu omnia in omnibus operans. Inde
1. *Creatio*, quæ communiter dicitur productio rei ex nihilo. Vel, est actio Dei transiens, quæ esse creaturæ producit ex nihilo.
 2. *Conservatio* est illius productionis permanens, vel actio Dei transiens, quæ Deus esse creaturarum per verum influxum conservat, Cui opponitur *annihilatio*, quæ est influxus illius conservativi subtractio.
 3. *Concursus seu cooperatio*, quæ cum creaturis operatur in effectibus earum producendis.

Q. Q.

- Q. 1. *An DEUS lumine natura cognosci possit?* A. in th. th. Quod & Paulus asserit *Rom. cap. 1. & 2.*
- Q. 2. *An DEUS defini possit?* N. *contra quosdam Scholasticos & recentiores.* Dum enim neque genus agnoscit, neque differentiam, defini non potest: omnis differentia est positiva, quale positivum illi hætenus assignare non potuerunt. Neque genus habet, esset aliàs species & in certa prædicamenti serie, adeoque multiplicabilis, quæ omnia vana & absurda. DEUM ergo infinitum illud essentia & bonitatis pelagus, certis ingenii nostri continere terminis, est mare inexhaustum transfundere in scrobiculum.
- Q. 3. *An a se sit potius quam independens sui proprius DEI conceptus?* N. Ut utrumque negativè saltem a nobis concipitur, ita utrumque negat esse ab alio, & æquè latè patent, ut neutrum altero sit superius aut latius. Hinc negamus sensum hunc causalem: *DEUS est independens, quia est à se, eadem ratione possemus dicere: est à se, quia dependet ab alio.*
- Q. 4. *Quomodo attributa DEI tum ab ipsa essentia, tum inter sese distinguuntur?* Resp. Non nisi ratione ratiocinata, omnia enim, quæ in DEO sunt, ipsa sunt à parte

à parte rei essentia divina, quæ simplicissima omnem respuit compositionem realem.

- Q. 5. *An DEO repugnet compositio rationis ad esse & essentia, natura & supposito?* N. Quia absque imperfectione talia componentia in DEO distinguui & componi possunt.
- Q. 6. *An Deus possit esse finitus vel in essentia, vel scientia, vel potentia &c.?* N. Quia alias non esset independens, summæ perfectionis, adeoque verè Deus.
- Q. 7. *An & qualis DEO competat vita?* Resp. *DEUM* vivere, testantur omnes actiones. Vita autem Dei non est physica, quâ vegetetur, nutriatur &c. Sicut dici solet principium activum aggenerationis per intus assumptionem. Sed intentionalis & intellectualis, quâ vitam vivit intellectualem, unde & operationes sunt intellectuales, cognitio & volitio.
- Q. 8. *An deus DEI scientia medius, quâ DEUS cognoscat rem sub conditione futuram?* A. Quia tale objectum futurum conditionatum est scibile & cadit sub objectum scientiæ DEI vid. *Calov. Tom. 3. p. 16.*
- Q. 9. *An DEUS quædam velit voluntate signi, quæ nolit voluntate beneplaciti?* N. DEI enim voluntas sibi non contrariatur.
- Q. 10. *An DEUS vere concurrat cum creaturis?* A. Non DEUS omnia agit absque creaturis, quod contra ipsam experientiam. Non creaturæ se solis agunt, sed dependenter à DEO, cujus concursum & influxum ut in essendo, ita quoque in operando tam necessario requirunt, ut ne esse quidem possint sine eo, nedum agere.

AXIOMATA ET EFFATA.

1. O. *Substantia spiritualis est expers quantitatis, immobilis motu Physico, ingenerabilis & incorruptibilis.*
2. *DEUS est omnia in omnibus, permeat omnia, transcendit omnia, continet omnia.*
3. *Nihil est in DEO, essentialiter, propriè & formaliter, quod non est ipse DEUS.*
Non quod in eo est impropiè, effectivè, objective.
4. *Voluntas DEI est immutabilis, post factam sc. determinationem & in sensu composito, non ante & in sensu diviso.*
5. *Voluntas DEI est liberrima, non in se & intrinsecè, aut sensu composito. Sed prout terminatur ad creaturas.*
6. *DEUS omnem potentiam passivam respuit, quia infert imperfectionem & dependentiam.*
7. *Creare est producere ex nihilo. Nihilo vel inæ negationis, vel in dispositionis.*
8. *Conservatio est continuata creatio.*

QUÆ EST TERTIA PART. SPEC. DE ANGELIS.

Secunda species substantiæ spiritualis est Angelus, ubi generaliter tenenda sunt QUATUOR. Nimirum.

- I. NOMEN** ubi
1. *ἄγγελος*. *Vox angelus* est origine Græca, nomen non naturæ sed officii, *ἀπὸ τῆς ἀγγελίας*, notat missum, sed non semper ad servitium.
 2. *Ἄγγελος*, usurpatur de hominibus, ita *Sacerdos, Job. Baptista &c.* dicuntur angeli. De *spiritibus*, etiam *increate*, Filio sc. DEI.
 3. *Ἄγγελος*, Angeli vocantur *ministri & flamma ignis: Elchim, Du, astra matutina, exercitus caeli, demones, intelligentiæ &c.*
- II. DEFINITIO:** Angelus est spiritus dependens vel finitus & completus. *Addunt*, à corpore independens. *Addunt*, à DEO creatus, ut ipsum celebret & ei inserviat.
- * Genus erit spiritus. *Et sic supponitur substantia, ens &c. Differentia specifica dum latet, adducuntur affectiones, & dicitur finitus, quo differt à DEO. Completus, quia ab anima discriminatur.*
- III. ATTRIBUTA.** Dicuntur *simplices, incorruptibiles, toti in toto, totique in quavis parte spatii, & ab aliis distincti.* Unde consideranda
1. *Simplicitas.*
 - 1. *Ex materia & forma*, quia sunt essentiæ spiritualis.
 - 2. *Ex partibus quantitativis seu integrantibus*, quæ constituunt corpus compositi integrum.
 - Sunt compositi compositione
 - 1. *Ex subjecto & accidente*, dantur enim in illis vel virtutes vel vitia, adeoque habitus verè accidentia.
 - 2. *Ex genere & differentia*, quia ponuntur directè in prædicamento substantiæ.
 - 3. *Ex esse & essentia*, quæ sicut alibi, ita & in Angelo distinctè concipi & conjungi possunt.
 2. *Immortalitas vel incorruptibilitas*, nullum enim in se & sua natura continent principium corruptivum, indeque ex se non desinentes ævo durant. Licet enim in tempore creati initium habeant, quia tamen carent fine, à parte post æternitatem habent, quod est durare ævo.
 3. *Præsentia* est definitiva, quæ spiritibus creatis debetur, ubicunque enim est Angelus, ibi totam habet essentiali suam perfectionem, adeoque totus est in toto & totus in qualibet spatii parte, quod est definitivè adesse & impartibiliter.
 4. *Distinctio.* Distincti inter se sunt adeoque plures, imò magnus eorum numerus, nobis tamen indeterminabilis. Utrum autem omnes tantum numero, an verò specie differant, latet, utrumque est possibile, neutrum certum. Probabilius tamen videtur, sicut probabile est dari inter eos gradus & ordines, ex *Col. I. 6.* quosdam distingui specie, quosdam tantum numero, ut sub eadem specie contineantur.

IV. ACTUS, quorum 4. sunt: *Intellectio, Volitio, Locutio & Motus.* De quibus nunc.

1. *Intellectio,*
ubi occur-
runt cogno-
scendi

1. *Principium*, quod vel *radicale*, quod est ipsa essentia angelica. *Vel formale & ut quo*, quod est intellectus, species intelligibiles & habitus intellectivi. *Speciebus indiget* ad cognoscenda distantia & materialia, quæ, cum in substantia cum intellectu uniri non possint, uniuntur in specie. *Habitibus* autem, ne in intelligendo aberret.
2. *Objectum*, intelligit DEUM, seipsum, Angelos alios, homines, animas separatas & alias res naturales. Etiam futura ex certis causis dependentia, & cogitationes cordium nostrorum per externa signa conjecturaliter. *Non autem futura pure casulia, non motus aut intentiones animi interiores, nullis externis signis significatis.*
3. *Modus*, non cognoscit per essentiam, ut DEUS, sed veram actionem, secundum quam cognoscendo mutari, desinere & incipere potest, non mutatam essentiam. Cognoscit quandoque simpliciter apprehendendo, quandoque componendo & dividendo, quandoque etiam discurrendo, *discursu continuo & discreto.*

2. *Volitio,*
ubi eadem
occurrunt

1. *Principium ut quod* est ipse Angelus, *ut quo* voluntas, ab ipsa tamen vel essentia vel intellectu angelico, ratione saltem distincta.
2. *Objectum* est omne bonum, increatum, verè, vel si naturam Angeli in se spectes, apparenter tale, sub ratione boni apprehensum.
3. *Modus*, vult liberè, *libertate contradictionis, omne bonum*, particulare & universale, quia potest ab omni volitione & appetitu cessare & tantum nudæ indulgere contemplationi. *Libertate autem contrarietatis* bonum particulare, non universale, non infinitum, quod nunc in bono confirmati, non possunt odisse & amare. Libertatem autem exerunt *quoad actus immanentes*, ratione medii huius vel illius, *quoad diversa objecta*, eligendo nunc hoc, nunc aliud, & *quoad diversos effectus.*

3. *Locutio*, qui actus certus & necessarius est ad communicandos mentis suæ conceptus. Incertus autem modus, licet in eo investigando maximè hactenus Dd. defudant, de quo alibi.

4. *Motus*, potest enim movere 1. *seipsum, adeoque de loco in locum progredi*, & producere motum localem, licet non Physicè, ut motus iste fiat vel à forma sive principio Physico, vel in subjecto ex materia & forma composito divisibili. Potest movere 2. *alia & assumere corpora*, in quibus actiones quasdam exerit. Potest 3. *producere accidentia spiritalia*, sc. species intelligibiles, *non autem materialia*, vel *substantiam* sive spirituales sive corporeas.

Q. Q.

- Q. 1. *An Angelorum existentia ex lumine naturæ evidenter probari possit?* N. Ex Scriptura certò, ex ratione satis probabiliter, contra *Saduceos & Atheos*, quibus annumerantur *Libertini, Anabaptista & Quackeri*. At ex lumine naturæ nullum argumentum hæctenus adduci potuit, quod evidenter & infallibiliter eorundem ponat existentiam. Quicquid *Thomas* dicat de ordine & perfectione mundi, *Suaresius* de possibilitate, *Bannesius* de hominibus arreptitiis & obsessis, *Scheiblerus* de effectibus antequam extiterint animæ.
- Q. 2. *An sint substantia?* A. Ex nominibus & operationibus eorum personalibus, nec non ex eorundem natura & perfectione, perfectione humanâ majori.
- Q. 3. *An sint spiritus? an corpora?* A. prius, *Ebr. I. 14. Psalm. CIV, 4. Math. VIII, 16.* expresse vocantur πνεύματα, spiritus, qui carent quantitate, ut integræ legiones possint esse in uno homine *Marc. V. 9. Luc. VIII, 30.* & nomine τῶν ἀοράτων invisibilium veniant *Col. I. 16.*
- Q. 4. *An fuerint creati ante creationem mundi?* Resp. Ex ratione constat, ipsos non esse æternos aut infinitos, quando autem cœperint esse, ignoratur. Ex Scriptura autem licet neque certus productionis dies exprimatur, ipsos tamen simul cum aliis creaturis intra Mosaicum hexaëmeron, quàm ante illud, creatos esse, probabilius erit, quia illa non nisi unius creationis meminit, *Gen. cap. I. & II. Exod. XX. 11. &c.* quia omnia finita cœperunt esse, etiam in cœlis existentia, invisibilia *Col. I. 16.* ita ut ὃ ante mundum conditum æquipolleat æternitati, sicut de λόγῳ dicitur, quod fuerit ab iaitiò & antequam creaturæ extiterint. *Joh. I. Prov. VIII. 23.*
- Q. 5. *An cuius hominum peculiaris quispiam assignatus sit Angelus?* Resp. Ita Patres quidam, ita adhuc plures statuunt alii. Aut ad minimum, si non cuius promiscuè, tamen cuique fidelium suum tutelarem & peculiarem assignatum Angelum, censent è Patribus multi, quod tamen neque ex ratione neque è Scriptura doceri potest, quin potius hæc plurimum meminerit, quando describit Angelorum curam in curandis & defendendis piis & fidelibus, ut *Psalm. XCI. 1. Luc. XVI. 22. cap. XV. 20.* adèò ut, sicut plures mali infidianur homini uni, ita plures bonos tutari unum, planè probabile sit, licet & illud possibile.
- Q. 6. *An intellectus angelicus ab essentia realiter differat & verè accidens sit?* Sco-

ista negant. *Thomista* affirmant. *Durandus* existimat in homine quidem intellectum ab essentia animæ differre, sed non in Angelo. Nos cum *Scotistis*, dum non videmus necessitatem multiplicandi entia vid. *Disp. sequ.*

Q. 7. *An Angeli interiores memis: uosna actus aut cogitationes, qua per signa externa non produntur, possint scire, & intuitive cognoscere?* Neg. Quia hoc solius Dei est. Et speciale privilegium est naturæ liberæ vel manifestare vel occultare secretiora animi.

Q. 8. *An Angeli possint producere substantiam?* N. Per se & ex sua natura Physicè neque possunt creando, quod est solius DEI. Neque generando, quod est corporis, siquidem Angelus talem effectum, qui est corporeus, neque formaliter neque virtualiter aut eminenter in sese continet.

Q. 9. *An Angeli verè comedant?* N. Ad veram comestionem requiritur organon corporeum, quod per veram masticationem (ubi simul sensatio est & dijudicatio sensuualis saporis.) & verum motum à principio vitali proveniente, cibum demittit & trahit ad ventriculum, qualia cum in Angelum non cadant, comestio est ipforum apparens, sicut *Tob. XII.* Angelus ait, *videbam quidem vobiscum edere &c.* conferatur *disp. XVI. Coll. Philo. Theol.*

AXIOMATA ET EFFATA.

1. O. Spiritus creatus finitus est in essentia & attributis.
2. O. Spiritus creatus dependet à DEO, adeoque ab externo corruptibilis est.
3. Angeli sunt potentes, sed non omnipotentes, scientes sed non omniscii, quia attributa habet finita.
4. Angelus creaturarum nobilissima, quæ ut maximè simplex & completa, maximè DEO assimilatur.
5. Angelus non producit Angelum. Spiritus enim ingenerabilis & incorruptibilis est.
6. Angelus neque generat, neque essentialiter transmutat substantiam, ut ex hâc specie migret ad aliam.
7. Plures Angeli in uno possunt esse ubi, & unus in pluribus ubi inaequalis, atque uno adequato perfectioni sc. suæ.

Qua est part. spec. quarta.

DE ANIMA SEPARATA.

Tertia & ultima species substantiæ spiritualis est anima, hinc statu separationis consideranda. In cujus contemplatione generatim occurrunt TRIA.

- I. *Quid? Resp.* Anima separata est spiritus dependens vel finitus incompletus à corpore quidem suo seunctus, ad id tamen naturâ ordinatus, ut ei unitus constituat hominem.
1. *Spiritualis dicitur natura vel essentia*, & hoc ipso supponitur substantia, ens unum, verum, bonum, sicut supra dictum de DEO & Angelis. Essentiæ illius spiritualitas relinquitur tum ex Scriptura, quando scilicet Christus Luc. XXXIII, animam suam Domino commendandam vocat Spiritum: Tum ex ratione, quia ei modus convenit operandi immaterialis seu à materia independens, qui excedit omne corporeum & necessario requirit principium spirituale, scilicet is est intellectualis, qui perfici potest absque omni corporeo organo, ut in Deo & Angelis manifestum est. Ne ergo operandi modus toto genere sit præstantior modo essendi, necesse est animam esse spirituales.
 2. *Finitus*, licet enim à parte post ex se & sua natura, quia immaterialis est, non sit corruptibilis, adeoque careat fine, indeque ævo duret, tamen cum principium habeat, finitus est unâ cum Angelo. In quo à DEO differt, ejus esse non finitum sed infinitum.
 3. *Incompletus*, essentiam enim suam non mutat, sicut mutat statum. Sicut ergo in statu unionis naturam & essentiam habet ad alterius complementum ordinatum, quod ipsum esse incompletum constituit, ita quoque eandem tenet in statu separationis, sicut additur, ad id naturâ ordinatum &c. Sicut enim omnes formæ naturalem habent appetitum ad informandum corpus, ita quoque hæc forma hominis istum appetitum non deponit, vel deponere potest, quia ille nihil aliud est à parte rei, quàm ipsa animæ natura vel essentia, tantummodo concepta per modum propensionis & desiderii boni naturæ suæ convenientis. Et sic dum manet ens incompletum, non fit vel suppositum, vel persona.
- II. *Quæ anima in separationis statu attributa & qualitates erunt?* Resp. Eadem quæ ei in statu unionis secundum esse absolutum competunt, dum huic statui non repugnant. Retinet enim ea omnes potentias & facultates, habitus & species intelligibiles.

Retinet 1. *Omnes potentias, vegetativas, sensitivas & intellectuales.* De intellectua-
libus non est dubium, essent enim animæ aliâs neque intelligentes neque
volentes, atque sic neque viventes & per consequens post hanc vitam
neque supersites. De vegetativis & sensitivis plures negant, ast sine præ-
gnanti satis causa, ut in qq. vid. Si enim potentia ista neque inter sese ne-
que ab anima realiter differunt, necesse est cum anima semper insepara-
tim manere in quocunque statu.

Retinet 2. *habitus vel infusos, vel hac in vita acquisitos* illique statui non repu-
gnantes, neque ulla dari potest ratio, cur eas artes, scientias aut virtutes,
quas hîc didicit, amplius scire nequeat; Licet actus & exercitium illuc
non semper & in omnibus requiratur, à negatione tamen actus ad negatio-
nem potentia N. V. C. Loquimur de illis habitibus, qui statui illi non re-
pugnant, quando enim anima ad statum gloriosum translata fuerit, vitio-
sos & impuros utique deponet, retentis tamen puris & convenientibus.

Retinet 3. *species intelligibiles*, ut mediantibus illis eorum, quæ hîc gesta sunt,
recordari possit, *Luc. XVI. Sap. V.*

III. *Qui anima separata tribuantur actus?* Resp. Generaliter 4. *Cognitio,*
voluntio, locutio & motus. Qui, sicut diximus eosdem convenire Angelis,
ex præc. Disp. intelligi possunt. Nam eodem modo.

1. *Cognitionis principium quo & formale est intellectus, quod & radicale autem anima. Objectum, DEUS, Angelus, illa ipsa & animæ aliâ separata, & quæcunque in his fuerint, quousque ejus vim intelligendi naturalem non excedunt. Modus cognoscendi, cum omnia immediatè & intuitivè cognoscere non possit, erit discursivus, ut sicut hîc, ita illic cognoscat per compositionem, divisionem & discursum.*
2. *Volitionis principium formale est voluntas, radicale itidem anima. Objectum est omne bonum, quod sub ratione convenientiæ & bonitatis appetit. Modus est liber, liberè enim bonum appetit, sicut Angelus.*
3. *Locutionis principium est facultas locutiva eadem, quæ hac in vita; licet nunc ipsa locutio illuc aliter fiat, modo specialiori, sicut de Angelis dictum, nobis nunc incognito, in primis quousque in tali statu persistet.*
4. *Motus seu actus facultatis loco-motiva, qui, nisi nobilem hanc substantiam instar immobilis saxi uni solum loco affixam, adeoque ipsis brutis imperfectiorem velis, negandus non est, licet & tunc non ita fiat, sicut in statu conjuncto. Potest autem movere tum seipsum, tum alia à se, ut unita, ita quoque separata.*

Q. Q.

Q. 1. *An anima sit ex se & sua natura immortalis, ut separata possit esse seorsus? A. 1. ex revelatione divina. Math. X. 28. cap. XXII. 32. Luc. XXIII. 46. Eccl. XII. 7. 2. Ex ratione theoricâ, quia habet esse spirituale substantiale, omnem materiam, tanquam principium corruptionis, excludens. Et 3. ex ratione practicâ, dâ operationum & laborum suorum præmium in hac vita non consequitur, dabitur in altera, ad quam reservatur à DEO, iuste cuique suum & sicut meretur, tribuente.*

Q. 2. *An anima separata extra omne corpus subsistat, an verò cum alio corpore sese uniat? A. Prius, licet evidenter scire non possimus, quid post separationem animæ in specie contingat, servare tamen suam existentiam extra unionem cum corpore, credimus. Tum quia fides docet, piorum animas esse in manu DEI & suo tempore cum suo corpore reuniendas; tum quia aliàs sequeretur, eandem animam non tantùm semel sed sæpius separationem passuram, & si jam dudum explosa μεταμύχρωσιs esset admittenda, tum individuorum, tum specierum maxima & absurda sequeretur confusio.*

Q. 3. *An status separationis animæ sit naturalis, an violentus? D. Separatio quoad fieri, non fit nisi per violentiam, cui anima, tanquam ei, quod composito ruinam infert, quantum potest, resistit atque ab ea naturaliter abhorret. In facto esse dum consideratur, status ille non quidem est 1. violentus positivè, ut adhuc resistat & per formam oppositam actu nitatur in contrarium, neque tamen 2. est purè naturalis, ut naturâ suâ talem expetat & desideret, sed 3. præternaturalis & violentus negativè seu secundum quid, quia interim privatur conditione sibi maximè naturali, sc. informatione corporis cumque eo actuali unione. Nec tandem 4. miraculosus est & supernaturalis status, cum ad existentiam sui extra corpus non indigeat extraordinario & speciali Dei concursu, aliàs suâ naturâ non esset immortalis.*

Q. 4. *An anima reunionem appetat, appetitu tum infuso, tum elicito? A. utrumque. De appetitu naturali, infuso vel innato certum est. Siquidem appetitus ille nihil aliud est, quàm naturalis quædam propensio & inclinatio ad reunionem, cum aptitudine & potentia informandi conjuncta, quæ à parte rei ab ipsa anima non differt, adeoque in omni statu existit, ubicunque existit anima. Neque dubitamus de elicito, quia voluntati illa unio, ut bonum cognitum & iudicatum, repræsentatur & exhibetur, non solùm quoad statum gloriæ, ubi conveniens existimatur corpus tanquam socium molestiæ, habere socium lætitiæ: Sed etiam quoad statum puræ naturæ, ut neque miseriæ neque gloriæ habeatur ratio, quando rursus conveniens iudicat, illud assumere, in quo exequi liceat, ad quod naturâ suâ ordinata est.*

- Q. 5.** *An retineat omnes potentias, etiam materiales?* A. Vel enim illæ à parte rei identificantur cum anima, vel non: Si illud, omnis iusta dubitandi occasio est præcisa. Si hoc, adhuc asseri potest, quia cum illæ potentie tanquam proprietates, semper & necessarîo, necessitate naturali, suum comitantur subiectum, in quo subiectantur, sicut omnes proprietates immediatè ab essentiis subiectorum suorum emanant. Identitatem autem realem defendimus, non solum quoad potentias immateriales, sed & materiales, ut vocantur, sed extrinsecè, quia sc. ad operationes suas edendas requirunt organa materialia seu corporea. Neque illæ potentie sunt accidentia proprie & per se in 2. specie qualitatis, neque ipsa potentia negari potest, negato ejus proprio actu.
- Q. 6.** *An retineat species intelligibiles?* A. Illæ enim, dum non dependent à materia vel materiales sunt, huic statui conveniunt & ad recordationem eorum, quæ hic gesta sunt, necessaria: Recordatio autem, cujus Scriptura quoque meminit *Luc. XVI. recordare fili. Esa. LXVI. vermis eorum non extinguetur, i. e. memoriâ actorum excruciantur. Sap. V, 3. 4. Hi sunt &c.* fit, quando intellectus ad illas species in memoria existentes recurrit.
- Q. 7.** *An habitus retineat corporeos & incorporeos?* Resp. Omnes, qui statui illi non repugnant, etiam corporeos. Sicut verisimile est Dorcam vitæ à Petro restitutam retinuisse artem texendi vestes & post restitutionem etiam exercuisse, sicut eo sine viduæ hæcenus à Dorca vestitæ à Petro restitutionem sollicitasse creduntur ex *Act. IX.*
- Q. 8.** *An & se & alia à se movere possit?* A. Quia nulla potest dari sufficiens ratio, cur instantu unionis id possit, & non in separationis.

AXIOMATA ET EFFATA.

1. *Anima rationalis non dependet à materia, dependet tamen à DEO, adeoque annihilari potest.*
2. *Anima rat. separata manet ens incompletum & pars potentialis, adeoque neque suppositum, neque persona, neque substantia est prædicamentalis.*
3. *Anima rationalis est inorganica, non utitur inter operationes proprias organis.*
4. *Anima separata vivit, intelligit, vult & recordatur, post mortem.*
5. *Intellectus operationes tres sunt. Simpliciter apprehendere, componere vel dividere, & decurrere.*
6. *Omnes anime separatae sunt æquales, essentiâ essentialique perfectione.*
7. *Deficiente iudicio, deficit consensus voluntatis. Unde l. 40. R. jur. furiosi nulla dicitur voluntas.*

CURSUS METAPH. DISP. XVIII.

DE ACCIDENTE, QUANTITATE
ET
QUALITATE.

CAP. I.

DE ACCIDENTE IN GENERE.

De accidente in genere nota

- I. *Quid?* Accidens *non adjunctum*, prædicamentale, *non prædicabile*, est ens alteri inhaerens. Vel, est ens quod, dum ex naturæ suæ essentiali imperfectione extra subjectum naturaliter subsistere non potest, essentialem dicitur habitudinem ad subjectum inhaesionis, ut *albedo, virtus, doctrina &c.*
- * *Quid sit & inhaerere. vid. Disp. Log. V. Tabell.* Qui rationem entis participet, ex supra dictis claret. Accidens triplici modo respicit substantiam. 1. Quod tanquam natura imbecillis & essentialiter imperfecta ad sui naturalem sustentationem exigat substantiam. 2. Quod aptum sit ei inhaerere. 3. Quod ei actu inhaereat. *Primus ordo est essentialis & ipsa accidentis naturæ. Secundus ex priori fluit, & nostro concipiendi modo accidentis proprium est, à parte rei tamen neque distinctus, neque separabilis. Tertius realiter est distinctus adeoque separabilis.*
- II. *Quotplex?* Resp. Novem sunt accidentis genera: *Quantitas, Qualitas &c.* Quorum tria priora dicuntur primaria. Reliqua secundaria. Duo priora absoluta, reliqua cum respectu ad aliud.

CAP. II.

DE QUANTITATE.

In Quantitate occurrunt TRIA.

- I. *Quid?* Resp. *Quantitas molis, non perfectionis* est accidens absolutum, substantiam in se ipsa extendens, ut habeat partem extra partem, ut *longitudo.*
- * *Extensio intelligitur non entitativa*, quæ est partium diversitas. *Neque localis*, quæ partes commensurantur partibus loci, ut pars quanti ad partem loci, totum quantum ad totum locum extendatur, inibi continetur & proportionatè commensuretur, sive illa extensio ad locum dicatur & concipiatur *apudinalis, sive actualis*, tamen cum talis extensio quantitatem sequatur, non constituit eam ut ratio formalis. - Intelligitur autem *quantitativa*, quæ intrinseca est & formaliter substantiam facit quantam. *Conf. Tab. Log.* Licet illa à posteriori per habitudinem ad locum explicari soleat.

- II. *Quomplex?*
- Conti-
nua, ubi
 - 1. *Quid?* Resp. Cujus partes copulantur communi termino, ut *linea*.
 - 2. *Quomplex?*
 - Permanens, quæ omnes partes potest simul habere, ut *linea*, *superficies* & *corpus*.
 - vel
 - Successiva, quæ non potest omnes partes simul habere, ut *tempus* & *motus*.
 - Discreta, cujus partes communi termino non copulantur, ut *numerus* & *oratio*.
- III. *Proprietates sunt*
- 1. *Quantitati* propriè & per se nihil est contrarium.
 - 2. Non recipit *magis* & *minus* ratione sui.
 - 3. Ab ea, propriè & fundamentaliter, res dicuntur *æquales* vel *inæquales*.

CAP. III.

DE QUALITATE.

In Qualitate occurrunt explicanda TRIA.

- I. *Quid?* Resp. Est accidens absolutum, unde subiectum denominatur quale, ut à calore *calidum*, ab albedine *album* &c.
- II. *Quomplex?* Resp. vul. go
- 1. *Habitus*, qualitas ut plurimum acquisita, permanens & stabilis, subiectum ad hoc vel illo modo, bene vel male, operandum disponens, ut *scientia*, *virtus*, *vitium* &c.
 - Dispositio* est eadem qualitas, sed citò transiens & nondum stabilita.
 - 2. *Potentia naturalis*, quæ est qualitas ingenerita ad simpliciter agendum vel patiendum quid, ut *potentia urendi vel calefaciendi in igne*, *potentia videndi in homine*.
 - Impotentia naturalis* est quoque eadem potentia, sed imbecillior & debilior, ut *potentia videndi in sene*.
 - 3. *Qualitas patibilis*, est quæ pati (delectari aut offendi) facit sensum, vel, est qualitas perceptibilis sensu aliquo externo; vel, est natura quædam stabilis, aut sensum movens aut motu ejus facta, ut *albedo*, *rubedo*, *nigredo*, *rubedo*, *sapor*, *odor* &c.
 - Passio* est eadem qualitas citò transiens & facile mobilis, ut *rubor* existens ex *verecundia*, *pallor* ex *terrore*.
 - 4. *Forma* vel *Figura*, est exterior cujuslibet rei effigies. Vel, qualitas ex terminatione quantitatis resultans, ut *figuræ scelt*, *forma hominis* &c.

III. *Pro-*

- III. Proprietate.
- 1. *Qualitati convenit contrarietas, per se, radicaliter & propriè; quanquam non omni,*
 - 2. *Recipit magis & minus, per se, non tamen omnis, neque in abstracto sed concreto.*
 - 3. *Ab ea res dicitur, propriè & fundamentaliter, similes vel dissimiles.*

Q. Q.

Q. 1. *An accidens possit divinitus conservari extra subjectum?* A. Quia hactenus nulla evidens & vera ostendi potuit repugnantia. Quicquid autem in se nullam includit vel repugnantiam vel imperfectionem, DEO possibile est; Atque illa repugnantia vel impossibilitas tantum respectu accidentis, non conservantis, ostendenda erit, quasi accidens non amplius esset accidens, si DEUS in illud influeret & non in unionem (quâ aliàs mediante in subjecto existit) ut eâ ablatâ per negationem concursus sui, nihilominus extra & citra unionem conservaret accidens. Quî repugnabit, cum sit natura realiter à substantia distincta & à parte rei extra subjecti essentiam? Cum proprietates, quæ sunt accidentia, substantiarum effectus sint; Neque verum est, ita accidens fieri substantiam, vel ens per se subsistens.

Q. 2. *An ratio formalis quantitatis sit extensio?* A. Quodcumque enim rem extensam concipimus, formaliter ut quantam concipimus, ita ut extensio sit ratio constituens subjectum in esse quanti, quâ in quanto non datur prius, quod autem ita sese habet, ratio quantitatis, formalis est. Quam extensionem sequitur tum divisibilitas, tum extensio in ordine ad locum, quemadmodum sensus hi causales veri sunt. Quia substantia est extensa, ut una pars sit extra aliam, est divisibilis in suas partes, est mensurabilis &c

Q. 3. *An prima divisio quantitatis sit univoca, generis in suas species?* N. Quia quantitas discreta non est unum, adeoque ens per se sed per accidens. Numerus enim collectio vel multitudo est plurius unitatum, quando formaliter sumitur, quæ unitates multæ non habent unitatem vel unionem nisi in mente & per operationem intellectus nostri, quî ergo numerus formalis vel ens per se vel vera species quantitatis erit? Dico semper, *formalis*, quia de numero numerato, qui sunt res ipsæ numeratæ vel numerandæ, nulla est questio. Neque de numero numerante, qui est ipse actus intellectus adeoque ad prædicamentum actionis pertinet, non quantitatis, quæri potest. Eâdem ratione & oratio ens per accidens erit, quia est congregatio vel collectio plurius vocum.

Q. 4. *An divisa quantitatis continua in permanentem & successivam sit univoca? N.*
 Quia neque motus, neque tempus, quantitatis propria species est. Non motus, qui 1. accipitur ut procedit ab agente, & actio est; 2. ut recipitur in patiente, & sic ad prædicamentum passionis pertinet; 3. ut est forma imperfecta tendens ad perfectionem, quæ partim acquisita, partim acquirenda est, ens incompletum est, sicque nullius prædicamenti. 4. pro fluxu continuo successivo, quatenus partes habet fluentes, & ipsum fieri est termini seu tendentia inter terminos, à quò & ad quem, ubi rursus incompletum ens est. Et licet in hac ultima acceptione consideratus per modum extensionis & successionis concipiatur, tamen eam non per se habet, sed per aliud, scilicet vel per terminum, qui successivè acquiritur vel per subjectum in quo, vel per spatium, per quod dum producit & fit, sese extendere dicitur. Non tempus quod est duratio motus, à quo omnem successionem vel extensionem habet, adeoque per se non extensum.

Q. 5. *An qualitas recte dividatur in 4. species? A.* Quia illæ inter sese satis distinguuntur, ut pauciores esse non possint. Neque ostendi possunt species aliæ ab his distinctæ.

Q. 6. *An figura à quantitate differat realiter? A.* Quia forma vel figura potest mutari & variari, ut quantitas semper eadem maneat, v. g. lutum vel cera nunc assumere potest, pro arbitrio fingentis, nunc ovalem, nunc rotundam & circularem, nunc triangularem vel aliam figuram, quantitate luti secundum rem non variatâ aut multiplicatâ.

AXIOMATA & EFFATA.

1. *Accidentis esse existentia est naturaliter inesse subjecto inhaesionis.*
2. *Accidentis, tanquam subjecti ultimo denominati, non est accidens.*
3. *Accidens numero idem non migrat de subjecto inhaesionis, proximo & primario, in aliud etiam tale vel simile.*
4. *Unum numero accidens secundum totum suum esse, naturaliter non potest esse in diversis, divisis & immediatis, subjectis.*
5. *Quantitatis, ut efficientis principalis, per transmutationem nulla est efficacia ad actiones reales & materiales, non intentionales & spirituales.*
6. *O. Corpus est quantum, O. quantum divisibile, & contra.*
7. *Solis qualitatibus inter accidentia vis agendi actione reali & strictè dicta, convenit.*
8. *Virtus unita in debita quantitate & qualitate, major est dispersa.*

DE RELATIONE & RELIQUIS PRÆDICAMENTIS.

CAP. I. DE RELATIONE.

Tertium accidentis genus est RELATIO, ubi

I. Quid? Resp. Relata sunt, quorum totum esse est ad aliud aliquo modo sese habere, ut *Pater & Filius*.

Relatio est accidens reale, cujus totum esse est unum referre ad aliud, relatum sc. ad correlatum vel subiectum ad terminum, ut *Paternitas*.

* Dum dicitur accidens, excluduntur relationes divine, per reale excluduntur relationes rationis. Quid sit secundum totum esse referri ad aliud, v. in Log.

1. Subiectum, quod est substantia, cui relatio inhæret, ut *David*.
2. Relatum est denominativum relationis, ut *pater paternitatis*.
3. Correlatum est ipsum relatum alteri relato correspondens, ut *pater filii & filius patris est correlatum*.
4. Fundamentum est principium subiecto intrinsicum, per & propter quod illud aptum est relationem suscipere, ut *potentia activa generandi in patre respectu paternitatis, vel ipsa quoque generatio, quæ aliàs ratio fundandi dicitur*.
5. Terminus est subiectum relationis oppositæ, quatenus ad ipsum est relatio, ut *paternitatis terminus est filius*.

II. Requisita quæ?

1. *Realis*, quæ citra mentis fictionem est in rebus ipsis, ut *paternitas, similitudo*.
1. *Rationis*, quæ fingitur ab intellectu, ut *identitas inter Deum & lignum concepta*.
- Prædicamentalis*, ut in definitione superiori, quæ & secundum esse dicitur.

III. Quomodo triplex?

2. *Transcendens*, quæ præter respectum ad aliud, simul aliud munus exercetur, sc. *causæ ad effectum, &c.* vid. Log. Dicitur etiam, *secundum dici*.
3. *Mutua*, quando in utroque relatorum realis relatio respondet, ut *paternitas*.
3. *Non mutua*, quando in uno relatorum relatio est realis, in altero non, ut *est relatio scientiæ ad scibile, quæ non potest esse sine scibili, sed scibile potest esse sine scientiâ*.
4. *Æquiparantia*, quæ fundamentum habet ejusdem rationis, ut *similitudo, quæ fundatur in eadem qualitate, æqualitas in eadem quantitate*.
4. *Disquiparantia*, quæ habet fundamentum diversæ rationis, ut *dissimilitudo, quæ fundatur in diversa qualitate &c.*

- IV. Proprietates. { 1. Unde relatorum positio, ponitur & alterum.
 2. Relata sunt simul.
 3. Uno relatorum definite cognito, cognoscitur & alterum.

CAP. II.

DE ACTIONE ET PASSIONE.

In Actione & Passione

I. Quid? Resp. Actio est forma accidentalis, à qua denominatur agens. Et Passio, à qua patiens dicitur, ut calefactio.

II. Quomplex?

1. { Substantialis, cujus terminus est substantia, ut generatio, creatio.
 Accidentalis, cujus terminus est accidens, ut calefactionis est calor.
2. { Immanens, quæ in eo, à quo producitur, manet, adeoque ad aliud objectum extra agens, non transit, ut intellectio, volitio.
 Transiens, quæ ad aliud objectum extra agens transit, ut calefactio.
3. { Per emanationem, cum sine interveniente alio accidente, effectus per nudam resultantiam producitur, ut calor ab igne.
 Per transmutationem, cum mediante alio accidente effectus producitur, ut calor aquæ mediante actione ignis.
4. { Perfectiva, quæ perficitur subjectum, ut informatio.
 Destructiva, quæ destruitur subjectum, ut combustio.

CAP. III. DE RELIQUIS PRÆDICAMENTIS.

Quatuor ultima Prædicamenta sunt

QUANDO est existentia rei in tempore. Vel, est id, quod ex temporis adjacentia in re temporali relinquitur, ut esse hodie, fuisse heri.

* Convenit & corpori & spiritui sed creato sc. Angelo.

UBI est existentia rei in loco. Vel, est id, quod ex accommodatione rei ad locum relinquitur, ut esse in domo, templo &c.

* Convenit materiali & immateriali. Ut, sicut Quando avium, ita Ubi complectitur presentiam Angelicam.

SIFUS est dispositio partium in toto in ordine ad locum. Vel, est id, quod ex dispositione partium in ordine ad locum resultat, ut stare, sedere, jacere. &c.

* Convenit soli corpori, heterogeneo, & quidem proprie, animato.

HABITUS est indumenti vel ornamenti ad corpus applicatio, vel adjacentia. Aut rectius, id quod ex adjacentia eorum, quæ circa corpus sunt, relinquatur vel causatur, ut esse tuniceatum, coronatum, pileatum &c.

Q. Q.

- Q. 1. *An relatio sit verum ens, adeoque relatio predicamentalis reale accidens? A.* Quia unum est alterius adeoque respectum dicit ad aliud, citra ullam mentis nostræ operationem vel fictionem. Neque à parte rei idem dicit cum esse illius rei absoluto, siquidem hoc retento & non mutato, relatio potest mutari & perire.
- Q. 2. *An relatio differat realiter à fundamento? A.* Non quidem distinctione reali majori, vel strictè dictâ, quæ est inter rem & rem, de quo etiam non est controversia, sed minori seu modali. Quia relatione sublata, quod contingit moriente filio, ad quem pater amplius referri nequit, non tollitur fundamentum, quæ autem ita sese habent, ut uno sublato, alterum persistat, realiter differunt, ut Disp. IV. c. 2. §. 3. significatum fuit.
- Q. 3. *An terminus relationis sit ens absolutum? An verò respectivum? Resp.* Cùm alia sit relatio mutua; alia non mutua, Cajetanus existimat, in utraque esse relativum seu oppositam relationem: Rabius & alii in mutua censent relativum, in non mutua absolutum: Alii autem in utraque dicunt terminum esse absolutum ens, quæ sententia ut est verior & probabilior, ita quoque communior. Nam, quæcunque sunt simul & prioritatem excludunt atque posterioritatem, illorum unum non potest esse alterius terminus. Sed relata formaliter talia, sive relationes ipsæ sibi mutuo respondentes, sunt simul. E. Major, probatur, quia omnis relationis terminus naturâ prior est relatione, quippe quæ ex ejus positione resultat.
- Q. 4. *An relativum per eandem numero relationem ad plures referatur terminos, ut his multiplicatis, non multiplicetur illa? Resp.* Cùm nulla ostendi possit repugnantia aut multiplicandi necessitas, quare non per eandem v. g. paternitatem, pater respicere possit plures filios, ut alio nato filio per eandem non per aliam paternitatem in esse patris constitutus maneat. Et cum recens natus filius alius inveniatur constitutus, non de novo constituit paternitatem sed saltem ad se quoque trahi & extendi facit. Atque sic una quoque est in filio filiaris, licet ejus termini sint duo, pater & mater. Duo sunt inadæquati & partiales, unus adæquatus & totalis ex illis junctim sumtis constitutus.
- Q. 5. *An actio & passio differant realiter? Censent id nonnulli, sicut & Mac-*
sevius habet in Metaph. p. 126. Sed sine solido distinctionis realis argu-
mento.

mento. Neque sufficit ad illam, quod sint diversa prædicamenta, in accidentibus enim sufficit, ab illis substantiam diversimodè affici & denominari, quod cum præstent actio & passio, diversa genera constituunt.

Q. 6. *An actio sit in agente an patiente?* Afferitur posterius, est enim ab agente & recipitur in patiente, neque passio erit nisi in patiente, tanquam subiecto, sed passio est actio, E. & actio à parte rei est in patiente.

Q. 7. *An creatio sit accidens & quidem prædicamentale* Quousque stat communis sententia, terminum creationis ab ipsa creatione haud differre realiter, non potest, quin dicatur substantia, quando creatur substantia. Extra illam hypothèsin, & quando creatio medium erit inter Creatorem & creaturam, imò certa ratione intra illam hypothèsin & communem sententiam, nihil vetabit dicere accidens, quando sc. creatur accidens. vid. q. Log. & plura in explicatione. confer. *Disp. Coll. Philo-Theol. de Creatione*, ubi creatio distinguitur à creatione vel termino.

Q. 8. *An Situs & Ubi realiter differant?* A. Quia uno variato & mutato, alterum non variatur. Neque enim qui locum mutat, dispositionem partium mutat. Contrarium tuctur Dn. Horneius.

AXIOMATA ET EFFATA.

1. *Relatio non infert veram reatorum presentiam.*
2. *Relatum, ut tale & formaliter sumtum, non est in correlato, & vice versa.*
3. *Relatio intrinsecè & per formam absolutam, non nominat subiectum.* Licet mutet extrinsecè & que ad usum seu officium.
4. *Relatio, quæ talis, non incurrit in sensu.*
5. *Agens ut tale, quod nec patitur vicissim, est nobilius patiente, ejusdem sc. ordinis.*
6. *O. actio realis & propriè dicta fit per contactum, sive formalem & corporeum, sive virtuales & Metaphysicum.*
7. *Passio recipitur pro conditione & natura patientis, non agentis.*
8. *Actionis & relationis realis terminus est ens reale. Ad non ens enim nulla terminatur actio.*

DE ENTE RATIONIS.

Tandem per Indirectum exponendum venit ENS RATIONIS, ubi consideranda sunt QUATUOR sequentia.

I. Circa NOMEN.

1. Ἐτυμολογία vel notatio. Dicitur ens rationis à *ratione*, quia est aliquid rationis, vel à ratione dependens, vel excogitatum & fictum.
2. Συνονομία, dicitur quoque ens *fictum, ens chimericum, figmentum, notio secunda.*
3. Ομιανομία, aliquando accipitur *strictè pro ratione secunda vel supposito, i. e. pro ente rationis, quod habet fundamentum suum in rebus, & sic opponitur pure ficto.* Frequenter autem *late* pro omni eo, quod non habet esse reale, nisi tantum *objectivè* in & à mente nostra, ut sequetur.

II. QUID SIT? Resp. *Ens rationis est, quod non habet esse in re, sed tantum objectivè in & à mente nostra.* Vel, quod non habet esse, nisi quod mens nostra ad modum entis, quasi tale ens sit & detur, effingit & cognoscit.

Nota 1.

* *Ens dici, equivocè & per analogiam, quia fingitur ad modum entis, sicut & illi, quasi esset ens reale, affectiones tribui solent.*

2. *Non habere esse in re nihil aliud est, quam à parte rei tale esse non inveniri aut respondere, quale in mente concipitur esse, ita ut omne esse reale illi denegetur, tum actuale, tum possibile.* 3. *Esse habere in & à mente tantum objectivè est, quando mens nostra sibi esse aliquod sinit & fingit, quod præter & extra hoc quod intellectui objicitur atque ab eo cognoscitur, in re ipsa nihil est; Ut aliud sit 1. objectivè esse in mente, quod est menti sinit & ab ea, tanquam objectum, cognosci, sicut quoque entia realia menti objiciuntur, quibus autem in re ipsa esse aliquod respondet. Aliud 2. tantum objectivè esse in & à mente, & ita tantum entia rationis sunt in mente. Aliud 3. subjectivè esse in mente vel in intellectu, sicut habitus & conceptus intellectus, itemque species intelligibiles, quæ tamen singula entia realia sunt. Aliud 4. effectivè esse ab intellectu, quod efficitur ab intellectu; & hoc quoque enti reali convenit, sicut arte facta ab eo dependent, neque entia desinunt esse realia.*

III. UNDE SIT? Resp. *Ab intellectu, qui sibi aliquid sinit, concipit & fingit, quasi esset, quod verè & in se nihil est.*

* Dico intellectu, quia intellectus actus sunt concipere, cogitare, fingere, non voluntatis, non sensuum, sive externorum sive internorum. Intelligitur autem intellectus creatus, increato enim repugnat. Creatus vel humanus vel angelicus. Et cum mentis vel intellectus nostri tres sint operationes, apprehensio, compositio ut & divisio, atque discursus vel argumentatio, secundum triplicem mentis operationem ab intellectu dependet. Non tamen is, quando ens rationis fingit, proprie causa fit, sed saltem per analogiam ita vocatur, ut, sicut ipsum esse sese habet, quod dicitur effectum, naquoque sese habeat causa.

IV. QUOTU-
PLEX?

Resp.

1. { *Rationis ratiocinantis*, quod nullum fundamentum habet in re, ut *purè fictum, chimæra, v. g. &c.*
- { *Rationis ratiocinata*, quod habet fundamentum in re, ut *notio secunda, genus v. g. &c.*
2. { *Aliud substantiale*, quod fingitur ad modum substantiæ, ut *mons aureus &c.*
- { *Aliud accidentale*, quod tanquam accidens esset, concipitur, ut *cæcitas, surditas, color chimæra, figura cerberus &c.*
- { *Positivum*, quod, sicut effingitur, tanquam ens positivum præsentatur, ut *cerberus, mons aureus, relatio rationis.*
3. { *Negativum*, quod sicut effingitur tanquam existens aliquod, positivum negat, sicut *cæcitas & alia privationes & negationes sese habent.*

Q. Q.

Q. 1. *An datur ens rationis?* A. Eo enim modo, quo dicitur mens sibi sistere & fingere aliquod esse, quod non est, datur etiam ens rationis, non ut fiat reale quoad esse objectivum, sicut realitatem habet ut conceptus formalis, sed est ens rationis, ut manet fictum, de quo testantur omnes artes.

Q. 2. *Cujus disciplina sit agere de ente rationis?* Per se quidem, cum non sit objectum, ratione sui & per se scibile, nulla disciplina realis agit de ente rationis in actu signato. Indirectè autem & per modum oppositi seu digressionis & reductivè ad Metaphysicam pertinet, ad quam spectat agere de ejus opposito, ente sc. reali, oppositorum enim, dicto tamen diversitatis modo, eadem est scientia.

Q. 3. *Quid sit ens rationis?* Resp. r. *Non est id., quod est in intellectu; contra Heroniam, Occamum & quoscunque alios, qui ab hac notatione descriptionem instituunt.*

instituunt. Resp. 2. Non est denominatio extrinseca, quæ efficiat intellectu, forma enim denominandi externa quoque realis esse potest, & quidem non solum respectu intelligentis, sed & respectu objecti cogniti, sicut semper eadem manet. Resp. 3. Non est id, quod est aliquid & non idem nihil, quia de ente rationis verè & propriè dici non potest quod sit aliquid; neque omninò negari potest, ens rationis esse nihil. Resp. 4. Non est idem ac notio secunda, sed ut th. th. habent, id est, cujus esse dependet ab intellectu objectivè tantum.

Q. 4. An intellectus sit causa entis rationis? Propriè loquendo, quia ens rationis ut est tale, non existit, non habet esse reale, causam propriè dictam non habet efficientem, efficiens enim & effectum entis realis verè & propriè affectiones sunt, non entis ficti & imaginarii, quatenus scilicet sunt. Habet autem, prout dicitur conceptum formalem in mente, habet enim quoad conceptum objectivum, sed secundum similitudinem, analogiam & proportionem.

Q. 5. An intellectus divinus faciat ens rationis? N. Fingere enim esse, quod non est, difformitatem habet, adeoque falsum infert, falsum autem in intellectu divino esse non potest. Cognoscit quidem, quod perfectionis est, ne ignoret id, quod nos concipimus, non autem ipse format aut fingit, quod imperfectionis. Neque cognoscere est facere, vel dare esse id, quod cognoscitur, neque esse objectivè in intellectu, est conferre esse objectivè in intellectu & quidem tantum objectivè, quæ tamen à dissentientibus male confunduntur.

Q. 6. An per primam mentis operationem possit fieri ens rationis? A. Negat Mendozæ. Met. d. 19. Cornæus Log. p. 60. Heerb. 178. quia in illa operatione non reperitur falsitas. Sed experientia & exemplorum evidentia docet, per eam simpliciter quid posse apprehendi per modum entis, quod rei ipsa ens non est, v. g. cerberus ad modum canis, qui tamen non est; sed quod ita concipitur, ens rationis est. Neque requiritur hinc falsitas complexa, quæ in tali operatione non est, sufficit incomplexa, error scilicet & difformitas in apprehensione inter ipsum videlicet conceptum & objectum.

Q. 7. An intellectus angelicus facere possit ens rationis? A. Quia illi talis difformitas non repugnat, neque Angelus ad absolutam perfectionem affurgit.

Q. 8. An alia quoque potentia, præter intellectum, facere possit ens rationis? N. Voluntas supponit objectum suum, quod est bonum, aliunde ostensum & præsentatum. Idem exigunt sensus externi. Interni, licet materialiter tale & in analogia quid enti rationis hauri dissimile fingant, tamen non fingunt formaliter sub ratione entis & habitudine ad non ens.

Porismata & Regulæ.

1. *Ens rationis non est, à parte rei & extra intellectum, verè & propriè.*
2. *Ens rationis est aliquid rationis & nihil à parte rei.*
3. *Qui fingit ens rationis, cognoscit, sed non qui cognoscit, fingit.*
4. *Negationes & privationes, conceptæ per modum alicujus existentis formæ oppositum positivum negantis, sunt entia rationis: Conceptæ ut à parte rei nihil sunt, non sunt.*
5. *Denominationes extrinsecæ, respectu formæ denominantis realis, non sunt entia rationis. Respectu relationis, habitudinis aut applicationis ad denominatum, sunt talia.*
6. *Cessante operatione intellectus, tanquam causa efficiente & sustentante, cessat ens rationis.*

F I N I S.

